

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო

მეორე სექცია

საქმე “ასანიძე საქართველოს წინააღმდეგ”

(საჩივარი №71503/01)

გადაწყვეტილება

სტრასბურში

2004 წლის 8 აპრილი

საქმეზე ასანიძე საქართველოს წინააღმდეგ

ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლოს დიდმა პალატამ, შემდეგი შემადგენლობით:

ბატონები	<i>ლ. ვილდჰაბერი, პრეზიდენტი, კ.დ. როზაკისი, ჟ.-პ. კოსტა, გ. რესნი,</i>
სერ ბატონები	<i>ნიკოლას ბრატ ზა, ლ. კაფლიში, ლ. ლოკაიდესი, ი. კაბრალ ბარეტო,</i>
ქალბატონი ბატონები	<i>ვ. სტრაუნიცკა, კ. იუნგვეირტი, ჯ. კახაღვეალი, ბ. ზუპანჩიჩი,</i>
ქალბატონები	<i>ვ. ტომასსენი, ს. ბოტუჩაროვა,</i>
ბატონები	<i>მ. უგრესელიძე, ვ. ზაგრებელსკი,</i>
ქალბატონი და ბატონი	<i>ა. მულარონი, მოსამართლეები კ.ჯ. მაჰონი - განმწესრიგებელი</i>

განიხილა რა საქმე პალატის 2003 წ. 19 ნოემბრისა და 2004 წ. 10 და 24 მარტის სხომებზე,
გამოიტანა შემდეგი გადაწყვეტილება

პროცედურა

1. საქმის საფუძველია საჩივარი (№ 71503/01), რომელიც წარმოდგენილ იქნა ევროპული სასამართლოს წინაშე საქართველოს წინააღმდეგ ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა ევროპული კონვენციის (შემდგომში „კონვენცია“) 34-ე მუხლის შესაბამისად, საქართველოს მოქალაქის – ბ-ნი თენგიზ ასანიძის (შემდგომში „მომჩივანი“) მიერ 2001 წ. 2 ივლისს.

2. მომჩივანს, რომელსაც მიეცა სამართლებრივი დახმარება, წარმოადგენდნენ ქ-ნი ლია მუხაშაგია, თბილისში დაფუძნებული ასოციაციის – კონსტიტუციის 42-ე მუხლის – ადვოკატი, და ბ-ნი ზ. ხატიაშვილი, ადვოკატი და საქართველოს ადვოკატთა კოლეგიის წევრი. საქართველოს მთავრობას (შემდგომში „მთავრობა“) წარმოადგენდა ბ-ნი ლ. ჭელიძე, სასამართლოში საქართველოს გენერალური წარმომადგენელი, და ბ-ნი ლ. ჰინკერი, სტრასბურგის ადვოკატთა კოლეგიის წევრი.

3. მომჩივანი, კერძოდ, ჩიოდა თავისუფლებისა და უსაფრთხოების უფლების დარღვევის თაობაზე. მისი მტკიცებით, ის ფაქტი, რომ იგი

პატიმრობაში ჰყავდა აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ხელისუფლებას მიუხედავად იმისა, რომ იგი 1999 წელს შეიწყალა პრეზიდენტმა პირველი დანაშაულისათვის, ხოლო საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ გაამართლა მეორე დანაშაულთან მიმართებაში 2001 წელს აჭარის სასამართლოების მიერ მსჯავრდების შემდგომ, წარმოადგინდა კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლი, მე-3 და მე-4 პუნქტებით, მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტით, მე-10 მუხლის 1-ლი პუნქტითა და მე-13 მუხლით, აგრეთვე მე-4 ოქმის მე-2 მუხლით გარანტირებული უფლებების დარღვევას.

4. საჩივარი გადაეცა სასამართლოს მეორე სექციას (სასამართლოს რეგლამენტის 52-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი). 2002 წ. 26 თებერვალს იგი გაეგზავნა მოპასუხე მთავრობას (54-ე მუხლის მე-2 (ბ) პუნქტი). 2002 წ. 18 აპრილს სასამართლოსათვის წარდგენილ მიმოხილვაში მთავრობა შემოიფარგლა ფაქტებით სამართლებრივი არგუმენტაციის გარეშე საჩივრის დაშვებადობასა თუ არსებით მხარესთან მიმართებაში. 2002 წ. 30 მაისს მომჩივანმა წარმოადგინა კომენტარი მთავრობის მიმოხილვაზე.

5. 2002 წ. 12 ნოემბერს საჩივარი გამოცხადდა ნაწილობრივ დაშვებულად მეორე სექციის პალატის მიერ, რომელიც აერთიანებდა მოსამართლეებს: ბ-ნ ჟ.-პ. კოსტას, ბ-ნ ა. ბ. ბაკას, ბ-ნ გაკურ იორუნდსონს, ბ-ნ კ. იუნგვეირტს, ბ-ნ ვ. ბუტკევიჩს, ჟ-ნ ვ. თომასენს, ბ-ნ მ. უგრეხელიძეს და ჟ-ნ ს. დოლეს, სექციის რეგისტრატორს.

6. 2002 წ. დეკემბრიდან 2003 წ. თებერვლამდე მცდელობას ჰქონდა ადგილი საქმეზე მეგობრულ მორიგებასთან დაკავშირებით (კონვენციის 38-ე მუხლის 1-ლი (ბ) პუნქტი და რეგლამენტის 62-ე მუხლი). 2003 წ. 10 თებერვალს მთავრობამ აცნობა სასამართლოს, რომ ცენტრალური მთავრობის მოლაპარაკებები აჭარის ადგილობრივ ხელისუფლებასთან წარუმატებელი იყო და არ შეეძლო სასამართლოსათვის წინადადებების წარდგენა მეგობრულ მორიგებასთან დაკავშირებით.

7. 2003 წ. 18 მარტს პალატამ სხვა შემადგენლობით (ბ-ნმა ლ. ლოკაიდესმა შეცვალა ბ-ნი გაკურ იორუნდსონი, რომელმაც შემდგომში ვერ შეძლო საქმის განხილვაში მონაწილეობის მიღება) უარი საჩივარა იურისდიქციაზე დიდი პალატის სასარგებლოდ, რაზეც არც ერთი მხარე არ ყოფილა წინააღმდეგი (კონვენციის 30-ე მუხლი და რეგლამენტის 72-ე მუხლი).

8. დიდი პალატის შემადგენლობა განისაზღვრა კონვენციის 27-ე მუხლის მე-2 და მე-3 პუნქტებისა და რეგლამენტის 24-ე მუხლის შესაბამისად.

9. რადგან მთავრობას არ წარმოუდგენია რაიმე სამართლებრივი არგუმენტაცია არსებით მხარესთან დაკავშირებით, როდესაც საქმე გადაეცა მეორე სექციას, 2003 წ. 11 ივლისს დიდი პალატის პრეზიდენტმა მხარეები მოიწვია წერილობითი კომენტარების წარსადგენად იმ საჩივრების არსებით მხარესთან მიმართებაში, რომლებიც გამოცხადდა დაშვებულად (რეგლამენტის 59-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი და 71-ე მუხლის I და მე-2 პუნქტები). მომჩივანმა და მთავრობამ წარმოადგინეს წერილობითი მიმოხილვები საჩივრის არსებით მხარესთან დაკავშირებით.

10. 2002 წ. 18 ივლისს, 2003 წ. 17 თებერვალსა და 15 სექტემბერს ბ-ნმა ჰინკერმა, სტრასბურგის ადვოკატთა კოლეგიის წევრმა, მიმართა სასამართლოს, რომ თამაზ და თენგიზ ასანიძეებისა და მათი კრიმინალური დაჯგუფების მიერ

ჩადენილი დანაშაულების მსხვერპლთა გაერთიანებისათვის, ბ-ნ ვ. ხახუტაიშვილისათვის – აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი სასამართლოს თავმჯდომარის მოადგილისათვის, და აჭარის ადგილობრივი ხელისუფლებისათვის, რომელსაც წარმოადგენდა ბ-ნი ა. აბაშიძე, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი სასამართლოს თავმჯდომარე, მიეცა ნებართვა სამართალწარმოებაში მესამე მხარედ ჩართვის თაობაზე (კონვენციის 36-ე მუხლის მე-2 პუნქტი).

11. 2003 წ. 9 ოქტომბერს მთავრობამ სთხოვა სასამართლოს, აჭარის ხელისუფლებისათვის მიეცა ნებართვა, საქმეში მესამე მხარედ ჩართულიყო.

12. 2003 წ. 30 ოქტომბერს, დიდი პალატის მოსამართლეებთან კონსულტაციების გამართვის შემდეგ, პრეზიდენტმა უარი საჩივარა მიმართვებზე მესამე მხარედ ჩართვის თაობაზე ნებართვის მიცემასთან დაკავშირებით. რაც შეეხება თხოვნას აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ხელისუფლების სახელით, მან მიუთითა, რომ სასამართლოს წინაშე სამართალწარმოებისას მოპასუხე სახელმწიფოს ხელისუფლებას, მათ შორის რეგიონის ხელისუფლებას (თუნდაც ეს უკანასკნელი სარგებლობდეს ავტონომიის სტატუსით), პრინციპში, მოეთხოვებოდა, წარმოდგენილი ყოფილიყო ცენტრალური მთავრობის მიერ და, შესაბამისად, არ შეეძლო მესამე მხარედ ჩართვა სამართალწარმოებაში.

13. თუმცადა, 2003 წ. 9 ოქტომბრის თხოვნის თვალსაზრისით, პრეზიდენტმა შეახსენა მთავრობას, რომ იგი უფლებამოსილი იყო, დელეგაციაში შეეყვანათ რეგიონის ხელისუფლების წარმომადგენლები სასამართლოს წინაშე 2003 წ. 19 ნოემბრის მოსმენაზე გამოცხადების უფლებამოსილებით.

14. 2003 წ. 8 ნოემბერს მთავრობამ აცნობა სასამართლოს, რომ დელეგაციაში შედიოდნენ აჭარის ხელისუფლების წარმომადგენლები.

15. 2003 წ. 17 ნოემბერს ბ-ნმა ჰინკერმა, ბ-ნმა აბაშიძემ და ბ-ნმა ხახუტაიშვილმა, ბ-ნ ჭელიძის, სასამართლოში საქართველოს გენერალური წარმომადგენლის, მეშვეობით მიმართეს სასამართლოს მოსმენის გადავადების თხოვნით, რადგან აჭარის ადგილობრივ ხელისუფლებას არ ჰქონდა საკმარისი დრო მომზადებისათვის ცენტრალური მთავრობის მიერ გადაწყვეტილების მიღების შემდეგ დელეგაციაში მათი წევრობის შესახებ. 2003 წ. 18 ნოემბერს სასამართლოს პრეზიდენტმა არ დააკმაყოფილა ეს მიმართვა.

16. ამგვარად, საქმის მოსმენა გაიმართა ადამიანის უფლებათა შენობაში, სტრასბურგში, 2003 წ. 19 ნოემბერს (რეგლამენტის 59-ე მუხლის მე-3 პუნქტი). სასამართლოს წინაშე გამოცხადნენ:

(ა) მთავრობის სახელით : ბ-ნი ლ. ჭელიძე, სასამართლოში საქართველოს გენერალური წარმომადგენელი; ბ-ნი ა. აბაშიძე, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი სასამართლოს თავმჯდომარე; ბ-ნი ვ. ხახუტაიშვილი, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი სასამართლოს თავმჯდომარის მოადგილე; ბ-ნი ლ. ჰინკერი, ადვოკატი; ბ-ნი გ. ნუსი, მრჩეველი.

(ბ) მომჩივნის სახელით : ქ-ნი ლ. მუხაშავერია, ბ-ნი ზ. ხატიაშვილი, ადვოკატები; ქ-ნი ვ. ვანდოვა, ქ-ნი მ. გიოშვილი, მრჩეველები; ბ-ნი დ. ასანიძე, მომჩივნის ვაჟი. სასამართლომ მოისმინა ქ-ნი მუხაშავერიას, ბ-ნ ჭელიძისა და ბ-ნ ჰინკერის გამოსვლები და მათი პასუხები მოსამართლეთა მიერ დასმულ კითხვებზე.

17. 2003 წ. ნოემბერში საქართველოში განვითარებული მოვლენების კუთხით, რამაც განაპირობა, კერძოდ, პრეზიდენტის, ბ-ნ ედუარდ შევარდნაძის, გადადგომა, 2003 წ. 28 ნოემბერს დიდი პალატის პრეზიდენტმა სთხოვა მხარეებს, ეცნობებინათ ნებისმიერი ცვლილების შესახებ, რომლებიც გავლენას მოახდენდა სასამართლოსათვის მათ მიერ უკვე წარდგენილ მიმოხილვებზე.

18. 2003 წ. 15 დეკემბერს მხარეებმა წარმოადგინეს მიმოხილვები მას შემდეგ, რაც მიეცათ დამატებით ვადა.

19. 2004 წ. 15 იანვარს მთავრობამ წარადგინა კომენტარები მომჩივნის საჩივარზე სამართლიან დაკმაყოფილებასთან მიმართებაში, რეგლამენტის მე-60 მუხლის მე-3 პუნქტის შესაბამისად.

ფაქტები

I. საქმის გარემოებები

20. მომჩივანი დაიბადა 1944 წელს საქართველოში. ამჟამად იგი იმყოფება პატიმრობაში ბათუმში, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის დედაქალაქში (საქართველო).

ა. მომჩივნის პირველი მსჯავრდება და პრეზიდენტის მიერ შეწყალება

21. მომჩივანი იყო ბათუმის, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის დედაქალაქის, მერი და აჭარის უზენაესი საბჭოს წევრი. იგი დაკავებულ იქნა 1993 წ. 4 ოქტომბერს ბათუმის თამბაქოს კომბინატის, კერძო საწარმოს, შიგნით უკანონო ფინანსური მაქინაციებისა და საბრძოლო იარაღის უკანონო ფლობისა და ტარებისათვის. მას მსჯავრი დაედო 1994 წ. 28 ნოემბერს და მაშინვე შეეფარდა რვა წლით თავისუფლების აღკვეთა; მისი ქონების კონფისკაციის შესახებ მიღებული იქნა ბრძანება, რომლითაც აგრეთვე დაეკისრა კომპანიისათვის მიყენებული მატერიალური ზარალის ანაზღაურება. 1995 წ. 27 აპრილს საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ საკასაციო წესით განაჩენით დაადასტურა 1994 წ. 28 ნოემბრის ბრალდება უკანონო ფინანსური მაქინაციებისათვის, ხოლო სხვა ბრალდებები გააუქმა. იმის მაგივრად, რომ ციხეში გადაეყვანათ სასჯელის მოხდის მიზნით, მომჩივანი კვლავ რჩებოდა პატიმრობაში აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უშიშროების სამინისტროს საგამოძიებო იზოლატორში.

22. 1999 წ. 1 ოქტომბრის №1200 განკარგულებით საქართველოს პრეზიდენტმა შეიწყალა მომჩივანი და სასჯელის დარჩენილი ორი წელი შეუცვალა გამოსაცდელი ვადით. განკარგულების შესაბამისი დებულებები ასე იკითხება:

„ ... რომ შემდეგი პირები შეწყალებულ იქნენ: 1. თენგიზ დავითის ძე ასანიძე, დაბადებული 1944 წელს, მსჯავრდებული აჭარის არ უმაღლესი სასამართლოს 1994 წ. 28 ნოემბრის განაჩენით და საქართველოს ხისხლის სამართლის კოდექსის 238-ე მუხლის მე-2 ნაწილის, 96 და 45-ე მუხლების საფუძველზე მიხჯილი 8 წლიდან მოუხდელი 2 წელი

შეცვალის პირობით 2 წ. გამოსაცდელი ვადით...; 2. ნ. გ. გ., დაბადებული 1983 წელს...; 3. მ. ა. მ., დაბადებული 1953 წელს...

23. პრეზიდენტის შეწყალების მიუხედავად, მომჩივანი კვლავ რჩებოდა პატიმრობაში აჭარის უშიშროების სამინისტროს საგამოძიებო იზოლატორში.

24. ბათუმის თამბაქოს კომბინატმა დაუყოვნებლივ გაასაჩივრა პრეზიდენტის 1999 წ. 1 ოქტომბრის №1200 განკარგულება აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი სასამართლოს წინაშე („აჭარის უმაღლესი სასამართლო“) იმ მოტივით, რომ უკანონოდ იქნა მიღებული. ამგვარად, შეწყალების აღსრულება შეჩერებულ იქნა ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის 29-ე მუხლის შესაბამისად.

25. 1999 წ. 11 ნოემბერს აჭარის უმაღლესმა სასამართლომ შეწყალება ბათილად მიიჩნია იმ საფუძველით, რომ ნორმატიული აქტით დადგენილი პროცედურები, რომლებიც დაცული უნდა ყოფილიყო საქართველოს პრეზიდენტის მიერ ამ უფლების განხორციელებამდე, არ იქნა დაცული.

26. ხსენებული გადაწყვეტილება 1999 წ. 28 დეკემბერს გააუქმა საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ, რომელმაც, მაშინ მოქმედი სამოქალაქო კოდექსის 360-ე მუხლის შესაბამისად, საქმე გადასცა თბილისის საოლქო სასამართლოს ადმინისტრაციული სამართლისა და საგადასახადო საქმეთა კოლეგიას. ხსენებული სასამართლოსათვის წარდგენილ არგუმენტაციაში ბათუმის თამბაქოს კომბინატი კვლავ ამტკიცებდა, რომ შეწყალება ეწინააღმდეგებოდა პრეზიდენტის 1998 წ. 13 მაისის ბრძანებულებას საქართველოს პრეზიდენტის მიერ შეწყალების უფლების განხორციელების წესებს და, რომ მომჩივანს ჯერ უნდა გადაეხადა საწარმოსათვის მიყენებული ზიანი.

27. ამავედროულად, 1999 წ. 11 დეკემბერს მომჩივანს ბრალი დაედო სისხლის სამართლის სხვა დანაშაულის ჩადენაში (იხ. §33 და მომდევნო პარაგრაფები).

28. 2000 წ. 24 მარტის გადაწყვეტილებით თბილისის საოლქო სასამართლომ უარყო ბათუმის თამბაქოს კომბინატის სარჩელი დაუსაბუთებლობის მოტივით. სასამართლომ დაადგინა, რომ პროცედურული ხარვეზები (შეწყალების კომისიის მოსაზრებისა და მომჩივნის სინანულის არარსებობა), რომლებსაც ასაჩივრებდნენ, არ ხდიდა პრეზიდენტის ბრძანებას უკანონოს, რამეთუ შეწყალების უფლება იყო საქართველოს პრეზიდენტისათვის მინიჭებული აბსოლუტური კონსტიტუციური უფლება. გადაწყვეტილებაში ნათქვამი იყო, რომ, რამდენადაც მომჩივნის შეწყალება არ ეხებოდა მატერიალური ზიანის დამატებით ანაზღაურებას, საწარმოს შეეძლო შემდგომი სამართალწარმოების აღძვრა ამ მიზნით; რაც შეეხება დანარჩენ საკითხებს, საწარმოს არ ჰქონდა პრეზიდენტის შეწყალების ან კანონიერების მართლზომიერების გასაჩივრების საფუძველი. საოლქო სასამართლომ აგრეთვე აღნიშნა, რომ, კანონმდებლობის შესაბამისად, საწარმოს არ შეეძლო მოეთხოვა მომჩივნის წინააღმდეგ სისხლის სამართალწარმოების განახლება. სასამართლომ საჩივარა, რომ, მისი აზრით, მომჩივნის პატიმრობა არღვევდა ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ელ პუნქტს.

29. 2000 წ. 11 ივლისს საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ არ დააკმაყოფილა ბათუმის თამბაქოს კომბინატის საკასაციო საჩივარი დაუსაბუთებლობის საფუძველზე. მან აღნიშნა, რომ სადავო გადაწყვეტილება

მომხივნის შეწყალების თაობაზე უცვლელად ტოვებდა მომხივნის ძირითად სასჯელსა და საწარმოსათვის მიყენებული მატერიალური ზიანის ანაზღაურების ვალდებულებას, რაც იმით იყო განპირობებული, რომ სასჯელის დარჩენილი ორი წელი უცვლელად იქნა პირობით ორი წ. გამოსაცდელი ვადით. საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ საჩივარა, რომ პრეზიდენტის შეწყალება ცალსახად ისახავდა მიზნად მომხივნის დაუყოვნებლივ გათავისუფლებას, მაშინ როდესაც უცვლელად ტოვებდა ძირითად და დამატებით სასჯელებს. რაც შეეხება საქართველოს პრეზიდენტის მიერ მსჯავრდებულთა შეწყალების გამოყენების წესების შეუსრულებლობას, უზენაესმა სასამართლომ დაადგინა, რომ 1998 წ. 13 მაისის ბრძანებულება ითვალისწინებდა ქვეყნის პრეზიდენტის კანცელარიის მუშაობის წესებსა და პრინციპებს და, რომ მათ შეუსრულებლობას არავითარ შემთხვევაში არ შეეძლო ხელი შეეშალა საქართველოს პრეზიდენტისათვის შეწყალების კონსტიტუციური უფლების განხორციელებაში.

30. 2000 წ. 11 ივლისის შემდეგ აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ადგილობრივ ხელისუფლებას მომხივანი კვლავ პატიმრობაში ჰყავდა ბათუმში აჭარის უშიშროების სამინისტროს საგამოძიებო იზოლატორში.

31. მომხივნის შეწყალების კანონიერების საკითხი პარლამენტის ბიურომ 2002 წ. 24 ივნისს გადასცა ცალკეული თანამდებობის პირების ქმედებათა კანონიერების შემსწავლელ დროებით საგამოძიებო კომისიას, რომელმაც შეიმუშავა დასკვნა 2002 წ. 26 სექტემბერს (იხ. §72 და მომდევნო პარაგრაფები).

32. 2002 წ. 4 ოქტომბერს საქართველოს პრეზიდენტმა გამოსცა ბრძანებულება „მსჯავრდებულთა შეწყალების გამოყენების წესის შესახებ“ 1998 წ. 13 მაისის ბრძანებულებაში ცვლილებისა და დამატების შეტანის თაობაზე. ბრძანებულების ახალი მე-10.1 მუხლი საქართველოს პრეზიდენტს კონსტიტუციის 73§1 მუხლის „ო“ ქვეპუნქტის საფუძველზე ანიჭებდა მსჯავრდებული პირების შეწყალების უფლებამოსილებას ამ ბრძანებულებით დადგენილ სხვა დამატებით მოთხოვნათა შესრულების გარეშე.

ბ. მომხივნის მეორედ მსჯავრდება და შემდგომი გამართლება

33. 1999 წ. 12 ნოემბერს ბ-ნმა დავით ასანიძემ, მომხივნის ახლო ნათესავმა, რომელსაც 1996 წ. 20 სექტემბერს საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ 20 წლამდე თავისუფლების აღკვეთა მიუსაჯა, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის სატელევიზიო არხისთვის მიცემულ ინტერვიუში საჩივარა, რომ მომხივანი მისი ერთ-ერთი თანამონაწილე იყო.

34. ხსენებული ინტერვიუს შემდეგ მომხივანს, რომელიც კვლავ პატიმრობაში რჩებოდა 1999 წ. 1 ოქტომბერს პრეზიდენტის შეწყალების შემდეგ, ბრალი დაედო 1999 წ. 11 დეკემბერს, კრიმინალური დაჯგუფების წევრობაში 1993 წელს და ვ. გ.-ს, შინაგან საქმეთა სამინისტროს ხელვაჩაურის რაიონის პოლიციის უფროსის (აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკა), გატაცების მცდელობაში.

35. 1999 წ. 28 დეკემბერს ბათუმის 1-ლი ინსტანციის სასამართლომ მომხივანი კვლავ პატიმრობაში დატოვა ახალი ბრალდებების გამოძიების

დასრულებამდე. მომჩივნის თანახმად, საქმის წინასწარი გამოძიება დამთავრდა 1999 წ. 29 დეკემბერს. საქმის მასალებმა ხუთი ტომი შეადგინა.

36. 2000 წ. 2 მარტის გადაწყვეტილებით საქართველოს გენერალურმა პროკურატურამ შეწყვიტა საქმის წარმოება იმ მოტივით, რომ მომჩივნის ბრალდება არ ეფუძნებოდა დასაბუთებულ ფაქტებს და, რომ ვ. გ.-ს მკვლელობასთან დაკავშირებით ყველა გარემოება და მტკიცებულება შესწავლილი და დამოუკიდებლად შეფასებული იქნა საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მიერ 1996 წელს დ. ასანიძის წინააღმდეგ აღძრული სისხლის სამართლის საქმის ფარგლებში. გენერალური პროკურატურის აზრით, რამდენადაც ვ. გ.-ს გატაცებასა და მკვლელობასთან დაკავშირებით საქმის სრულყოფილმა შესწავლამ არ გამოავლინა რაიმე მტკიცებულება, რომ მომჩივანი იმ კრიმინალური დაჯგუფების წევრი იყო, რომელსაც ბ-ნი დავით ასანიძე ხელმძღვანელობდა, არ არსებობდა იმავე საქმეზე მისი ბრალდების საფუძველი მომხდარიდან 6 წ. შემდეგ.

37. 2000 წ. 20 მარტს ხსენებული გადაწყვეტილება გააუქმა ბათუმის პირველი ინსტანციის სასამართლომ სამოქალაქო მხარის სარჩელის საფუძველზე. შესაბამისად, 2000 წ. 28 აპრილს აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის პროკურატურამ მიიღო გადაწყვეტილება მომჩივნის წინააღმდეგ სისხლის სამართალწარმოების განახლების თაობაზე. ბრძანება წინასწარი გამოძიების დასრულების შესახებ მიღებულ იქნა 2000 წ. 29 აპრილს.

38. მომჩივანი წარედგინა აჭარის უმაღლეს სასამართლოს, რომლის წინაშეც უარყო ყველა ბრალდება. მისი მტკიცებით, მეორე ბრალდება წარმოადგენდა შეთქმულების შედეგს, რაც მიზნად ისახავდა მის დადანაშაულებას. მან უარყო ყოველგვარი კავშირის არსებობა ბ-ნ დავით ასანიძესა და მის თანამონაწილეებთან, რომლებიც დაპატიმრებამდე აჭარის ტყეებში ემალებოდნენ მართლმსაჯულებას. მომჩივანმა აგრეთვე აღნიშნა, რომ ვ. გ.-ს გატაცების მიზნით ისინი არასოდეს დაუქირავებია. ვ. გ. მოკლულ იქნა ბ-ნ დავით ასანიძის დაჯგუფების მიერ და, ბრალდების სამი მოწმის მტკიცების საწინააღმდეგოდ, სახელმწიფო მოხელის გატაცება ვერ დაეხმარებოდა მომჩივანს მისი, როგორც ბათუმის მერის, უფლებამოსილების განმტკიცებას. მომჩივანმა თხოვნით მიმართა სასამართლოს, ეცნოთ მისი უდანაშაულობა.

39. აჭარის უმაღლესმა სასამართლომ დაადგინა, რომ თუმცა მომჩივანმა უარყო ორგანიზაციისათვის დახმარების გაწევა გატაცების საქმეში, რაც მსხვერპლის მკვლელობით დამთავრდა, მისი ბრალი დადგენილ იქნა ბრალდების სამი მოწმის: ბ-ნ დავით ასანიძის, კრიმინალური დაჯგუფების ხელმძღვანელის, და დაჯგუფების ორი წევრის, ბ-ნ მამუკა მოსიავასა და ბ-ნ თამაზ ჯინჭარაძის, ჩვენებებით. 1996 წ. 20 სექტემბერს სამივე მათგანს ბ-ნ თამაზ ასანიძესთან, მომჩივნის ძმასთან, ერთად მსჯავრი დაედოთ, ინტერ აღია, ვ. გ.-ს მკვლელობაში.

40. მომჩივნის სასამართლო პროცესზე დაპირისპირება მოეწყო ბ-ნ დავით ასანიძესა და მომჩივანს შორის. პირველის მტკიცებით, გატაცების განხორციელების მიზნით მომჩივანმა იგი უზრუნველყო ფულადი სახსრებითა და ორი ავტომობილით ცეცხლსასროლი იარაღით.

41. ბ-ნმა მოსიავამ საჩივარა, რომ არ იცნობდა მომჩივანს და არასდროს შეხვედრია მას. მისივე განმარტებით, მხოლოდ თვალი მოჰკრა მომჩივანს,

როდესაც თან ახლდა ბ-ნ დავით ასანიძეს მასთან შეხვედრისას და მოისმინა, როგორ მისცა მითითება დავით ასანიძეს ვ. გ.-ს გატაცების თაობაზე.

42. განაჩენიდან ჩანს, რომ ბ-ნ ჯინჭარაძეს, მესამე მოწმეს, არ შეეძლო სასამართლოს წინაშე გამოცხადება ავადმყოფობის გამო, რის გამოც მას მოსამართლეებმა მოუსმინეს აჭარის უშიშროების სამინისტროს საგამოძიებო იზოლაციის უფროსის ოთახში. როგორც მან საჩივარა, იგი არ იცნობდა მომჩივანს და მხოლოდ ტელევიზიით ჰყავდა ნანახი. მან ბ-ნ დავით ასანიძის მეშვეობით გაიგო, რომ მომჩივნის ძმამ, ბ-ნმა თამაზ ასანიძემ, ვ. გ.-ს მოკვლის მითითება მისცა დაჯგუფებას. ბ-ნ დავით ასანიძეს არ უნდოდა მკვლელობაში მონაწილეობის მიღება და იძულებული გახდა, ენახა მომჩივანი, რომელიც, როგორც მან იცოდა, ამ შეთქმულების უკან იდგა. სწორედ ამ შეხვედრის დროს უთხრა მომჩივანმა ბ-ნ დავით ასანიძეს, რომ არ არსებობდა ვ. გ.-ს განადგურების აუცილებლობა, არამედ მხოლოდ უნდა გაეტაცებინათ იგი. 1993 წ. 2 ოქტომბერს დაჯგუფების სამი წევრი ბათუმის ქუჩაში დაუდარაჯდა დაზარალებულს და მისი გატაცების მცდელობისას, მომჩივნის მითითებების შესაბამისად, შემთხვევით მოკლა იგი.

43. აჭარის უმაღლესმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ მომჩივნის ბრალეულობა დადასტურდა არა მხოლოდ სამი მოწმის ჩვენებებით, არამედ ასევე იმ ფაქტით, რომ ისინი მსჯავრდებულ იქნენ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მიერ 1996 წ. 20 სექტემბერს. ამ საკითხის თაობაზე შემდგომი არგუმენტაციის გარეშე აჭარის უმაღლესმა სასამართლომ დაასკვნა, რომ თუნდაც მჭიდრო კავშირი ყოფილიყო მომჩივნის საქმესა და ბ-ნ დავით ასანიძისა და მისი თანაბრადდებულების საქმეს შორის, იგი წარმოადგენდა დამოუკიდებელ სისხლის სამართლებრივ ქმედებას, რომელიც მოიცავდა ბ-ნ დავით ასანიძის კრიმინალური დაჯგუფების საქმიანობაში მონაწილეობასა და ვ. გ.-ს მკვლელობას. სასამართლოს აზრით, მომჩივანი, სისხლის სამართლის კანონმდებლობის მიხედვით, თავის მხრივ უშუალოდ იყო პასუხისმგებელი ამ მოვლენებზე.

44. შესაბამისად, 2000 წ. 2 ოქტომბერს მომჩივანს მსჯავრი დაედო და შეეფარდა 12 წლით თავისუფლების აღკვეთა მკაცრი რეჟიმის სასჯელადსრულების დაწესებულებაში.

45. აჭარის უმაღლესმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ 1993 წ. 4 ოქტომბერს მისი დაკავებიდან მომჩივანი კვლავ რჩებოდა პატიმრობაში მთელი ამ ხნის განმავლობაში და არ იქნა გათავისუფლებული 1999 წ. 1 ოქტომბრის პრეზიდენტის შეწყალების შემდეგაც. შესაბამისად, იგი სასჯელს იხდის 1993 წ. 4 ოქტომბრიდან.

46. მომჩივანმა საკასაციო საჩივრით მიმართა საქართველოს უზენაეს სასამართლოს. ცენტრალური ხელისუფლების ორგანოებმა რამდენიმე მცდელობა განახორციელეს, უზრუნველყოთ მისი გადაყვანა ბათუმიდან თბილისში მოსმენის დღისათვის. საქართველოს იუსტიციის მინისტრმა სთხოვა აჭარის ხელისუფლებას საქართველოს სახელმწიფო უშიშროების მინისტრისა და სახალხო დამცველის მეშვეობით, უზრუნველყოთ მომჩივნის დედაქალაქში გადაყვანა, მაგრამ უშედეგოდ.

47. 2001 წ. 29 იანვარს საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატამ მოისმინა სააპელაციო საჩივარი მომჩივნის

დაუსწრებლად; მან გააუქმა 2000 წ. 2 ოქტომბრის განაჩენი და გაამართლა მომჩივანი.

48. სასამართლომ აღნიშნა, *inter alia*: „წინასწარი და სასამართლო გამოძიება მოცემულ საქმეზე წარმოებულია კანონიერების უხეში დარღვევით. საქმეში არ მოიპოვება ის უტყუარი მკიცებულებები, რომლებსაც უნდა ეყრდნობოდეს გამამტყუნებელი განაჩენი, ის წინააღმდეგობრივია, ეფუძნება სავარაუდო და ურთიერთგამომრიცხავ მოსაზრებებს და საქმის შედეგით დაინტერესებულ პირთა კანონის დარღვევით მიღებულ ჩვენებებს. მსჯავრდებული თენგიზ ასანიძე წინასწარი და სასამართლო გამოძიების პროცესში წარდგენილ ბრალდებებში თავს დამნაშავედ არ სცნობდა, მიუთითებდა, რომ მის მიმართ ბრალდება ინსპირირებულია და დაინტერესებულ პირთა მსხვერპლია. საკასაციო პალატა თვლის, რომ მსჯავრდებულის ზემოაღნიშნული ვერსია საქმის მასალებით უარყოფილი არ არის. დადგენილია, რომ დავით ასანიძეს, რომელიც თამაზ ასანიძესთან ერთად მსჯავრდებულ იქნა 1996 წ. 20 სექტემბრის განაჩენით, და რომელიც ვაჟა გოგიტიძეზე განხორციელებულ თავდასხმაში კატეგორიულად ამხელდა თამაზ ასანიძეს, მაშინ არ მიუთითებია ამ დანაშაულში თენგიზ ასანიძის მონაწილეობის შესახებ. ამის თაობაზე მან განცხადება გააკეთა (ინტერვიუ მისცა) 1999 წ. 12 ნოემბერს აჭარის ა/რ ტელევიზიით, ე.ი. შემთხვევიდან 6 წ.ა და ერთი თვის შემდეგ. იგი აშკარად და დაუფარავად მიუთითებს იმის შესახებ, რომ განაწყენებული და აღშფოთებულია თენგიზ ასანიძის შეწყალების გამო, რომლის პიროვნება უნდათ „უცოდველ კრავად“ წარმოაჩინონ.“

49. უზენაესმა სასამართლომ დაადგინა, რომ გამოძიების ორგანოებსა და საქმის განმხილველ პირველი ინსტანციის სასამართლოს არ უცდიათ, გამოერკვიათ, თუ რატომ იცდიდა დავით ასანიძე ამდენი ხნის განმავლობაში, სანამ ამხელდა მომჩივნს, და არ გაუკეთებია ეს თავის სასამართლო პროცესზე. ამის ნაცვლად, მათ მხოლოდ დაადასტურეს: „დავით და თენგიზ ასანიძეებს შორის იყო ნორმალური ნათესაური ურთიერთობა და წარმოუდგენელია, რომ ბ-ნ დავით ასანიძის დაგვიანებული განცხადებები გაკეთებული იყოს დაინტერესების გარეშე“. უზენაესი სასამართლოს აზრით, ამის მიუხედავად, საქმის მასალებში არსებული მტკიცებულება საწინააღმდეგოზე მიუთითებდა და „გამორიცხავდა დავით ასანიძის მხრიდან რაიმე პირად ინტერესს თენგიზ ასანიძის მიმართ ან, რომ ისინი იყო დასაბუთებული და სინამდვილეს შეეფერებოდა“. სასამართლომ აღნიშნა, რომ მომჩივნის თქმით, ბ-ნ დავით ასანიძესთან ურთიერთობა დაიძაბა საგვარეულო სასაფლაოს გაყოფის თაობაზე დავის შედეგად, სადაც დასაფლავებული არიან მათი მამები. ბ-ნ დავით ასანიძეს 1999 წ. 20 სექტემბრის მოსმენაზე არ უარყვია ამ დავის არსებობა. შესაბამისად, უზენაესმა სასამართლომ დაადგინა, რომ ბ-ნ დავით ასანიძის მტკიცება მათ შორის არაჯანსაღი დამოკიდებულების არარსებობის შესახებ არ შეესაბამებოდა სიმართლეს.

50. სასამართლომ დაადგინა, რომ არ შეიძლებოდა მომჩივანი ეცნოთ დამნაშავედ მხოლოდ ბ-ნ დავით ასანიძის მიერ მოვლენებიდან ექვსი წ. შემდეგ გაკეთებული განცხადებების საფუძველზე.

51. უზენაესმა სასამართლომ შემდგომში აღნიშნა, რომ ბ-ნ დავით ასანიძის გარდა, ბ-ნმა მოსიავამ და ბ-ნმა ჯინჭარაძემ შემდგომში ასევე დაადანაშაულეს მომჩივანი ბ-ნ დავით ასანიძის კრიმინალური დაჯგუფების საქმიანობაში მონაწილეობაში. ამასთანავე, მათ მომჩივანი ამხილეს მათი სასამართლო პროცესებიდან მხოლოდ რამდენიმე წ. შემდეგ. თუმცადა, ორივე მათგანმა აღნიშნა, რომ არ იცნობდნენ მომჩივანს და გატაცებაში მისი მონაწილეობის ამბავი იცოდნენ ბ-ნ დავით ასანიძესაგან. უზენაესმა სასამართლომ დაადგინა, რომ ასეთ გარემოებებში ბ-ნ მოსიავასა და ბ-ნ

ჯინჯარაძის განცხადებები არ შეიძლებოდა ყოფილიყო ნამდვილი და უტყუარი მტკიცებულება.

52. აგრეთვე აღნიშნა, რომ მათი მტკიცებები მომჩივნის მიერ ვ. გ.ს გატაცების მიზნით დაჯგუფების ფულითა და ორი ავტომატური ცეცხლსასროლი იარაღით უზრუნველყოფის შესახებ არ იქნა დამტკიცებული.

53. მომჩივნის საქმეზე პირველი ინსტანციის სასამართლოს მიერ გამოყენებული მტკიცებულების შესწავლისა და 1996 წ. სასამართლო პროცესზე ბ-ნ დავით ასანიძის მიერ მიცემული ჩვენებების შემდეგ, უზენაესმა სასამართლომ დაადგინა:

„საბრალდებო დასკვნა და განაჩენი ემყარება მხოლოდ და მხოლოდ საქმის შედეგით დაინტერესებულ პირთა ჩვენებებს და მეტი მტკიცებულება სისხლის სამართლის საქმეში არ მოიპოვება. ეს კი იმაზე მიუთითებს, რომ თენგიზ ასანიძეს არ ჩაუდენია სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული ქმედება.“

54. გარდა ამისა, უზენაესმა სასამართლომ აღმოაჩინა სერიოზული პროცედურული ხარვეზები მომჩივნის წინააღმდეგ მიმართული სისხლის სამართალწარმოებისას. სხვა საკითხების გარდა, მან აღნიშნა, რომ 2000 წ. 6 მარტს პროკურატურის გამომძიებელმა არ დააკმაყოფილა მომჩივნის თხოვნა ბ-ნ დავით ასანიძესთან დაპირისპირების შესახებ გატაცების ბრალდებასთან დაკავშირებით იმ მოტივით, რომ არ უკავშირდებოდა ბ-ნ დავით ასანიძის საქმეს და მიზნად ისახავდა სამართალწარმოების გაჭიანურებას. უზენაესი სასამართლოს აზრით, მოკვლევის ორგანოებმა არ განახორციელეს მომჩივნის მამხილებელი ბრალდების სათანადო გამოძიება.

55. უზენაესმა სასამართლო აღნიშნა: „განაჩენით მიჩნეულია, რომ ეს საქმე, თუმცა, რამდენადმე უკავშირდება ... დავით ასანიძისა და მისი თანაბრალდებულების სა ქმეს, მაგრამ არის სულ სხვა დანაშაულებრივი ეპიზოდი. თუმცა, მასვე დადგენილად მიაჩნია, რომ თენგიზ ასანიძის ბრალი, სხვა გარემოებებთან ერთად, დადასტურებულია ... უკვე კანონიერ ძალაში შესული განაჩენით.“ უზენაესმა სასამართლომ ამის განცხადებისას აგრეთვე აღნიშნა: „განაჩენში საერთოდ არაა ახსნილი, როგორ დასტურდება თენგიზ ასანიძის ბრალი იმ განაჩენით, რომლითაც დავით ასანიძე და სხვები არიან მსჯავრდებული ... პოლიციის უფროსის ... განზრახ მკვლელობისათვის მაშინ როცა თენგიზ ასანიძეს წინამდებარე განაჩენით მსჯავრი დაედო მისი მოტაცების ორგანიზებაში.“ ამგვარად, უზენაესი სასამართლოს აზრით, საქმის განმხილველ სასამართლოს ფაქტიურად არ გადაუწყვეტია, მომჩივნის საქმე უნდა განხილულიყო როგორც ბ-ნ დავით ასანიძის საქმის შემადგენელი ნაწილი თუ დამოუკიდებელი სისხლის სამართლებრივი ქმედება.

ამგვარად, უზენაესმა სასამართლომ მომჩივნის მსჯავრდება მიიჩნია უკანონოდ სხვა საფუძვლების გამო, სასამართლო კოლეგიამ არასწორი სამართლებრივი შეფასება მისცა საქმის ფაქტობრივ გარემოებებს.

56. შესაბამისად, სასამართლომ დაადგინა:

„გაუქმდეს აჭარის ა/რ უმაღლესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა სასამართლო კოლეგიის 2000 წ. 2 ოქტომბრის განაჩენი თენგიზ დავითის ძე ასანიძის მიმართ და საქმე წარმოებით შეწყდეს სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული ქმედების არარსებობის გამო.“

თენგიზ ასანიძე პატიმრობიდან დაუყოვნებლივ გათავისუფლდეს.

განაჩენი საბოლოოა და გასაჩივრებას არ ექვემდებარება .

განემარტოს გამართლებულ თენგიზ ასანიძეს, რომ აქვს უფლება, მოითხოვოს სისხლის სამართალწარმოების ორგანოების უკანონო და დაუსაბუთებელი მოქმედების შედეგად მიყენებული ზიანის ანაზღაურება.“

57. უზენაესი სასამართლოს პალატის თავმჯდომარემ 2001 წ. 29 იანვარს მომჩივნის გამამართლებელი გადაწყვეტილების სარეზოლუციო ნაწილი აღსასრულებლად გადასცა იუსტიციის მინისტრს, იუსტიციის სამინისტროს სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის თავმჯდომარესა და აჭარის უშიშროების სამინისტროს საგამოძიებო იზოლატორის უფროსს. პალატის თავმჯდომარემ მათ აცნობა, რომ შემდგომში ისინი მიიღებდნენ გადაწყვეტილების სამოტივაციო ნაწილს.

58. 2001 წ. 5 თებერვალს პალატის პრეზიდენტმა მათ აღსასრულებლად გაუგზავნათ მომჩივნის გამამართლებელი გადაწყვეტილების სამოტივაციო ნაწილი. 59. გადაწყვეტილება არასოდეს აღსრულებულა. მომჩივანი კვლავ იმყოფება პატიმრობაში აჭარის უშიშროების სამინისტროს საგამოძიებო იზოლატორში.

60. მომჩივნის უკანონო პატიმრობა რამდენჯერმე იქნა შეწყვეტილი საქართველოს გენერალური პროკურატურის, სახალხო დამცველის, საქართველოს იუსტიციის სამინისტროსა და საქართველოს პარლამენტის იურიდიულ საკითხთა კომიტეტის მიერ. ისინი დაუკავშირდნენ შესაბამის ადგილობრივ ხელისუფლებას აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკაში მომჩივნის დაუყოვნებლივ გათავისუფლების მიზნით.

61. 2001 წ. 20 აპრილისა და 22 მაისის წერილებით საქართველოს გენერალურმა პროკურატურამ მომჩივნის მეუღლეს აცნობა შემდეგი:

„...თქვენი წერილის პასუხად გაცნობებთ, რომ საქართველოს გენერალური პროკურატურა ყველანაირად ცდილობს, უზრუნველყოს საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2001 წ. 29 იანვრის გადაწყვეტილების აღსრულება და გაათავისუფლოს თენგიზ ასანიძე უკანონო პატიმრობიდან.“

62. 2001 წ. 20 აპრილის წერილით საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარის მოადგილემ აცნობა მომჩივნის ცოლს, რომ 2001 წ. 29 იანვრის გადაწყვეტილების სარეზოლუციო ნაწილი იმავე დღეს ფაქსით გაეგზავნა აღსასრულებლად საქართველოს იუსტიციის მინისტრს, იუსტიციის სამინისტროს სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის თავმჯდომარეს, აჭარის უშიშროების სამინისტროს საგამოძიებო იზოლატორის უფროსსა და აჭარის უშიშროების სამინისტროს საპრობილის უფროსს. მანვე აცნობა, რომ მათ გადაწყვეტილების სამოტივაციო ნაწილი 2001 წ. 5 თებერვალს გაეგზავნათ ფოსტით. თავმჯდომარის მოადგილემ თავის წერილში აგრეთვე აღნიშნა, რომ 2001 წ. 9 თებერვალს საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ მიიღო შეტყობინება, ხელმოწერილი აჭარის უშიშროების სამინისტროს საგამოძიებო იზოლატორის უფროსის მიერ, რომლითაც ადასტურებდა წერილის მიღებას.

63. 2001 წ. 18 მაისს სახალხო დამცველმა უშუალოდ წერილით მიმართა ბ-ნ ასლან აბაშიძეს, აჭარის ა/რ მეთაურს:

„...თქვენმა ხელისუფლებამ ჯერ კიდევ არ მოახდინა რეაგირება ჩემს 2001 წ. 31 იანვრის რეკომენდაციაზე, თენგიზ ასანიძე კვლავ იმყოფება პატიმრობაში აჭარის უშიშროების სამინისტროს საგამოძიებო იზოლატორში კანონიერების უხეში დარღვევით. „...სახალხო დამცველის შესახებ“ კანონის შესაბამისად, როგორც ადმინისტრაციულ, ისე სისხლის სამართლებრივ სამართალდარღვევას წარმოადგენს სახალხო დამცველის რეკომენდაციების შეუსრულებლობა, თუ სახალხო დამცველმა ესეთი რეკომენდაცია მიიღო თავისი

უფლებომოსილებების განხორციელებისას. ...ამგვარად, გთხოვთ, შეასრულოთ ჩემი, როგორც სახალხო დამცველის, კანონიერი მოთხოვნები და დააყენოთ აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის საგამოძიებო იზოლატორის უფროსისა და თვითონ მინისტრის პასუხისმგებლობის საკითხი.“

64. 2001 წ. 10 მაისს საქართველოს პარლამენტის იურიდიულ საკითხთა კომიტეტის თავმჯდომარემ მისწერა გენერალურ პროკურატურას:

„ ... 2001 წ. 29 იანვრის გადაწყვეტილებით საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ გაამართლა თენგიზ ასანიძე. თუმცა, იგი კვლავ იხდის სასჯელს აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის საგამოძიებო იზოლატორის საკანში. ...ეს წარმოადგენს ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის მე-5 მუხლის სერიოზულ დარღვევას. ...ამგვარად, გთხოვთ, მიიღოთ ყველა აუცილებელი ზომა იმ პირების დასასჯელად, რომლებსაც ზემოხსენებული სასამართლო განაჩენის აღუსრულებლობისათვის ეკისრებათ პასუხისმგებლობა.“

65. 2001 წ. 7 ივნისს საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის თავმჯდომარემ შეატყობინა მომჩივნის ცოლს, რომ მის მეუღლეს ჰქონდა სრული უფლება, საქართველოს წინააღმდეგ საჩივართ მიემართა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოსათვის. წერილში ნათქვამი იყო: „ვთვლით, რომ აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ხელისუფლება მოქმედებს კანონიერებისა და ადამიანის უფლებების უხეში დარღვევით.“

66. ცენტრალური ხელისუფლების ძალისხმევა, უზრუნველყო მომჩივნის გათავისუფლება, წარუმატებლად დამთავრდა.

67. მთავრობის თქმით, 2001 წ. 3 სექტემბერს საქართველოს სამხედრო პროკურატურამ ბრძანა აჭარის უშიშროების სამინისტროს იმ თანამდებობის პირების სამართალში მიცემა, რომლებიც სისხლის სამართლის კოდექსის შესაბამისად, ეჭვმიტანილი იყვნენ 2001 წ. 29 იანვრის მომჩივნის გამამართლებელი გადაწყვეტილების აღუსრულებლობაში. ხსენებული პირები იძებნებიან პოლიციის მიერ.

68. 2002 წ. 8 იანვრის წერილით მომჩივნის ვაჟმა შეატყობინა სასამართლოს მამის ჯანმრთელობის გაუარესების შესახებ. 2001 წ. 4 დეკემბრით დათარიღებული სამედიცინო ცნობის მიხედვით, მომჩივანს აწუხებდა გასტრიტი, გულის უკმარისობა და საყლაპავი მილის ანთება. რადგან ყოველივე ეს მკაცრ სადიეტო პრობლემებს უქმნიდა, იგი მოითხოვდა გადაუდებელ სამედიცინო დახმარებას.

69. 2003 წ. 28 მაისს მთავრობამ სასამართლოს გაუგზავნა ბ-ნ შევარდნაძის მიერ ბ-ნ აბაშიძისათვის, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის მეთაურისათვის, 2003 წ. 4 მარტს გაგზავნილი წერილი, რომელშიც ნათქვამი იყო:

„თქვენ სახელმწიფოებრივად მოაზროვნე ბრძანდებით და ვფიქრობ, გაგებით მოეკიდებით არსებულ სიტუაციას.“

როგორც თქვენთვის ცნობილია, ადამიანის უფლებათა ევროპის სასამართლო უახლოეს დღეებში გადაწყვეტს მთავარი სხდომის საკითხს ასანიძეთა საჩივრის განხილვის თაობაზე. მატერიალურ-მორალური ზიანის ასანახად ურებლად ოჯახი სამ მილიონ ევროს ითხოვს. თითქმის ცხადია, რომ საქარველო ამ პროცესს წააგებს და ქვეყნის მიმართ მკაცრი სანქციები გატარდება. შექმნილი მდგომარეობიდან გამოსავალი არსებობს. თუ ასანიძე გათავისუფლდება, ოჯახი თანახმაა, საჩივარი გამოიტანოს. მე დარწმუნებული ვარ, ამ სიტუაციაში თქვენ იმ ერთადერთი სწორი გადაწყვეტილების მიღებას შეუწყობთ ხელს, რომელიც საქართველოს ინტერესებს შეესაბამება.“

70. 2003 წ. 3 აპრილს აჭარის უმაღლესი სასამართლოს თავმჯდომარემ საპასუხო წერილი გაუგზავნა საქართველოს პრეზიდენტს. იგი ბრალს დებდა

სახელმწიფოს მეთაურს აჭარელი წარმომადგენლის იმ პირებისათვის თავშესაფრის მიცემაში, რომლებიც გაიქცნენ ბათუმიდან, რათა თბილისში ეძიათ თავშესაფარი აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის მეთაურზე ტერორისტული თავდასხმების ორგანიზაციის მცდელობის მიზნით. შემდგომ პრეზიდენტის ყურადღება მიაპყრო პარლამენტის კომისიის დასკვნაზე (იხ. წინამდებარე განაჩენის 72-ე და მომდევნო პუნქტები), რომელშიც ხაზგასმული იყო სამართალწარმოებისას დაშვებული მრავალი ხარვეზი, რომლებმაც განაპირობა მომჩივნის შეწყალება და გამართლება. პარლამენტის კომისიის დასკვნასა და ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-7 ოქმის მე-2 მუხლზე დაყრდნობით, აჭარის უმაღლესი სასამართლოს თავმჯდომარემ წინადადებით მიმართა საქართველოს პრეზიდენტს მომჩივნის სასამართლო პროცესის განახლების თაობაზე, რათა მისი საქმე განხილულიყო მოსხენებაში ჩამოყალიბებული საკითხების კუთხით.

71. წერილში აგრეთვე აღნიშნა, რომ მომჩივნის მიმართვა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოსათვის წარმოადგენდა მიმართვის უფლების ბოროტად გამოყენებას კონვენციის 35-ე მუხლის მე-3 პუნქტის მნიშვნელობისათვის და, რომ მას ამ კუთხით დახმარება აღმოუჩინეს საქართველოს გენერალურმა პროკურატურამ, სახალხო დამცველმა, საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ და ეროვნული უშიშროების საბჭომ. მან აგრეთვე აღნიშნა, რომ, რადგან პარლამენტის კომისია წარმოადგენდა ეროვნულ ხელისუფლებას კონვენციის მე-13 მუხლის მნიშვნელობისათვის, მომჩივანს არ შეეძლო ემტკიცებინა, რომ ამოწურა შიდასახელმწიფოებრივი მიმართვის საშუალებები 2002 წ. 26 სექტემბრამდე – კომისიის მიერ დასკვნის მიღებამდე. ამ საკითხზე მიაპყრო რა საქართველოს პრეზიდენტის ყურადღება, მან აღნიშნა, რომ საქართველოს იუსტიციის სამინისტრომ გაგზავნილი მიმოხილვით შეცდომაში შეიყვანა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო.

ვ. პარლამენტის კომისიის 2002 წ. 26 სექტემბრის დასკვნა და საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარის საპასუხო მიმოხილვა

1. პარლამენტის კომისიის დასკვნა

72. 2002 წ. 30 ივლისის წერილით მთავრობამ აცნობა სასამართლოს, რომ 2002 წ. 24 ივნისს საქართველოს პარლამენტის ცალკეული თანამდებობის პირების ქმედებათა კანონიერების შემსწავლელ დროებით საგამოძიებო კომისიას პარლამენტის ბიურომ დაავალა, გამოეკვლია ის გარემოებები, რომლებიც საფუძვლად დაედო შეწყალებას ასანიძის საქმეზე. კომისიამ, რომელიც შედგებოდა პარლამენტის წევრებისაგან, უნივერსიტეტის ლექტორებისა და პრაქტიკოსი იურისტებისაგან, დასკვნა წარმოადგინა 2002 წ. 26 სექტემბერს.

73. თუმცა მისი უფლებამოსილება შემოიფარგლებოდა პრეზიდენტის შეწყალების საკითხებით, კომისიამ აგრეთვე გადაწყვიტა, გამოეკვლია ის გარემოებები, რომლებშიც მოხდა მომჩივნის მსჯავრდება, ხოლო სამართალწარმოების მეორე ეტაპზე – მისი გამართლება. დასკვნის შესავალში კომისიამ ჩამოაყალიბა ის მიზეზები, რომელთა გამო გააფართოვა უფლებამოსილების სფერო. კერძოდ, მან საჩივარა: „იმის გათვალისწინებით, რომ

აღნიშნული საკითხი [პრეზიდენტის შეწყალება] ერთ ცალკეულ პროცედურას ან სამართალწარმოებას არ წარმოადგენს და ამავე დროს ყველა პროცედურა და წარმოება ერთმანეთთან მიზეზშედევობრივად დააკავშირებული, კომისიამ სრულყოფილი სურათის წარმოსახვის მიზნით მიზანშეწონილად ჩათვალა შეესწავლა მსჯავრდებულ თ. ასანიძის ბრალდების საქმეთა ქრონოლოგია, სამართალწარმოების დინამიკა და გადაწყვეტილებათა მიღების საფუძვლიანობის საკითხები.“ ამგვარად, სახეზე იყო მოხსენების ორი სრულიად განსხვავებული ნაწილი: ერთი ეხებოდა პრეზიდენტის შეწყალების კანონიერებას, ხოლო მეორე – მომჩივნის წინააღმდეგ მიმართული სისხლის სამართალწარმოებისას შიდა სასამართლოების მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებებს.

ა) პრეზიდენტის შეწყალება

(ი) პრეზიდენტის შეწყალების კანონიერება

74. 1998 წ. 12 ოქტომბერს ეროვნული უშიშროების საბჭომ განიხილა საკითხი პენიტენციურ სისტემაში გასატარებელ ღონისძიებათა შესახებ. საქართველოს პრეზიდენტის წინადადების გათვალისწინებით მიღებულ იქნა გადაწყვეტილება, რომ იგი განახორციელებდა შეწყალების უფლებას. სასჯელაღსრულების დაწესებულებებს ეთხოვათ, შეესწავლათ მსჯავრდებულთა საქმეები და პრეზიდენტისათვის წარედგინათ შეწყალების ნებისმიერი თხოვნა საქმის მასალებსა და შესაბამისი მსჯავრდებულების დახასიათებასთან ერთად. შეწყალების თხოვნა უნდა გაკეთებულიყო შემდეგი ფორმით:

„ბატონო პრეზიდენტო, ვინაიან ჩემს დანაშაულს, ვთხოვთ მაპატიოთ სასჯელის დარჩენილი ვადა.“

ხსენებული ფორმით წარდგენილი თხოვნები განიხილა პრეზიდენტმა და მთელ რიგ შემთხვევებში გამოიყენა შეწყალების უფლება.

75. პარლამენტის კომისიამ დაადგინა, რომ 1999 წ. 15 იანვარს მომჩივანმა საქართველოს პრეზიდენტს გაუგზავნა წერილი, რომლითაც ითხოვდა სასჯელის დარჩენილი ვადის პატიებას. რამდენადაც მან თხოვნა არ წარმოადგინა ზემოხსენებული ფორმით, კომისიამ მიიჩნია, რომ მისი შეწყალება არ აკმაყოფილებდა ნორმატიული აქტით განსაზღვრულ მოთხოვნებს, რის გამოც იგი იყო ბათილი. ასევე აღმოჩენილ იქნა სხვა შეუსაბამობებიც: „[მომჩივნის] მასალები“ არ წარედგინა საქართველოს პრეზიდენტის მიერ დანიშნულ შეწყალების საკითხთა კომისიას, მომჩივნის სახელი არ იყო შეტანილი შესაწყალებელ მსჯავრდებულ პირთა სიაში, რომელიც წარედგინა პრეზიდენტს აჭარის ხელისუფლების მიერ, და არ გაცემულა მასზე დახასიათება ან შუამდგომლობა აჭარის პენიტენციურ დაწესებულებებიდან მისი თხოვნის შესაბამისად.

76. კომისიამ დაადგინა, რომ დადგენილი წესების დარღვევით, ეროვნული უშიშროების საბჭოს მდივნის მოადგილემ, პრეზიდენტის ერთ-ერთმა მრჩეველმა, მოამზადა და პრეზიდენტს წარუდგინა მომჩივნისათვის შესაწყალებელი დოკუმენტაცია მხოლოდ მომჩივნის 1999 წ. 15 იანვრის წერილზე დაყრდნობით. კომისიამ აღნიშნა, რომ შეწყალების თხოვნა, სისხლის სამართლის საპროცესო

ნორმების შესაბამისად, უნდა გადასცემოდა სასამართლოს და არა საქართველოს პრეზიდენტს.

77. კომისიის აზრით, თუნდაც იმის დაშვებით, რომ საქართველოს პრეზიდენტს ჰქონდა მომჩივნის შეწყალების უფლებამოსილება ნორმატიული აქტებით განსაზღვრული წესების დაცვის გარეშე, რომლებიც ითვალისწინებდა შეწყალების თხოვნების განხილვას ჯერ კომპეტენტური ორგანოს მიერ, გადაწყვეტილება მიღებულ იქნა 1999 წ. ოქტომბრის არჩევნებამდე ცოტა ხნით ადრე და აშკარად პოლიტიკური მოსაზრებებით იყო განპირობებული.

(იი) პრეზიდენტის შეწყალების აქტის განხილვა სასამართლოს მიერ

78. კომისიამ მიიჩნია, რომ თბილისის საოლქო სასამართლოსა და საქართველოს უზენაესი სასამართლოს, შესაბამისად, 2000 წ. 24 მარტისა და 11 ივლისის განაჩენებში მითითებული მოტივები არ შეესაბამება ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსის მე-60 და 61-ე მუხლებს, რომლებიც ამომწურავად განსაზღვრავს იმ სამართლებრივ საფუძვლებს, როდესაც ადმინისტრაციული აქტები შეიძლება გამოცხადდეს ბათილად და ძალადაკარგულად. კომისიის აზრით, სასამართლოთა მიერ მითითებული მოტივები მნიშვნელობას უკარგავდა კონსტიტუციის 42-ე მუხლს, რომელიც ყველასათვის უზრუნველყოფს სასამართლოსათვის მიმართვის უფლებას თავის უფლებათა დასაცავად.

79. კომისიამ აღნიშნა, რომ შიდა კანონმდებლობის შესაბამისად, პრეზიდენტის შეწყალება წარმოადგენდა ადმინისტრაციულ აქტს, რომელიც განხილულ უნდა იქნეს ადმინისტრაციული სასამართლოების წინაშე. რამდენადაც მომჩივნის შეწყალება პრეზიდენტის მიერ გასაჩივრებულ იქნა სასამართლოების წინაშე, იგი ძალაში შევიდა მხოლოდ 2000 წ. 11 ივლისს – უზენაესი სასამართლოს მიერ გადაწყვეტილების მიღების შემდეგ.

80. კომისიამ გააკრიტიკა თბილისის საოლქო სასამართლოს მიერ 2000 წ. 24 მარტს მითითებული საფუძველი, რომლითაც უარი თქვა ბათუმის თამბაქოს კომბინატის საჩივრის განხილვაზე. კერძოდ, მისი აზრით, თბილისის საოლქო სასამართლომ საქმეზე გადაწყვეტილება გამოიტანა სასარჩელო დავის საგნის მიღმა, რამდენადაც საწარმოს არ სურდა მომჩივნის წინააღმდეგ სისხლის სამართლებრივი დევნის განახლება. საოლქო სასამართლოს არ უნდა გამოეტანა გადაწყვეტილება მომჩივნის ხანგრძლივი პატიმრობის კანონიერებაზე. რამდენადაც ხსენებული ორი საკითხი შედიოდა სისხლის სამართლის და არა ადმინისტრაციული სასამართლოს იურისდიქციაში, კომისიამ მიიჩნია, რომ თბილისის საოლქო სასამართლო უნდა შეზღუდულიყო პრეზიდენტის გასაჩივრებული აქტის კანონიერების განხილვით.

81. კომისიამ შემდგომში აღნიშნა, რომ პრეზიდენტის შეწყალება ეხებოდა მხოლოდ ციხეში პატიმრობას და არა მომჩივნის ვალდებულებას, ბათუმის თამბაქოს კომბინატისათვის გადაეხადა კომპენსაცია მიყენებული მატერიალური ზარალისათვის. ამგვარად, თბილისის საოლქო სასამართლოს უნდა განეხილა პრეზიდენტის შეწყალების სამართლებრივი შედეგები დამატებით სასჯელთან მიმართებაში.

ბ) მომჩივნის გამართლება

82. კომისიის აზრით, სამართალწარმოების მეორე სერია, რომლითაც მომჩივანი გამართლებულ იქნა, მსგავსად პირველისა, განხორციელდა სხვადასხვა პროცედურული ხარვეზებით როგორც გამოძიების, ასევე სასამართლო განხილვის დროს. გარდა ამისა, საქმის განმხილველ სასამართლოებს არ უცდიათ, გაერკვიათ გამოძიების დროს გაკეთებული ურთიერთსაწინააღმდეგო განცხადებები ან ღრმად შეესწავლათ საქმის სპეციფიკური გარემოებები. კომისიის აზრით, ეს გარემოებები „უნდა განხილულიყო მტკიცებულებათა ხარისხში და უნდა მომხდარიყო მათი მნიშვნელობის შეფასება საქმეზე ობიექტური გარემოების დადგენისათვის“.

83. ამ საკითხის გასარკვევად, კომისიამ დეტალურად შეისწავლა სხვადასხვა მტკიცებულებები და განცხადებები, რომლებიც მოპოვებულ იქნა, *inter alia*, შინაგან საქმეთა სამინისტროს თანამშრომლის მკვლელობაში ბრალდებული ბ-ნ დავით ასანიძის, ბ-ნ თენგიზ ასანიძის, ბნ ნოდარ შოთაძისა და 14 თანაბრალდებულის წინააღმდეგ მიმართული სისხლის სამართალწარმოების დროს (იხ. წინამდებარე განაჩენის 33-ე და მომდევნო პუნქტები).

84. ამგვარად, კომისიამ დაადგინა, რომ 1996 წელს საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მიერ საქმის განხილვისას ბ-ნ დავით ასანიძესა და ბ-ნ შოთაძეს „ჰქონდათ მცდელობა ... ემხილებინათ“ მომჩივანი როგორც ბ-ნ აბაშიძეზე, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის მეთაურზე, თავდასხმის ერთ-ერთი ორგანიზატორი. კომისიის აზრით, იმის ნაცვლად, რომ „რეაგირება არ მოეხდინა ბ-ნ დავით ასანიძესა და ბ-ნ ნოდარ შოთაძეს მცდელობებზე, მძიმე დანაშაულის ჩადენაში ემხილებინა მომჩივანი“, საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეებს, რომლებმაც განიხილეს მომჩივნის სააპელაციო საჩივარი, უნდა აღედრათ „ახალი სისხლის სამართლის საქმე იმ დროს (ანუ 1993 წელს) მოქმედი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 257-ე მუხლის შესაბამისად“.

85. კომისიამ მიიჩნია, რომ სიმართლის დადგენისათვის მნიშვნელოვანი ზოგიერთი დეტალის დაზუსტების მიზნით, საქართველოს უზენაეს სასამართლოს უნდა მოესმინა არა მარტო გამოძახებული მოწმეებისათვის, არამედ აგრეთვე ბ-ნ დავით ასანიძისათვის, რომელიც უნდა დაკითხულიყო 1996 წელს მისი საქმის განმხილველ მოსამართლესთან არაოფიციალური შეხვედრის თაობაზე, და აგრეთვე თვითონ მოსამართლის ჩვენებები. უნდა დადგენილიყო, ვის მიერ და რა გარემოებებში იქნა ჩაწერილი სხდომა, რომელზეც ბ-ნმა დავით ასანიძემ არაოფიციალურად დაადანაშაულა მომჩივანი დაჯგუფების საქმიანობაში მონაწილეობის მიღებაში, და სხენებულმა მოსამართლემ რატომ არ მიუთითა ამის თაობაზე 1996 წ. 20 სექტემბრის განაჩენში.

86. კომისიამ გააკრიტიკა უზენაესი სასამართლო იმის გამო, რომ არ მოისმინა სხვა ორი ადამიანის ჩვენება, რომლებიც ასევე ამხილეს ბ-ნმა დავით ასანიძემ და მომჩივნის ვაჟმა. კომისიამ მიიჩნია, რომ უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეებს, რომლებმაც მოისმინეს მომჩივნის საქმე, უნდა მიეღოთ

ბრძანება ექსპერტის დასკვნის მოპოვების მიზნით იმის დასადგენად, თუ ვის მიერ და როდის იქნა შექმნილი ცეცხლსასროლი იარაღი, საბრძოლო მასალა და ტექნიკური აღჭურვილობა, რომელიც 1996 წელს იქნა ამოღებული ბ-ნ დავით ასანიძის საქმეზე. არც იმის გარკვევა უცდიათ, თუ რატომ არ მიიღო პროკურორმა ბრძანება მომჩივნის საქმისა და ბ-ნ დავით ასანიძის საქმის გაერთიანების შესახებ.

87. და ბოლოს, კომისიამ დაადგინა, რომ საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ „არ გააგზავნა გამოძიებაში ბრალდების საქმე“ და, რომ მას „არ უნდა მიეღო გამამართლებელი გადაწყვეტილება, რომელიც იყო უკანონო, არასამართლიანი და ეფუძნებოდა არასაკმარისად გამოძიებულ ფაქტებს.“

88. კომისიის აზრით, „საქმის შესწავლისას ახლად აღმოჩენილი გარემოებები თავისი მნიშვნელობით მოითხოვს გამოკვლევას და შეფასებას“. ეს კი იმაზე მიუთითებდა, რომ „ჯერ კიდევ არ ამოწურულა სამართლებრივი საშუალებები საქმეზე საბოლოო ჭეშმარიტების დასადგენად“. სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 593-ე მუხლის მე-2 პუნქტის (გ) ქვეპუნქტისა და 539-ე მუხლის საფუძველზე, კომისიამ მიიჩნია, რომ მომჩივნის სასამართლო პროცესი უნდა განახლებულიყო.

89. 2003 წ. 25 მარტს საქართველოს გენერალურმა პროკურატურამ არ დააკმაყოფილა სამოქალაქო მხარის თხოვნა მომჩივნის საქმის განახლებისა და თავიდან განხილვის შესახებ პარლამენტის კომისიის დასკვნის კუთხით. მან დაადგინა, ინტერ აღია, რომ დასკვნაში ჩამოყალიბებული მოსაზრებები არ წარმოადგენდა ახლად აღმოჩენილ გარემოებებს, რის გამოც შესაძლებელი იქნებოდა მომჩივნის საქმის განახლება. ახლად აღმოჩენილი გარემოებების არარსებობისას უზენაესი სასამართლოს განაჩენი საბოლოო იყო და არ ექვემდებარებოდა გასაჩივრებას საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად.

2. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარის მიმოხილვა

90. 2002 წ. 8 ნოემბერს საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარემ საქართველოს პრეზიდენტს წარუდგინა თავისი მოსაზრებები პარლამენტის კომისიის 2002 წ. 26 სექტემბრის დასკვნის თაობაზე.

91. მან დასკვნა შეაფასა, როგორც „ტენდენციური“, „მიკერძოებული“, „არაკონსტიტუციური“ და „მცდარი“. პირველ რიგში, მან აღნიშნა, რომ პარლამენტის კომისია მოქმედებდა უფლებამოსილების გადამეტებით და, რომ იმ გარემოებათა შესწავლის ნაცვლად, რომლებშიც განცხადებული იქნა შეწყალებული, განიხილა ქვეყნის უმაღლესი სასამართლოს გადაწყვეტილება. კომისიის ქმედება ეწინააღმდეგებოდა უფლებამოსილებათა გამიჯვნის ფუნდამენტურ კონსტიტუციურ ნორმებს. დასკვნა ძირს უთხრიდა დემოკრატიისა და კანონის უზენაესობის ცნებებს. უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარემ აღნიშნა, რომ, კონსტიტუციის მიხედვით, არავის აქვს უფლება, მოსამართლეს მოსთხოვოს ახსნაგანმარტება საქმის თაობაზე. პარლამენტის კომისიის კრიტიკა სასამართლოს საბოლოო გადაწყვეტილებისა, რომელიც არ ყოფილა გასაჩივრებული, მხოლოდ დააბრკოლებდა გადაწყვეტილების აღსრულებას და ხელყოფდა სასამართლო ხელისუფლების რეპუტაციას.

ა) პრეზიდენტის შეწყალება

92. რაც შეეხება კომისიის დასკვნას პრეზიდენტის შეწყალების თაობაზე, საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარემ, პირველ რიგში, აღნიშნა, რომ საქართველოს პრეზიდენტისთვის კონსტიტუციით მინიჭებული შეწყალების უფლება არის აბსოლუტური და ცალსახა, რაც ხორციელდება იმ წესებისაგან დამოუკიდებლად, რომლებიც ადგენს პრეზიდენტის კანცელარიის მიერ შეწყალების შესახებ თხოვნების განხილვის პრინციპებს. მან შემდგომში აღნიშნა, რომ შეწყალება წარმოადგენს ჰუმანურობის უმაღლეს გამოხატულებას და, რომ ბევრ ქვეყანაში არ არსებობს მისი გასაჩივრების უფლება. ის ფაქტი, რომ მომჩივნის თხოვნა შეწყალების თაობაზე არ იქნა წინასწარ განხილული პრეზიდენტის მიერ დანიშნული შეწყალების საკითხთა კომისიის მიერ, არ ხდის შეწყალებას უკანონოდ, განსაკუთრებით იმიტომ, რომ, როგორც ამას ადგილი ჰქონდა მომჩივნის საქმეში, აჭარის ციხის ხელმძღვანელობისაგან საქმის მასალებისა და დეტალების მოძიება სირთულეებთან იყო დაკავშირებული. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარემ ასევე მიუთითა, რომ წინამდებარე საქმეში შეწყალება წარმოადგენდა სამართლიანობის აღდგენის მცდელობას მსჯავრდებული პირისათვის, რომელიც წლების განმავლობაში უკანონოდ იმყოფებოდა პატიმრობაში.

93. უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარემ აგრეთვე აღნიშნა, რომ დასკვნის ნაწილი, რომელიც ეხებოდა აჭარის უმაღლესი სასამართლოს 1999 წ. 11 ნოემბრის განაჩენს, რომელიც პროცესუალური ხარვეზების გამო პრეზიდენტის შეწყალებას აცხადებდა ბათილად და ძალადაკარგულად, არ შეესაბამებოდა სინამდვილეს. მან მიუთითა, რომ 1999 წ. 11 ნოემბერს ახალი ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსი ჯერ არ იყო ძალაში შესული და, რომ სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 360-ე მუხლის (დებულება, რომელიც იმ დროისათვის გამოიყენებოდა გასაჩივრებულ ადმინისტრაციულ საქმეებზე) შესაბამისად, თბილისის საოლქო სასამართლოს ჰქონდა პრეზიდენტის აქტების განხილვის ექსკლუზიური ტერიტორიული იურისდიქცია. როგორც საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარემ აღნიშნა, სამწუხარო იყო, რომ კომისიამ არ ახსენა ის ფაქტი, რომ აჭარის უმაღლესმა სასამართლომ 1999 წ. 11 ნოემბერს, მაშინ მოქმედი კანონმდებლობის დარღვევით, თავის თავზე აიღო საქართველოს პრეზიდენტის შეწყალების გადასინჯვის იურისდიქცია.

ბ) მომჩივნის გამართლება

94. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარემ მიმოხილვაში აღნიშნა, რომ პარლამენტის კომისიას, რომელმაც მომჩივნის გამამართლებელი განაჩენი მიიჩნია მიკერძოებულად, არასრულად და უკანონოდ, არც ერთხელ არ უხსენებია მომჩივნის ინტერესები ან მისი უკანონო პატიმრობა. უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარემ მიიჩნია, რომ ასეთი გზით კომისია ცდილობდა

მომჩივნის ხანგრძლივი პატიმრობის დასაბუთებას იმ ფაქტის მიუხედავად, რომ იგი გამართლებულ იქნა.

95. კომისიამ გადაწყვიტა მომჩივნის გამამართლებელი განაჩენის გადასინჯვა თავისი ინიციატივით, მაგრამ არ წამოუყენებია ცალსახა დასაბუთებული არგუმენტი, რომელიც მომჩივნის ბრალზე მიუთითებდა. კომისია არც იმას ამტკიცებდა, რომ უზენაეს სასამართლოს უნდა გამოეტანა გამამტუნებელი განაჩენი მის წინაშე წარმოდგენილი მტკიცებულების საფუძველზე. პირიქით, კომისიას არ დაუნახავს რაიმე სირთულე ბრალდებულის გამართლებაში, რომელიც ამ დრომდე იმყოფება პატიმრობაში იმის გამო, რომ მისი დამნაშავეობისა თუ უდანაშაულობის საკითხი თავიდან იქნა განხილული ახალი გარემოებების ჭრილში. ეს კი, როგორც დასკვნაში აღნიშნა უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარემ, იყო „სრულიად უკანონო“.

96. უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარემ სამწუხაროდ მიიჩნია ის გარემოება, რომ კომისიას არ უხსენებია, რომ მსჯავრდების შემდგომ მომჩივანი კანონმდებლობის დარღვევით პატიმრობაში იმყოფება აჭარის უშიშროების სამინისტროს საგამოძიებო იზოლატორში. როგორც მან აღნიშნა, ბ-ნი დავით ასანიძე, რომლის სატელევიზიო განცხადებებს, კომისიის აზრით, უნდა დაეჩქარებინა მომჩივნის მსჯავრდება, ოცწლიან პატიმრობას იხდიდა იმავე ციხეში.

97. დასკვნის ნაწილი, რომელშიც კომისიამ დაადგინა, რომ მომჩივანმა არ ამოწურა სამართლებრივი საშუალებები, რადგანაც მისი საქმე განახლებულ იქნა საქმეზე ახლად აღმოჩენილ გარემოებათა გამო, უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარემ მიიჩნია „სამართლებრივი გამოგონების შედეგად“. მან რეკომენდაცია წამოაყენა, რომ დასკვნა ითარგმნოს სხვადასხვა უცხო ენებზე იმგვარად, რომ ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო ორგანიზაციებს ხელი მიუწვდებოდეთ მასზე.

98. უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარემ სინანული გამოთქვა, რომ პარლამენტის კომისია პოლიტიკურ ზეწოლას დაექვემდებარა სხვადასხვა ჯგუფების მხრიდან იმის მაგივრად, რომ ხელი შეეწყო მართლმსაჯულების უზენაესობისათვის, დასკვნის ბოლოს გამოსატული მიზნების შესაბამისად.

99. დასასრულს, საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარემ აღნიშნა, რომ მომჩივნის ხანგრძლივი პატიმრობის საკითხს სტრასბურგის სასამართლოს დისკრეციას უტოვებდა.

II. შესაბამისი შიდა და საერთაშორისო სამართალი

ა. აჭარის („ბათუმის ოლქის“) სტატუსის განვითარება და საქართველოს 1921 წ. კონსტიტუცია

100. 1080-იან წლებში აჭარა, „ქართველთა სამეფოდ“ ცნობილი ბაგრატიონთა სამეფოს ნაწილი, დაიპყრეს სამხრეთიდან შემოსულმა სელჩუკებმა, 1570-იან წლებში კი – ოტომანთა იმპერიამ. ჩამოყალიბდა ზემო და ქვემო აჭარის საფაშოები, პროვინცია შეუერთდა ჩილდირის ვილაეთს (ახალციხე). ამის შემდგომ, სხვადასხვა დროს, რეგიონისთვის იბრძოდნენ

ოტომანები და ქართველთა მოსაზღვრე სამთავროები. 1829 წ. 2 სექტემბერს მეფის რუსეთსა და ოტომანთა იმპერიას შორის დადებული ადრიანოპოლისის ხელშეკრულების IV მუხლის თანახმად, აჭარა მიეკუთვნა ამ უკანასკნელს.

101. 1878 წ. 13 ივლისს რუსეთსა და ოტომანთა იმპერიას შორის დადებული ბერლინის ხელშეკრულების VIII მუხლის თანახმად:

„ოსმალეთი სთანხმდება დაუთმოს რუსეთის იმპერიას აზიაში არდაგანის, ყარსისა და ბათუმის ტერიტორიები ამ უკანასკნელის პორტთან ერთად.“

102. ერთი მხრივ, დიდ ბრიტანეთსა და მის მოკავშირეებს, ხოლო, მეორე მხრივ, თურქეთს შორის 1918 წ. 30 ოქტომბერს მუდროსში დადებული ზავის ხელშეკრულების XI და XV მუხლების თანახმად:

„XI. ტრანსკავკასიის ... ნაწილის თურქეთის ჯარების მიერ ევაკუაციის შესახებ ბრძანება უკვე გაცემულია, დანარჩენი ნაწილის ევაკუაცია, თუ ამას მოითხოვენ მოკავშირეები, მოხდება იქ არსებული სიტუაციის შესწავლის შემდეგ.“ „XV. ... ეს პირობა, რომელიც ეხება ბათუმის მოკავშირეთა მიერ ოკუპაციას...“

103. ერთი მხრივ, გერმანიის, ავსტრია-უნგრეთს, ბულგარეთსა და თურქეთს, ხოლო, მეორე მხრივ, რუსეთს შორის დადებული 1918 წ. 3 მარტის ბრესტ-ლიტოვსკის ზავის ხელშეკრულების თანახმად:

„IV... ამგვარადვე არდაგანის, ყარსისა და ბათუმის ოლქები დაყოვნების გარეშე გათავისუფლებულ უნდა იქნეს რუსეთის ჯარებისაგან. რუსეთი არ ჩაერევა ამ ოლქების ეროვნული და საერთაშორისო ურთიერთობების რეორგანიზაციაში, მაგრამ რეორგანიზაციის განხორციელების უფლებას უტოვებს ამ რაიონების მოსახლეობას სხვა მეზობელ სახელმწიფოებთან, განსაკუთრებით თურქეთთან, შეთანხმების გზით.“

104. 1921 წ. 21 თებერვლის საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის კონსტიტუციის 107-ე მუხლის მიხედვით:

„საქართველოს რესპუბლიკის განუყოფელ ნაწილებს – აფხაზეთის სოხუმის ოლქი, სამუსლიმანო საქართველოს (ბათუმის მხარე) და ზაქათალას ზაქათალის ოლქი, ენიჭებათ ადგილობრივ საქმეებში ავტონომიური მმართველობა.“

105. 1921 წ. 16 მარტს რუსეთსა და თურქეთს შორის ხელმოწერილი მოსკოვის შეთანხმების მე-2 მუხლის მიხედვით:

„ოსმალეთი სთანხმდება დაუთმოს საქართველოს სიუზერენიტეტი ბათუმის ნავთსადგურზე, და იმ ტერიტორიაზე, რომელიც მდებარეობს ამ ხელშეკრულების პირველ მუხლში ნაჩვენები საზღვრის ჩრდილოეთით და რომელიც შედიოდა ბათუმის ოლქში ... იმ პირობით რომ

ა) ამ ტერიტორიების მოსახლეობა ისარგებლებს ფართო ავტონომიით ადმინისტრაციული მხრით, რომელიც უზრუნველყოფს თითოეული თემის კულტურულ და სარწმუნოებრივ უფლებებს და რომ მოსახლეობას მიეცემა საშვალეობა დაადგინოს ისეთი საადგილ-მამულო კანონი, რომელიც ეთანხმება მის სურვილებს...“

106. 1921 წ. 16 ივლისს აჭარას მიენიჭა საბჭოთა სოციალისტური ავტონომიური რესპუბლიკის სტატუსი. იგი შედიოდა საქართველოს საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის (სსრ) შემადგენლობაში.

107. 1921 წ. 13 ოქტომბერს, ერთი მხრივ, ოსმალეთის მთავრობასა და, მეორე მხრივ, აზერბაიჯანის, სომხეთისა და საქართველოს სოციალისტური

რესპუბლიკების მთავრობებს შორის დადებული ყარსის ხელშეკრულების მე-6 მუხლის მიხედვით:

„ოსმალეთი სთანხმდება დაუთმოს საქართველოს სიუზერენიტეტი ბათუმის ნავთსადგურსა და ქალაქზე, და იმ ტერიტორიაზე, რომელიც მდებარეობს ამ ხელშეკრულების მეოთხე მუხლში ნაჩვენები საზღვრის ჩრდილოეთით და რომელიც შედიოდა ბათუმის ოლქში, იმ პირობით, რომ

I) მოსახლეობა ამ ადგილებისა, რომელიც ნაჩვენებია ამ მუხლში, ისარგებლებს ფართო ავტონომიით ადმინისტრაციულის მხრით, რომელიც უზრუნველფოს თითოეული თემის კულტურულ და სარწმუნოებრივ უფლებებს და რომ მოსახლეობას მიეცემა საშვალეობა დაადგინოს ისეთი საადგილ-მამულო კანონი, რომელიც ეთანხმება მის სურვილებს;

II) ოსმალეთს მიეცემა თავისუფალი ტრანზიტი ყოველგვარი საქონლის, რომელიც იგზავნება ოსმალეთში ან ოსმალეთიდან ბათუმის ნავთსადგურის გზით უბაჟოთ, რაიმე ხარჯებით დაუბეგრავათ, და ოსმალეთს მიეცემა უფლება ისარგებლოს ბათუმის ნავთ-სადგურით სპეციალური ხარჯების გადაუხდელოად. ამ მუხლის ცხოვრებაში გასატარებლად, ამ ხელშეკრულების ხელის მოწერის შემდეგ დაუყონებლივ, შესდგება კომისია ორივე დაინტერესებულ მხარეთა წარმომადგენელთაგან.“

ბ. აჭარის სტატუსი 1995 წ. კონსტიტუციის მიხედვით

108. 1995 წ. 24 აგვისტოს, საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირის (სსრკ) დაშლიდან ოთხი წ. შემდგომ საქართველოს პარლამენტმა მიიღო ახალი კონსტიტუცია, რომლის მე-2 მუხლის მე-3 პუნქტის თანახმად:

„საქართველოს ტერიტორიული სახელმწიფოებრივი მოწყობა განისაზღვრება კონსტიტუციური კანონით უფლებამოსილებათა გამიჯვნის პრინციპის საფუძველზე ქვეყნის მთელ ტერიტორიაზე საქართველოს იურისდიქციის სრულად აღდგენის შემდეგ.“

109. კონსტიტუციაში ცვლილება შეიტანა 2000 წ. 20 აპრილის კონსტიტუციურმა კანონმა, რომელმაც ტერმინი „აჭარა“ შეცვალა „აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკით“ და კონსტიტუციის მე-3 მუხლს დაუმატა მე-3 პუნქტი:

„აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის სტატუსი განისაზღვრება საქართველოს კონსტიტუციური კანონით „აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის სტატუსის შესახებ“.

2002 წ. 10 ოქტომბერს საქართველოს პარლამენტმა მიიღო კონსტიტუციური კანონი, რომელიც შეიცავდა მსგავს ცვლილებებსა და დამატებებს აფხაზეთთან მიმართებაში. პარლამენტს არ მიუღია რაიმე მსგავსი დებულება ცხინვალის რეგიონთან (ყოფილი „სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური რესპუბლიკა“) მიმართებაში.

110. ხსენებული კონსტიტუციური კანონი, რომელიც განსაზღვრავს აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის სტატუსს (იხ. კონსტიტუციის მე-3 მუხლი), ჯერ არ არის მიღებული.

გ. პრეზიდენტის შეწყალება

1. კონსტიტუცია

111. კონსტიტუციის 73-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის „ო“ ქვეპუნქტის შესაბამისად:

„საქართველოს პრეზიდენტი ... შეიწყალეს მსჯავრდებულთ; ...“

2. პრეზიდენტის №319 ბრძანებულება მსჯავრდებულთა შეწყალების გამოყენების წესის შესახებ

112. 1998 წ. 13 მაისის მსჯავრდებულთა შეწყალების გამოყენების წესის შესახებ №319 ბრძანებულების შესაბამისი დებულებების თანახმად:

1-ლი მუხლი

„საქართველოს კონსტიტუციის 73-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის „ო“ ქვეპუნქტის შესაბამისად საქართველოს პრეზიდენტი შეიწყალებს მსჯავრდებულთ. ამ უფლებამოსილების განხორციელების მიზნით საქართველოს პრეზიდენტი წინასწარ განიხილავს საქართველოს სასამართლოების მიერ მსჯავრდებულთა შეწყალების თხოვნას, ... საქართველოს პარლამენტის წევრების, ცალკეული პირების, პირთა ჯგუფების, ორგანიზაციებისა და უწყებების შუამდგომლობებს მსჯავრდებულთა შეწყალების თაობაზე; თხოვნას მატერიალური ზარალის შემდგომი ანაზღაურებისაგან გათავისუფლების შესახებ, რომლის გადახდევინებაც ამ პირებს დაკისრებული აქვთ საქართველოს სასამართლოს განაჩენით სახელმწიფო საწარმოთა, დაწესებულებათა და ორგანიზაციათა სასარგებლოდ.

მსჯავრდებულთა შეწყალება ხორციელდება მათი პირადი თხოვნის საფუძველზე, თუ ისინი თავს ცნობენ დამნაშავედ და ინანიებენ დანაშაულს.“

მე-2 მუხლის 1-ლი პუნქტი

„მსჯავრდებულთა შეწყალების თხოვნასა და შუამდგომლობას საქართველოს პრეზიდენტისათვის წარდგენამდე განიხილავს შეწყალების საკითხთა კომისია. კომისია იქმნება ... პრეზიდენტის სახელზე შემოსულ შეწყალების შესახებ თხოვნათა, აღძრულ შუამდგომლობათა და წარდგინებათა წინასწარი განხილვისა და მსჯავრდებულთა შეწყალების შესახებ პრეზიდენტისათვის წინადადებათა წარდგენის მიზნით. კომისიის ამ წინადადებებს განიხილავს საქართველოს პრეზიდენტი და იღებს საბოლოო გადაწყვეტილებას.“

მე-7 მუხლი

„მსჯავრდებულთათვის შეწყალების შეფარდებისას შეიძლება გამოყენებულ იქნეს:

ა) ძირითადი ან დამატებითი სასჯელისაგან სრული გათავისუფლება ნასამართლობის მოხსნით ან უამისოდ;

ბ) ძირითადი ან დამატებითი სასჯელისაგან ნაწილობრივი გათავისუფლება – სასჯელის ვადის შემცირება;

გ) სასჯელის მოუხდელი ნაწილის უფრო მსუბუქი სასჯელით შეცვლა;

დ) სასამართლოს განაჩენით დაკისრებული მატერიალური ზარალის შემდგომი ანაზღაურებისაგან სრული ან ნაწილობრივი გათავისუფლება.“

მე-9 მუხლი

„შეწყალება არ გამოიყენება იმ მსჯავრდებულის მიმართ: ა) რომელსაც მსჯავრი დაედო მძიმე დანაშაულისათვის, მისჯილი აქვს 5 წელზე მეტი და მოხდილი არა აქვს სასჯელის ნახევარი მაინც; ბ) რომელიც პირველადია მსჯავრდებული 5 წლამდე თავისუფლების აღკვეთით და მოხდილი არა აქვს ამ სასჯელის 1/3 მაინც. ... ვ) რომელიც სასჯელის მოხდის ადგილიდან უარყოფითად ხასიათდება, ცნობილია რეკიმის ბოროტ დამრღვევად; ... ასეთ მსჯავრდებულთა შეწყალების თხოვნას მხოლოდ იმ შემთხვევაში განიხილავს შეწყალების საკითხთა კომისია, თუ არის რაიმე განსაკუთრებული გარემოება.“

მე-10 მუხლი

„შეწყალების საკითხთა კომისიაზე განხილვამდე ... შეწყალების თხოვნა დასკვნისათვის სასჯელთა აღსრულების დაწესებულებებიდან შემოსულ მასალებთან ერთად ეგზავნებათ საქართველოს უზენაეს სასამართლოს, პროკურატურასა და შინაგან საქმეთა სამინისტროს. შეწყალების საკითხთა კომისიაზე განხილვამდე მატერიალური ზარალის შემდგომი

ანაზღაურებისაგან გათავისუფლების შესახებ თხოვნა თანდართულ მასალებთან ერთად ეგზავნებათ საქართველოს უზენაეს სასამართლოსა და ადგილობრივი თვითმმართველობისა და მმართველობის ორგანოებს, აგრეთვე, საჭიროებისამებრ, დაზარალებულ იურიდიულ პირებს.

აღნიშნულმა ორგანოებმა თავიანთი დასკვნები, ხოლო დაზარალებულმა იურიდიულმა პირებმა თავიანთი მოსაზრებანი შეწყალების საკითხთა კომისიას უნდა წარუდგინონ ორ კვირაში.“

113. საქართველოს პრეზიდენტის 2002 წ. 4 ოქტომბრის №426 ბრძანებულებით ზემოხსენებულ №319 ბრძანებულებას დაემატა მე-10.1 მუხლი, რომლის შესაბამისად:

„საქართველოს პრეზიდენტი უღებამოსილია საქართველოს კონსტიტუციის 73-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის „ო“ ქვეპუნქტის საფუძველზე შეიწყალოს მსჯავრდებული ამ ბრძანებულებით დადგენილ დამატებით მოთხოვნათა გარეშე.“

3. სხვა კოდექსების შესაბამისი დებულებები 114. 2000 წ. 1 იანვარს ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის ძალაში შესვლამდე ადმინისტრაციულ დავებს არეგულირებდა სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის XIX თავის 360-ე მუხლი:

„სარჩელი შეტანილ უნდა იქნეს იმ სასამართლოებში, რომელთა სამოქმედო ტერიტორიაზეა მდებარეობს სადავო აქტის მიმღები ორგანო.“

115. ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის შესაბამისი დებულებების თანახმად:

მე-6 მუხლის 1-ლი (ა) პუნქტი

„საოლქო სასამართლოები პირველი ინსტანციის წესით განიხილავენ სარჩელს საქართველოს პრეზიდენტის ადმინისტრაციული-სამართლებრივი აქტების კანონიერების თაობაზე...“

29-ე მუხლი

„სარჩელის წარდგენა სასამართლოში აჩერებს გასაჩივრებული ადმინისტრაციული აქტის მოქმედებას.“

დ. პარლამენტის დასკვნა

116. კონსტიტუციის შესაბამისი დებულებების შესაბამისად:

56-ე მუხლის 1-ლი და მე-2 პუნქტები

„1. საკანონმდებლო საკითხების წინასწარი მომზადების, გადაწყვეტილებათა შესრულებისათვის ხელის შეწყობის, პარლამენტის მიერ მის წინაშე ანგარიშვალდებული ორგანოების და მთავრობის საქმიანობის კონტროლის მიზნით პარლამენტში მისი უფლებამოსილების ვადით იქმნება კომიტეტები. 2. კონსტიტუციითა და რეგლამენტით გათვალისწინებულ შემთხვევებში, აგრეთვე დეპუტატთა არანაკლებ ერთი მეოთხედის მოთხოვნით პარლამენტში იქმნება საგამოძიებო ან სხვა დროებითი კომისიები. საპარლამენტო უმრავლესობის წარმომადგენლობა დროებით კომისიაში არ უნდა აღემატებოდეს კომისიის წევრთა საერთო რაოდენობის ნახევარს.“

42-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი

„ყოველ ადამიანს უფლება აქვს თავის უფლებათა და თავისუფლებათა დასაცავად მიმართოს სასამართლოს.“

117. ადმინისტრაციული კოდექსის მე-60 მუხლის თანახმად, რომელშიც ცვლილება შევიდა 2001 წ. 2 მარტს,

„1. ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტი ბათილად უნდა გამოცხადდეს, თუ:

ა) გამოცემულია არაუფლებამოსილი ორგანოს ან არაუფლებამოსილი პირის მიერ;

ბ) მისი შესრულება გამოიწვევს დანაშაულს;

გ) მისი შესრულება შეუძლებელია ფაქტობრივი მიზეზის გამო; დ) იგი ეწინააღმდეგება კანონს ან არსებითად დარღვეულია მისი მომზადების ან გამოცემის კანონდებლობით დადგენილი სხვა მოთხოვნები.

2. ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის მომზადების ან გამოცემის წესის არსებით დარღვევად ჩაითვლება ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის გამოცემა ... კანონით გათვალისწინებული ადმინისტრაციული წარმოების სახის დარღვევით ანდა კანონის ისეთი დარღვევა, რომლის არარსებობის შემთხვევაში მოცემულ საკითხზე მიღებული იქნებოდა სხვაგვარი გადაწყვეტილება.

3. ადმინისტრაციულ-სამართლებრივ აქტს ბათილად აცხადებს მისი გამომცემი ადმინისტრაციული ორგანო, ხოლო საჩივრის ან სარჩელის წარდგენის შემთხვევაში – ზემდომი ადმინისტრაციული ორგანო ან სასამართლო.“

118. 1999 წ. 15 მაისამდე მოქმედი ძველი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 257-ე მუხლის თანახმად:

„როდესაც სასამართლო განხილვის დროს დადგინდება გარემოებანი იმის შესახებ, რომ დანაშაული ჩადენილია პირის მიერ, რომელიც სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემული არ არის, სასამართლოს გამოაქვს გადაწყვეტილება ამ პირის მიმართ სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის შესახებ და აგზავნის ამ გადაწყვეტილებას წინასწარი გამოძიების ან მოკვლევის საწარმოებლად.“

119. ახალი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის (ძალაში შევიდა 1999 წ. 15 მაისს) შესაბამისი დებულებების მიხედვით:

539-ე მუხლი

„განაჩენი და სხვა სასამართლო გადაწყვეტილება უსაფუძვლოა და გასაუქმებელი ან შესაცვლელია, თუ:

ა) განსასჯელის დამნაშავედ ცნობის შესახებ სასამართლოს დასკვნა არ გამომდინარეობს საქმეზე შეკრებილ მტკიცებულებათა ერთობლიობიდან;

ბ) არ აღმოფხვრილა მტკიცებულებებს შორის წინააღმდეგობა, რაც ეჭვქვეშ აყენებს სასამართლო დასკვნებს;

გ) სასამართლოს არ გაუთვალისწინებია საქმის გადასაწყვეტად არსებითი მნიშვნელობის მქონე მტკიცებულებანი;

დ) დასკვნების დასასაბუთებლად სასამართლომ გამოიყენა მტკიცებულებები, რომლებიც დაუშვებელია ან საქმეს არ ეხება;

ე) წინააღმდეგობრივ მტკიცებულებათა არსებობისას სასამართლომ დაუსაბუთებლად უარყო ერთი და მიიღო მეორე მტკიცებულება;

ვ) სასამართლომ ეჭვი არ განმარტა მსჯავრდებულის სასარგებლოდ.“

593-ე მუხლი

„1. განაჩენი ... შეიძლება გაუქმდეს მთლიანად ან ნაწილობრივ, თუ არსებობს ფაქტობრივი ან სამართლებრივი ხასიათის ახლად აღმოჩენილი და ახლად გამოვლენილი

გარემოებანი. 2. ახლად აღმოჩენილია ფაქტობრივი გარემოებანი, რომლებითაც შეპირობებულია უკანონო ან დაუსაბუთებელი სასამართლო გადაწყვეტილების გადასინჯვა. ასეთ გარემოებებს მიეკუთვნება:

ა) როცა სასამართლოს კანონიერ ძალაში შესული განაჩენით დადგენილია, რომ ყალბია მოწმის ჩვენება ან ექსპერტის დასკვნა, აგრეთვე ყალბია სხვა მტკიცებულება, რომელიც საფუძვლად დაედო განაჩენს ან გადაწყვეტილებას; ბ) როცა კანონიერ ძალაში შესული სასამართლოს განაჩენით დადგენილია მოსამართლის, მოკვლევის, გამოძიებლის ან პროკურორის დანაშაულებრივი ქმედება, რომელიც მის მიერ ჩადენილი იყო ამ საქმის განხილვის დროს; გ) სხვა გარემოება, რომელიც განაჩენის ან გადაწყვეტილების გამოტანის დროს სასამართლოსათვის ცნობილი არ იყო ... ამტკიცებს მსჯავრდებულის უდანაშაულობას ან ... აგრეთვე ამტკიცებს გამართლებულის ... ბრალეულობას...; დ) გარემოებანი, რომლებიც მოწმობენ ... იმ მტკიცებულებათა დაუშვებლობას, რომლებიც საფუძვლად დაედო განაჩენს.“

ე. სამართალწარმოება საქართველოს უზენაესი სასამართლოს წინაშე და გამართლება

120. 1999 წ. 12 მაისის საქართველოს უზენაესი სასამართლოს შესახებ ორგანული კანონის მე-9 მუხლი აღგენს უზენაესი სასამართლოს სხვადასხვა პალატის, მათ შორის სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის, იურისდიქციას:

„უზენაესი სასამართლოს პალატა არის საკასაციო ინსტანციის სასამართლო, რომელიც საპროცესო კანონით დადგენილი წესით განიხილავს საკასაციო საჩივრებს საქართველოს რაიონული (საქალაქო), საოლქო, აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლესი სასამართლოების და უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებებზე.“

121. ახალი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის შესაბამისი დებულებების თანახმად:

28-ე მუხლის (ა) პუნქტი

„სისხლის სამართლის საქმე არ შეიძლება აღიძრას, ხოლო აღძრული უნდა შეწყდეს, თუ არ არსებობს სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული ქმედება.“

602-ე მუხლის მე-2 პუნქტი

„განაჩენი აღსასრულებლად მიიქცევა მისი კანონიერ ძალაში შესვლის დღიდან არა უგვიანეს 7 დღე-ღამისა.“

604-ე მუხლი

„1. განაჩენის, გადაწყვეტილებისა თუ დადგენილების აღსასრულებლად მიქცევა ევალება ამ გადაწყვეტილების გამომტან სასამართლოს. განაჩენის აღსრულების შესახებ განკარგულებას მოსამართლე ან სასამართლოს თავმჯდომარე განაჩენის ასლთან ერთად უგზავნის იმ ორგანოს, რომელსაც ევალება განაჩენის აღსრულება. ...

2. განაჩენის აღმსრულებელი ორგანო დაუყოვნებლივ აცნობებს განაჩენის დამდგენ სასამართლოს აღსრულების შესახებ.“

ვ. პატიმრობის ადგილი

122. 1999 წ. 22 ივლისის პატიმრობის შესახებ კანონის მე-6 მუხლის I და მე-3 პუნქტების თანახმად:

„სასამართლოს განაჩენით განსაზღვრულ თავისუფლების აღკვეთას აღასრულებენ იუსტიციის სამინისტროს სასჯელაღსრულების დაწესებულებები. ... საქართველოს ტერიტორიაზე მოქმედი სასჯელაღსრულების დაწესებულებებია:

- ა) საერთო რეჟიმის დაწესებულება;
- ბ) მკაცრი რეჟიმის დაწესებულება;
- გ) საპრობილე.“

სამართალი

I. პირველადი პრეტენზიები, რომ არ იქნა ამოწურული შიდასახელმწიფოებრივი დაცვის საშუალებები

1. მხარეთა არგუმენტაცია

123. მთავრობის ადვოკატმა სასამართლოს სთხოვა, საჩივარი არსებით განხილვაზე დაუშვებლად გამოეცხადებინა, რადგან ადგილი ჰქონდა კონვენციის 35-ე მუხლით გათვალისწინებული შიდასახელმწიფოებრივი დაცვის საშუალებათა ამოწურვის ვალდებულების დარღვევას. ადვოკატი, აღნიშნა რა, რომ კონვენციით დადგენილი დაცვის მექანიზმი არის სუბსიდიარული ადამიანის უფლებათა დაცვის ეროვნულ სისტემებთან

მიმართებაში (*Handyside v. the United Kingdom*, 1976 წ. 7 დეკემბრის განაჩენი, სერია A № 24, გვ. 22, §48), ამტკიცებდა, რომ სასამართლოს გადაწყვეტილება, რომლითაც წინამდებარე საჩივარი დაშვებულ იქნა არსებით განხილვაზე, არღვევდა საერთაშორისო სამართლით გათვალისწინებული სუბსიდიარობის პრინციპს. მან მიუთითა, რომ მთავრობას 2002 წ. 26 სექტემბრის დასკვნა არ გადაუცია სასამართლოსთვის ამ უკანასკნელის მიერ მომჩივნის პრეტენზიების დაშვებადობის საკითხის განხილვამდე. ადვოკატის არგუმენტაციის მიხედვით, ამ ფაქტმა ხელი შეუშალა სასამართლოს, მიეღო დასაბუთებული გადაწყვეტილება დაშვებადობის საკითხთან დაკავშირებით.

124. მთავრობის ადვოკატის თქმით, საქართველოს პარლამენტის საგამოძიებო კომისიამ აღმოაჩინა მთელი რიგი ხარვეზები საქმის სამართალწარმოებისას, რის შედეგადაც მომჩივანი გამართლებულ იქნა (იხ. §82 და მომდევნო პარაგრაფები). თუმცა, მოპასუხე სახელმწიფოს ჯერ არ მიეცა ამ სიტუაციის გამოსწორების საშუალება კომისიის დასკვნის თვალსაზრისით თავის სამართლებრივ სისტემაში არსებული საშუალებების გამოყენებით (*Retimag SA v. Federal Republic of Germany*, 1961 წ. 16 დეკემბრის გადაწყვეტილება, № 712/60, წელიწადი 8, გვ. 29-42). მისი მტკიცებით, „როდესაც ეროვნული პარლამენტი იღებს გადაწყვეტილებას, გადასინჯოს კონკრეტული შიდა სამართლებრივი საქმე სასამართლო ხელისუფლების გადაწყვეტილებების

კანონიერების დადგენის მიზნით, არ შეიძლება გონივრულად ჩაითვალოს, რომ საქმე საბოლოოდ იქნა გადაწყვეტილი მოცემულ ქვეყანაში.“

მთავრობის ადვოკატმა სასამართლოს წარუდგინა პარლამენტის კომისიის დასკვნის მოკლე მიმოხილვა და სთხოვა მას, სათანადოდ შეეფასებინა მისი მნიშვნელობა საქმის განხილვისას. როგორც მან აღნიშნა, პარლამენტის კომისიამ წამოაყენა წინადადება მომჩივნის საქმეზე სასამართლო პროცესის განახლების თაობაზე აღმოჩენილი ხარვეზების გამო. ამასთანავე, ჯერ უნდა ამოწურულიყო კანონით გათვალისწინებული დაცვის საშუალებები (იხ. §88). მისი მტკიცებით, კომისიის აღნიშნულმა დასკვნამ ცხადყო, რომ მომჩივანმა არ შეასრულა შიდასახელმწიფოებრივი დაცვის საშუალებათა ამოწურვის ვალდებულება კონვენციის 35-ე მუხლის მნიშვნელობისათვის იმ შედეგით, რომ მისი პრეტენზიები იყო დაუშვებელი.

125. ამის პასუხად მომჩივანმა აღნიშნა, რომ პარლამენტის კომისიის დასკვნას არ ჰქონდა რაიმე სამართლებრივი შედეგი შიდა სისტემაში. განსხვავებული თვალსაზრისის საფუძველზე, მან სასამართლოს ყურადღება გაამახვილა იმ ფაქტზე, რომ დასკვნას ხელს აწერდა მხოლოდ კომისიის თავმჯდომარე, მაშინ როდესაც, პარლამენტის რეგლამენტის თანახმად, დოკუმენტის ნამდვილობისათვის ასევე სავალდებულო იყო სხვა წევრების ხელმოწერაც. ამასთანავე, მომჩივნის მტკიცებით, კომისიის თავმჯდომარე იყო პარლამენტის წევრი, რომელიც არჩეულ იქნა ბ-ნ ასლან აბაშიძის, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის მეთაურის, პოლიტიკური პარტიიდან.

2. სასამართლოს შეფასება

126. თუმცა მთავრობამ მოგვიანებით წამოაყენა თხოვნა არსებით განხილვაზე დაუშვებლობის შესახებ (სასამართლოს რეგლამენტის 55-ე მუხლი), სასამართლო მიიჩნევს, რომ უნდა განიხილოს იგი საქმის განსაკუთრებული გარემოებებიდან გამომდინარე.

127. სასამართლო აღნიშნავს, რომ საქართველოს პარლამენტის საგამოძიებო კომისიას პარლამენტის ბიურომ მისცა მითითება იმ გარემოებების გამოკვლევასთან დაკავშირებით, რომლებშიც მომჩივანი შეწყალებულ იქნა პრეზიდენტის მიერ, თუმცა მას არ უთხოვია ამის შესახებ. საკუთარი ინიციატივით კომისიამ ასევე გააგრძელა სისხლის სამართალწარმოების მეორე ნაწილის განხილვა, რომლის დროსაც მომჩივანი გამართლებულ იქნა. 2002 წ. 26 სექტემბრის დასკვნაში კომისიამ ჩამოაყალიბა წინადადება საქმის განახლებისა და მისი მოკვლევის ორგანოებისათვის გადაცემის შესახებ შემდგომი გამოძიების მიზნით (იხ. §§ 72-88).

სასამართლო კვლავ იმეორებს, რომ შიდასახელმწიფოებრივი დაცვის საშუალებათა ამოწურვის წესი მომჩივანს ავალდებულებს, ამოწუროს დაცვის ჩვეულებრივი საშუალებები, რომლებიც არსებობს ეროვნულ სამართლებრივ სისტემაში და საკმარისია გამოსწორებისათვის სავარაუდო დარღვევებთან მიმართებაში. ეს საშუალებები უნდა არსებობდეს არა მარტო თეორიულად, არამედ პრაქტიკაში, რისი გარეშეც ისინი მოკლებული იქნება აუცილებელ ხელმისაწვდომობასა და ეფექტურობას. არ არსებობს ვალდებულება, რომელიც

მოითხოვს არაადეკვატური ან არაეფექტური დაცვის საშუალების გამოყენებას (სხვა მაგალითებთან ერთად იხ. *Akdivar and Others v. Turkey*, 1996 წ. 16 სექტემბრის განაჩენი, მოხსენებები განაჩენებსა და გადაწყვეტილებებზე 1996-IV, გვ. 1210, §67; და *Andronicou and Constantinou v. Cyprus*, 1997 წ. 9 ოქტომბრის განაჩენი, მოხსენებები 1997-VI, გვ. 2094-95, §159).

ამგვარად, დაცვის ექსტრადინალური პროცედურული საშუალებები, რომლებიც არ აკმაყოფილებს „ხელმისაწვდომობისა“ და „ეფექტურობის“ მოთხოვნებს, არ წარმოადგენს საშუალებებს, რომელთა ამოწურვა სავალდებულოა კონვენციის 35-ე მუხლის 1-ლი მუხლის მიზნებისათვის (იხ., *mutatis mutandis*, *Kiiskinen v. Finland (dec.)*, # 26323/95, ECHR 1999-V; და *Moya Alvarez v. Spain (dec.)*, # 44677/98, ECHR 1999-VIII).

128. სასამართლო აღნიშნავს, რომ საქართველოს სამართლებრივი სისტემის მიხედვით, პარლამენტის საგამოძიებო კომისიის დასკვნა სასამართლო გადაწყვეტილების შესახებ არ იწვევს გადაწყვეტილების გაუქმებასა თუ გადასინჯვას. უფრო მეტიც, პროკურატურის ორგანოებს შეუძლიათ სისხლის სამართლის საქმის აღძვრა იმ საკითხებთან მიმართებაში, რომლებიც მათ გადაეცათ. წინამდებარე საქმეში 2003 წ. 25 მარტს, სამოქალაქო მხარის მიერ საქმის განახლების შესახებ თხოვნის შემდგომ, საქართველოს გენერალურმა პროკურატურამ დაადგინა, რომ პარლამენტის კომისიის 2002 წ. 26 სექტემბრის დასკვნა არ წარმოადგენდა ახლად აღმოჩენილ ფაქტობრივ ან სამართლებრივ გარემოებას, რომელიც ქმნიდა მომჩივნის საქმის განახლების საფუძველს (იხ. § 89).

ვინაიდან პარლამენტის კომისიის დასკვნამ არ განაპირობა სამართალწარმოების გადასინჯვა, რომლის დროსაც მომჩივნი გამართლებულ იქნა (იხ. წინამდებარე განაჩენის 47-ე პუნქტი), მთავრობას არ შეუძლია იმის მტკიცება, რომ ხსენებული სისხლის სამართალწარმოება კვლავ მიმდინარეობს შიდა სასამართლოების წინაშე ან, რომ მომჩივნის მიერ ევროპული სასამართლოსათვის მიმართვა ნაადრევი იყო.

ამგვარი გარემოებების არსებობისას სასამართლო მიიჩნევს, რომ არ არის აუცილებელი იმის განხილვა, დასკვნა დადგენილი წესით იქნა თუ არა საგამოძიებო კომისიის სხვა წევრების მიერ დამტკიცებული.

129. ნებისმიერ შემთხვევაში სასამართლო აღნიშნავს, რომ კანონის უზენაესობის პრინციპი და სამართლიანი სასამართლო პროცესის ცნება, რასაც ითვალისწინებს მე-6 მუხლი, გამორიცხავს რაიმე ჩარევას კანონმდებლის მიერ მართლმსაჯულების განხორციელებისას, რომელიც მიზნად ისახავს დავის სასამართლო წესით განხილვას (*Stran Greek Refineries and Stratis Andreadis v. Greece*, 1994 წ. 9 დეკემბრის განაჩენი, seria A # 301-B, გვ. 82, 49-ე პუნქტი). შესაბამისად, სასამართლო უკიდურესად შემფოთებული იქნება, თუ ხელშემკვრელი მხარის კანონმდებლობა არასასამართლო ხელისუფლებას, მიუხედავად იმისა, თუ რამდენად კანონიერია იგი, მისცემს უფლებამოსილებას, ჩაერიოს საქმის სასამართლო წესით განხილვაში ან სასამართლოს დასკვნები ეჭვქვეშ დააყენოს (*mutatis mutandis*, *Cooper v. the United Kingdom [GC]*, # 48843/99, §130, 2003 წ. 16 დეკემბერი).

130. მომჩივნის გამამართლებელი განაჩენი იყო საბოლოო. შესაბამისად, მე-7 ოქმის მე-4 მუხლის მე-2 პუნქტის დებულებების ხელყოფის გარეშე,

სამართლებრივი გამჭვირვალობის პრინციპმა – კანონის უზენაესობის ერთ-ერთი ფუნდამენტური ასპექტი-გამორიცხა არასასამართლო ხელისუფლების ყოველგვარი მცდელობა, ხსენებული გადაწყვეტილება ეჭვქვეშ დაეყენებინა ან ხელი შეეშალა მისი აღსრულებისათვის (mutatis mutandis, Brumarescu v. Romania [GC], # 28342/95, 61-ე და 62-ე პუნქტები, ECHR 1999-VII; Ryabykh v. Russia, # 52854/99, 51-ე და 52-ე პუნქტები, 2003 წ. 24 ივლისი).

131. ზემოხსენებულიდან გამომდინარე, სასამართლო უარყოფს პირველად პრეტენზიას იმასთან დაკავშირებით, რომ არ იქნა ამოწურული შიდასახელმწიფოებრივი დაცვის საშუალებები.

II. მოპასუხე სახელმწიფოს იურისდიქცია და პასუხისმგებლობა კონვენციის 1-ლი მუხლის შესაბამისად

132. 1-ლი მუხლის თანახმად:

„მაღალი ხელშემკვრელი მხარეები, თავიანთი იურისდიქციის ფარგლებში, ყველასათვის უზრუნველყოფენ ამ კონვენციის I ნაწილში განსაზღვრულ უფლებებსა და თავისუფლებებს.“

1. მთავრობის არგუმენტაცია

133. მთავრობამ აღიარა, რომ აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკა წარმოადგენს საქართველოს განუყოფელ ნაწილს და, რომ გასანივრებული საკითხები ხვდებოდა საქართველოს სახელმწიფოს იურისდიქციაში. თუმცადა, მთავრობა არ შეეხო სიძნელებს, რომლებსაც აწყდებოდა სახელმწიფოს ცენტრალური ხელისუფლება აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკაში იურისდიქციის განხორციელებისას.

134. წინასწარი მოსაზრების სახით, მთავრობის ადვოკატმა სასამართლოს ყურადღება გაამახვილა იმ ფაქტზე, რომ საქართველოს ცენტრალურმა ხელისუფლებამ არ შეატყობინა აჭარის ხელისუფლებას წინამდებარე საქმესთან დაკავშირებით გამართული სასამართლო სამართალწარმოების შესახებ. შესაბამისად, მიუხედავად საჩივართან პირდაპირი კავშირისა, აჭარის ხელისუფლებას არ ჰქონდა შესაძლებლობა, ევროპის სასამართლოსათვის აესხნა, თუ რატომ რჩებოდა მომჩივანი პატიმრობაში.

აღნიშნა რა, რომ აჭარის ა/რ ექვემდებარებოდა საქართველოს კანონმდებლობას, მთავრობის ადვოკატმა ხაზგასმით აღნიშნა, რომ საქართველოს უზენაეს სასამართლოს ჰქონდა აჭარის უმაღლესი სასამართლოს გადაწყვეტილებების გაუქმების უფლებამოსილება საკასაციო საჩივრის შედეგად. მან საჩივარა, რომ საქართველოს კანონმდებლობა ხორციელდებოდა ჯეროვნად ავტონომიურ რესპუბლიკაში და, რომ წინამდებარე საქმის გარდა, რომელსაც გააჩნდა პოლიტიკური ქვეტექსტი, არ არსებობდა რაიმე სახის პრობლემები სასამართლო თანამშრომლობის სფეროში ცენტრალურ და ადგილობრივ ხელისუფლებას შორის.

მთავრობის ადვოკატმა დაამატა, რომ სხვა ორი ავტონომიური ერთეულისაგან განსხვავებით (აფხაზეთის ა/რ და ცხინვალის ოლქი), აჭარის

ავტონომიურ რესპუბლიკას არასოდეს გააჩნდა მისწრაფება სეპარატიზმისაკენ და ნებისმიერი მინიშნება იმასთან დაკავშირებით, რომ აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკა უარს იტყოდა ცენტრალური ხელისუფლების სასამართლო ორგანოებთან თანამშრომლობაზე, დაუსაბუთებელი იყო. მან ასევე საჩივარა, რომ აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკა არ წარმოადგენდა კონფლიქტის წყაროს სხვადასხვა სახელმწიფოებს შორის და, რომ სახელმწიფოს ცენტრალური ხელისუფლება ახორციელებდა სრულ იურისდიქციას მასზე.

2. მომჩივნის არგუმენტაცია

135. ისევე როგორც მთავრობამ, მომჩივანმა საჩივარა, რომ აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკა უდავოდ წარმოადგენდა საქართველოს ნაწილს, როგორც ეროვნული, ისევე საერთაშორისო სამართლის შესაბამისად. მან აღნიშნა, რომ აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკა არ იყო სეპარატისტული რეგიონი, რომ საქართველოს სახელმწიფო ახორციელებდა იქ იურისდიქციას და პასუხს აგებდა საერთაშორისო სასამართლოების წინაშე იმ საკითხებთან დაკავშირებით, რომლებიც წამოიჭრებოდა საქართველოს ყველა რეგიონში, მათ შორის აჭარაში. მან დაამატა, რომ ცენტრალურ ხელისუფლებას არ ჰქონდა რაიმე სირთულეები აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკაში თავისი იურისდიქციის განხორციელებისას. მისი აზრით, საქართველოს უზენაესი სასამართლო ზოგადად წარმატებულ ზედამხედველობას ახორციელებდა აჭარის სასამართლოების საქმიანობაზე და მხოლოდ წინამდებარე საქმე წარმოადგენდა გამონაკლისს ამ წესიდან. 136. მომჩივნის აზრით, ის ფაქტი, რომ მისი გამამართლებელი განაჩენის აღსრულება არ იქნა უზრუნველყოფილი ეროვნულ დონეზე, გამოწვეული იყო როგორც აჭარის ადგილობრივი ხელისუფლების, ისევე ცენტრალური ხელისუფლების (მისი ქმედებები არ იყო საკმარისად ეფექტური) და საქართველოს პრეზიდენტის გამო, რომელმაც არ შეასრულა სახელმწიფოს გარანტიის როლი. მისივე მტკიცებით, საჩივარი ეხებოდა არა იურისდიქციის ან პასუხისმგებლობის საკითხებს, არამედ იმას, რომ მოპასუხე სახელმწიფომ ვერ უზრუნველყო სასამართლო გადაწყვეტილების აღსრულება ყველა ხელმისაწვდომი საშუალებით.

3. სასამართლოს შეფასება

(ა) „იურისდიქციის“ საკითხი

137. კონვენციის 1-ლი მუხლი მოითხოვს, რომ წევრმა სახელმწიფოებმა „თავიანთი იურისდიქციის ფარგლებში, ყველასათვის უზრუნველყონ კონვენციის I ნაწილში განსაზღვრული უფლებები და თავისუფლებები“: ხსენებული დებულებიდან გამომდინარე, წევრი სახელმწიფოები პასუხს აგებენ ნებისმიერი პირის დაცული უფლებებისა და თავისუფლებების ნებისმიერ დარღვევაზე მათი „იურისდიქციის“ ან კომპეტენციის ფარგლებში დარღვევის ჩადენის დროს. კონკრეტულ გამონაკლის შემთხვევებში იურისდიქცია მოიაზრება

არატერიტორიული ფაქტორების საფუძველზე, როგორცაა: საჯარო ხელისუფლების ორგანოების ქმედებები, რომლებიც ხორციელდება საზღვარგარეთ სახელმწიფოს დიპლომატიური თუ საკონსულო წარმომადგენლების მიერ; პირთა დანაშაულებრივი ქმედებები, რომლებიც მიმართულია საზღვარგარეთ სახელმწიფოს ინტერესების ან მისი მოქალაქეების წინააღმდეგ; ქმედებები, რომლებიც ჩადენილია სახელმწიფო დროშით მფრინავი ხომალდის ბორტზე ან თვითმფრინავში, ან კოსმოსურ ხომალდზე, რომელიც იქ არის რეგისტრირებული, და განსაკუთრებით სერიოზული საერთაშორისო დანაშაულები (უნივერსალური იურისდიქცია). თუმცადა, ზოგადი წესის თანახმად, ცნება „იურისდიქცია“ კონვენციის 1-ლი მუხლის მნიშვნელობისათვის განხილულ უნდა იქნეს, როგორც საერთაშორისო საჯარო სამართლის პოზიციის ამსახველი (*Gentilhomme and Others v. France*, # 48205/99, № 48207/99 და 48209/99, §20, 2002 წ. 14 მაისი; *Bankovic and Others v. Belgium and 16 Other Contracting States* (dec.) [GC], № 52207/99, პუნქტი 59-61, ECHR 2001-XII). ხსენებული ცნება „უწინარესად“ თუ „არსებითად“ არის ტერიტორიული (იხ. ზემოხსენებული *Bankovich*-ის საქმე).

138. სახელმწიფოს ტერიტორიასთან ერთად, ტერიტორიული იურისდიქცია ვრცელდება ნებისმიერ იმ არეალზე, რომელიც სავარაუდო დარღვევის ჩადენის მომენტში იმყოფება შესაბამისი სახელმწიფოს „სრული კონტროლის“ ქვეშ (*Loizidou v. Turkey (pirveladi pretenziebi)*, 1995 წ. 23 მარტის განაჩენი, seria A # 310), აშკარად ოკუპირებულ ტერიტორიებზე (*Cyprus v. Turkey* [GC], # 25781/94, ECHR-2001-IV), ისეთი ტერიტორიების გამორიცხვამდე, რომლებიც ხვდება ასეთი კონტროლის მიღმა (იხ. ზემოხსენებული *Bankovich*-ის საქმე).

139. აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკა უდავოდ წარმოადგენს საქართველოს ტერიტორიის განუყოფელ ნაწილს და ექვემდებარება მის კომპეტენციასა და კონტროლს. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, არსებობს კომპეტენციის პრეზუმპცია. სასამართლომ ახლა უნდა განსაზღვროს, არსებობს თუ არა საფუძვლიანი მტკიცებულება, რომ გაქარწყლებულ იქნეს ეს პრეზუმპცია.

140. ამასთან დაკავშირებით სასამართლო, პირველ რიგში, აღნიშნავს, რომ საქართველომ კონვენციის რატიფიცირება მოახდინა მთელ ტერიტორიასთან მიმართებაში. გარდა ამისა, აჭარის ა/რ არ გააჩნია სეპარატისტული მისწრაფებები და მის ტერიტორიაზე არცერთი სხვა სახელმწიფო არ ახორციელებს ეფექტურ სრულ კონტროლს (იხ. საპირისპირო კონტექსტში *Ilascu, Lesco, Ivantoc and Petrov-Popa v. Moldova and the Russian Federation* [GC], # 48787/99, 2001 წ. 4 ივლისის გადაწყვეტილება; და ზემოხსენებული საქმე ოიზიდოუ ვ. თურკეყ (პირველადი პრეტენზიები)). კონვენციის რატიფიცირებისას საქართველოს არ გაუკეთებია რაიმე კონკრეტული დათქმა კონვენციის 57-ე მუხლის შესაბამისად აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკასთან ან ამ ტერიტორიაზე საკუთარი იურისდიქციის განხორციელებასთან დაკავშირებულ სიძნელეებთან მიმართებაში. ასეთი დათქმა ნებისმიერ შემთხვევაში არაეფექტური იქნებოდა, რადგანაც პრეცედენტული სამართალი გამორიცხავს ტერიტორიულ გამონაკლისებს (*Matthews v. the United Kingdom* [GC], # 24833/94, ECHR 1999-I, §29), გარდა იმ შემთხვევებისა, რომლებიც მითითებულია კონვენციის 56-ე მუხლის 1-ელ პუნქტში (დამოკიდებული ტერიტორიები).

141. 1969 წ. 22 ნოემბრის ადამიანის უფლებათა ამერიკული კონვენციისაგან (28-ე მუხლი) განსხვავებით, ევროპული კონვენცია არ შეიცავს „ფედერალურ მუხლს“, რომელიც ზღუდავს ფედერალური სახელმწიფოს ვალდებულებებს იმ შემთხვევებთან მიმართებაში, რომლებსაც ადგილი აქვს სახელმწიფოს იმ ტერიტორიაზე, რომელიც შეადგენს ფედერაციის ნაწილს. გარდა ამისა, გამომდინარე იმ ფაქტიდან, რომ საქართველო არ არის ფედერალური სახელმწიფო, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკა არ წარმოადგენს ფედერაციის ნაწილს. იგი წარმოადგენს ერთეულს, რომელიც, სხვა ერთეულების მსგავსად (აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკა და, 1991 წლამდე, სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური რეგიონი), უნდა ფლობდეს ავტონომიის სტატუსს (იხ. §§ 108-110), რაც სულ სხვა შემთხვევაა. გარდა ამისა, იმ შემთხვევაშიც კი, თუ ნაგულისხმევი ფედერალური მუხლი, რომელსაც გააჩნია ამერიკული კონვენციის 28-ე მუხლის ანალოგიური შინაარსი, იარსებებდა ევროპულ კონვენციაში (რაც შეუძლებელია პრაქტიკაში), იგი არ შეიძლება აგებულ ყოფილიყო იმგვარად, რომ გაეთავისუფლებინა ფედერალური სახელმწიფო სრული პასუხისმგებლობისაგან, რადგანაც ეს მუხლი მოითხოვს ფედერალური სახელმწიფოსაგან „დაუყოვნებლივ მიიღოს შესაბამისი ღონისძიებები კონსტიტუციის შესაბამისად... იმისათვის, რათა [სახელმწიფოებმა, რომლებიც შეადგენენ ფედერაციის ნაწილს] შეძლონ შესაბამისი დებულებების მიღება კონვენციის განხორციელების მიზნით“.

142. აქედან გამომდინარე 139-ე პუნქტში მითითებული პრეზუმპცია სწორია. მართლაც, სამართლებრივი პოლიტიკის მოტივებიდან გამომდინარე – წევრ სახელმწიფოებს შორის თანასწორობის შენარჩუნების საჭიროება და კონვენციის ეფექტურობის უზრუნველყოფა – სხვაგვარად არც შეიძლებოდა, რომ ყოფილიყო. მაგრამ პრეზუმპციისათვის კონვენციის გამოყენება შეიძლებოდა არჩევანისამებრ შეზღუდულიყო მხოლოდ კონკრეტული წევრი სახელმწიფოების ტერიტორიის ნაწილებში და ამით ადამიანის უფლებათა დაცვის ეფექტურობის ცნებას, რომელიც კონვენციის დასაყრდენს წარმოადგენს, წარმოაჩენდა, როგორც უმნიშვნელოს, და ამავე დროს წარმოშობდა დისკრიმინაციის შესაძლებლობას წევრ სახელმწიფოებს შორის, ანუ იმ სახელმწიფოებს შორის, რომლებმაც აღიარეს ან არ აღიარეს კონვენციის გამოყენება საკუთარ მთლიან ტერიტორიაზე.

143. ამიტომაც სასამართლო ადგენს, რომ წინამდებარე ფაქტები, რომელთა თანახმადაც ადგილი აქვს კონვენციის დარღვევის მტკიცებას, შედის საქართველოს სახელმწიფოს „იურისდიქციაში“ (Bertrand Russell Peace Foundation Ltd v. the United Kingdom, კომისიის 1978 წ. 2 მაისის გადაწყვეტილება, გადაწყვეტილებები და მოხსენებები (DR) 14, გვ. 117 და 124) კონვენციის 1-ლი მუხლის მნიშვნელობისათვის.

(ბ) შემხებლობისა და პასუხისმგებლობის საკითხები

144. წინამდებარე საჩივარი განსხვავდება იმ საქმეებისაგან, რომლებზეც სასამართლო მოწოდებული იყო ემსჯელა კონვენციის 1-ელ მუხლთან დაკავშირებით. აღნიშნულ საქმეებში შემხებლობისა და პასუხისმგებლობის ცნებები განხილული იყო ერთად და მოიცავდა მხოლოდ სახელმწიფოს პასუხისმგებლობას კონვენციის შესაბამისად, თუ სავარაუდო დარღვევა მასთან

შემხებლობაში იყო (იხ. ზემოხსენებული საქმეები *Loizidou v. Turkey* (პირველადი პრეტენზიები), გვ. 20-22, §§ 52-56 და *Cyprus v. Turkey*, გვ. 260-262, §§ 75-81). ზემოხსენებულ საქმეებში სასამართლომ დაადგინა, რომ კონვენციის სავარაუდო დარღვევის ჩადენამ კონვენციის წევრი სახელმწიფოს ტერიტორიაზე არ შეიძლება წარმოშვას სახელმწიფოს პასუხისმგებლობა, როდესაც შესაბამისი ტერიტორია იმყოფება სხვა სახელმწიფოს ეფექტური კონტროლის ქვეშ (იხ. ზემოხსენებული საქმე *Loizidou v. Turkey* (პირველადი პრეტენზიები), გვ. 23-24, § 62). სრულიად განსხვავებული მდგომარეობაა წინამდებარე საქმეში: საქართველოს გარდა არც ერთი სახელმწიფო არ ახორციელებდა კონტროლს – და, შესაბამისად, არ გააჩნდა იურისდიქცია–აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკაზე და რაიმე სხვა მოსაზრებაც არ ყოფილა წარმოდგენილი სასამართლოს წინაშე (იხ. §§ 132-136). წინამდებარე საჩივარი განსხვავდება ასევე *Bankovic*-ის საქმისაგან, რომელიც თავის მხრივ გამოირჩეოდა წინა ორი საქმისაგან იმით, რომ მოპასუხე სახელმწიფოები: კონვენციის წევრი სახელმწიფოები და ჩრდილო ატლანტიკური კავშირის (NATO) წევრები – არ ახორციელებდნენ „სრულ კონტროლს“ შესაბამის ტერიტორიაზე. დამატებით უნდა აღინიშნოს, რომ იუგოსლავიის ფედერაციული რესპუბლიკა, სახელმწიფო, რომელიც ახორციელებდა ასეთ კონტროლს, არ იყო კონვენციის მხარე.

145. წინამდებარე საქმეში მომჩივანი არის პირი, რომელიც, მიუხედავად იმისა, რომ გამართლებულ იქნა საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მიერ (იხ. §47), მაინც რჩება აჭარის ადგილობრივი ხელისუფლების ორგანოების პატიმრობაში (იხ. §59). მიაწერს რა თავის ხანგრძლივ პატიმრობას ადგილობრივი ხელისუფლების ორგანოების თვითნებობას, მომჩივანი ასევე ჩივის, რომ ცენტრალური ხელისუფლების მიერ განხორციელებული ღონისძიებები მისი გათავისუფლების უზრუნველყოფის მიზნით არაეფექტური იყო. როგორც საქმის მასალებიდან ირკვევა, ცენტრალურმა ხელისუფლებამ გამამართლებელი განაჩენის სისრულეში მოყვანის მიზნით მიიღო ქვეყნის კანონდებლობით გათვალისწინებული ყველა პროცესუალური ზომა, ყველა ღონე იხმარა დავის პოლიტიკური გზით მოსაგვარებლად და არა ერთხელ მოუწოდა აჭარის ხელისუფლებას, გაეთავისუფლებინა მომჩივანი, რასაც არანაირი შედეგი არ მოჰყოლია (იხ. §§ 60-69).

აქედან გამომდინარე სასამართლო მივიდა იმ დასკვნამდე, რომ, ეროვნული სამართლებრივი სისტემის თანახმად, მომჩივნის მიერ გასაჩივრებული საკითხები პირდაპირ შემხებლობაში იყო აჭარის ადგილობრივ ხელისუფლებასთან.

146. თუმცა, უნდა გავიმეოროთ, რომ, კონვენციის მიზნებიდან გამომდინარე, ერთადერთი საკითხი, რომელიც ამ შემთხვევაში შესაძლოა დადგეს, არის სახელმწიფოს საერთაშორისო პასუხისმგებლობა, მიუხედავად ეროვნული ხელისუფლების ორგანოსი, რომელთან შემხებლობაშიც მოიაზრება კონვენციის დარღვევა (იხ. *mutatis mutandis*, *Foti and Others v. Italy*, 1982 წ. 10 დეკემბრის განაჩენი, სერია A № 56, გვ. 21, §63; *Zimmermann and Steiner v. Switzerland*, 1983 წ. 13 ივლისის განაჩენი, სერია A № 66, გვ. 13, §32; და *Lingens v. Austria*, 1986 წ. 8 ივლისის განაჩენი, სერია A № 103, გვ. 28, §46). თუმცა არ არის წარმოდგენილი, რომ სახელმწიფოები თავიანთი ტერიტორიის რომელიმე ნაწილში შეიძლება წააწყდნენ სირთულეებს კონვენციით გარანტირებული

უფლებების განხორციელებისას, თითოეული სახელმწიფო, რომელმაც მოახდინა კონვენციის რატიფიცირება, პასუხისმგებელია თავისი ეროვნული ტერიტორიის ფარგლებში მომხდარ მოვლენებზე. დამატებით უნდა აღინიშნოს, რომ კონვენცია არა მხოლოდ ავალდებულებს ხელშემკვრელი სახელმწიფოს უმაღლეს ხელისუფლებას, თავის მხრივ დაიცვას კონვენციით გაცხადებული უფლებები და თავისუფლებები; არამედ იგი მოიაზრებს, რომ ხსენებული უფლებებითა და თავისუფლებებით სარგებლობის უზრუნველყოფის მიზნით, უფრო უმაღლესმა ხელისუფლებამ აღკვეთოს ან გამოასწოროს დაქვემდებარებულ დონეზე ჩადენილი დარღვევები (Ireland v. the United Kingdom, 1978 წ. 18 იანვრის განაჩენი, სერია A № 25, გვ. 90-91, §239). უმაღლეს ხელისუფლებას ეკისრება ვალდებულება, მოსთხოვოს დაქვემდებარებაში მყოფ ორგანოებს კონვენციის დაცვა და არ შეუძლია ამოეფაროს იმ არგუმენტს, რომ არ შეუძლია უფლებათა და თავისუფლებათა პატივისცემის უზრუნველყოფა (იქვე, გვ. 64, §159).

147. მიუხედავად საქართველოში სახელმწიფო მექანიზმის არაჯეროვანი ფუნქციონირებისა და სპეციალური სტატუსის მქონე ტერიტორიების არსებობისა, კანონმდებლობის შესაბამისად, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკა ექვემდებარება საქართველოს სახელმწიფოს კონტროლს. ურთიერთობა, რომელიც არსებობს აჭარის ადგილობრივ ხელისუფლებასა და ცენტრალურ მთავრობას შორის იმგვარია, რომ მხოლოდ ამ უკანასკნელის მიერ დაკისრებულ ვალდებულებათა შეუსრულებლობას შეუძლია გამოიწვიოს კონვენციის დებულებათა განგრძობადი დარღვევის შესაძლებლობა ადგილობრივ დონეზე. კონვენციის 1-ლი მუხლის შესაბამისად, სახელმწიფოზე დაკისრებული ზოგადი ვალდებულება მოიცავს და მოითხოვს ისეთი ეროვნული სამართლებრივი სისტემის იმპლემენტაციას, რომელსაც შეუძლია ყველასათვის კონვენციასთან შესაბამისობის უზრუნველყოფა სახელმწიფოს ტერიტორიაზე. ეს დადასტურებულია იმ ფაქტით, რომ, პირველ რიგში, 1-ლი მუხლი არ გამორიცხავს კონვენციის მოქმედების სფეროდან წევრი სახელმწიფოების „იურისდიქციის“ რაიმე ნაწილს, და, მეორე რიგში, სწორედ მათი „იურისდიქციიდან“, როგორც მთლიანიდან გამომდინარე, რაც, როგორც წესი, უპირატესად კონსტიტუციის საშუალებით ხორციელდება, წევრ სახელმწიფოებს მოეთხოვებათ კონვენციის დაცვა (United Communist Party of Turkey and Others v. Turkey, 1998 წ. 30 იანვრის განაჩენი, მოხსენებები 1998-I, გვ. 17-18, §29).

148. ტერიტორიული ერთეულის ხელისუფლების ორგანოები წარმოადგენენ საჯარო სამართლის დაწესებულებებს, რომლებიც ახორციელებენ კონსტიტუციითა და კანონდებლობით დაკისრებულ ფუნქციებს. ამასთან დაკავშირებით სასამართლო იმეორებს, რომ საერთაშორისო სამართალში გამოთქმა „სამთავრობო ორგანიზაცია“ არ შეიძლება მიხნეულ იქნეს, რომ მიუთითებს მხოლოდ სახელმწიფოს მთავრობაზე ან ცენტრალურ ორგანოებზე. როდესაც ძალაუფლება გადანაწილებულია დეცენტრალიზებული ხაზით, იგი მიუთითებს ხელისუფლების ნებისმიერ ეროვნულ ორგანოზე, რომელიც ახორციელებს საჯარო ფუნქციებს. შესაბამისად, ხელისუფლების ასეთ ორგანოებს არ შეუძლიათ მიმართონ ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოს კონვენციის 34-ე მუხლის შესაბამისად (Section de commune d'Antilly v. France (dec.), # 45129/98, ECHR 1999-VIII; da Ayuntamiento de Mula v. Spain, (dec.), # 55346/00, ECHR 2001-I).

ხსენებული პრინციპები გვიჩვენებს, რომ წინამდებარე საქმეში აჭარის რეგიონალური ხელისუფლება არ შეიძლება მიჩნეულ იქნეს არასამთავრობო ორგანიზაციად ან საერთო ინტერესების მქონე პირთა ჯგუფად, კონვენციის 34-ე მუხლის მიზნებისათვის. შესაბამისად, მას არ აქვთ უფლება, საჩივარი შეიტანოს ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში, ან საჩივროს საჩივარი სტრასბურგის სასამართლოს წინაშე საქართველოს ცენტრალური ხელისუფლების წინააღმდეგ.

149. ხსენებულიდან გამომდინარე სასამართლო ხაზგასმით აღნიშნავს, რომ საქართველოს სახელმწიფოს უმაღლეს ხელისუფლებას ეკისრება მკაცრი პასუხისმგებლობა დაქვემდებარებაში მყოფი ორგანოების ქმედებებზე (იხ. ზემოხსენებული საქმე Ireland v. the United Kingdom, გვ. 64, § 159). პასუხისმგებლობა მხოლოდ და მხოლოდ ეკისრება თავად საქართველოს სახელმწიფოს – და არა ხელისუფლების ეროვნულ ორგანოს ან უწყებას. სწორედ ეს საკითხი დგას სასამართლოს წინაშე. სასამართლოს კომპეტენციაში არ შედის ხელისუფლების ეროვნული ორგანოებისა თუ სასამართლოების მრავალფეროვნების განხილვა, უწყებათაშორის დავებსა თუ შიდა პოლიტიკასთან დაკავშირებით მსჯელობა.

150. ამგვარად, სასამართლო აღგენს, რომ წინამდებარე ფაქტები, რომლებმაც წარმოშვა სავარაუდო დარღვევა, შედის საქართველოს „იურისდიქციაში“ კონვენციის 1-ლი მუხლის მნიშვნელობით და, მიუხედავად იმისა, რომ ხსენებული საკითხები, ეროვნული სამართლებრივი სისტემის თანახმად, პირდაპირ შემხებლობაშია აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ხელისუფლების ადგილობრივ ორგანოებთან, კონვენციის შესაბამისად, წამოიჭრება მხოლოდ და მხოლოდ საქართველოს სახელმწიფოს პასუხისმგებლობის საკითხი.

III. კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტის სავარაუდო დარღვევა

151. მომჩივანი ჩიოდა, რომ იგი იყო კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტის დარღვევის მსხვერპლი პრეზიდენტის მიერ 1999 წ. 1 ოქტომბერს შეწყალების შემდგომ, და აცხადებდა, რომ 2001 წ. 29 იანვარს გამართლების შემდეგ მისი პატიმრობა თვითნებური იყო.

კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტის შესაბამისი დებულებების თანახმად:

„1. ყველას აქვს თავისუფლებისა და პირადი უსაფრთხოების უფლება. არავის შეიძლება აღეკვეთოს თავისუფლება, გარდა შემდგომი შემთხვევებისა და კანონით განსაზღვრული წესის შესაბამისად:

ა) კომპეტენტური სასამართლოს მიერ მსჯავრდების შემდგომ პირის კანონიერი დაპატიმრება; ...

გ) პირის კანონიერი დაკავება ან დაპატიმრება კომპეტენტური სასამართლო ორგანოს წინაშე წარდგენის მიზნით, თუ არსებობს სამართალდარღვევის ჩადენის გონივრული ეჭვი ან, როდესაც ეს გონივრულად მიჩნეულია აუცილებლად, პირის მიერ დანაშაულის ჩადენის ან ჩადენის შემდგომ მისი გაქცევის თავიდან ასაცილებლად; ...“

ა. პატიმრობის პერიოდი 1999 წ. 1 ოქტომბერს პრეზიდენტის შეწყალების შემდგომ

1. მთავრობის არგუმენტაცია

152. არსებით განხილვაზე დაშვებადობის გადაწყვეტილების გამოცხადების შემდგომ წარმოდგენილ მიმოხილვებში (იხ. §§ 4 და 9) მთავრობამ აღნიშნა, რომ პრეზიდენტის შეწყალება გასაჩივრებულ იქნა ადმინისტრაციულ სასამართლოებში და აღსრულება შეჩერებულ იქნა ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის 29-ე მუხლის შესაბამისად. სამართალწარმოება ადმინისტრაციულ სასამართლოებში დასრულდა 2000 წ. 11 ივლისს, როდესაც საბოლოო ინსტანციაში საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ უარყო საკასაციო საჩივარი, რომელშიც ბათუმის თამბაქოს კომბინატი ამტკიცებდა, რომ პრეზიდენტის განკარგულება შეწყალებასთან დაკავშირებით უკანონო იყო. ხსენებული განაჩენი იყო საბოლოო ეროვნული გადაწყვეტილება კონვენციის 35-ე მუხლის 1-ლი მუხლის მნიშვნელობით და მომჩივნის საჩივარი იმასთან დაკავშირებით, რომ იგი იმყოფებოდა უკანონო პატიმრობაში 1999 წ. 1-ლი ოქტომბრიდან 11 დეკემბრამდე, არ აკმაყოფილებდა ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში საჩივრის შეტანის დადგენილ ვადას.

153. რაც შეეხება საჩივრის არსს, მთავრობა ამტკიცებდა, რომ მომჩივნის პატიმრობა 1999 წ. 1 ოქტომბერსა და 11 დეკემბერს შორის სრულ შესაბამისობაში იყო კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლი (ა) პუნქტის მოთხოვნებთან. მიესაჯა რა აჭარის უმაღლესი სასამართლოს მიერ 1994 წ. 28 ნოემბერს რვა წლით თავისუფლების აღკვეთა, მომჩივანი შეწყალებულ იქნა საქართველოს პრეზიდენტის მიერ 1999 წ. 1 ოქტომბერს (იხ. წინამდებარე განაჩენის 21-ე და 22-ე პუნქტები). პრეზიდენტის შეწყალების აქტი დაუყოვნებლივ იქნა გასაჩივრებული ბათუმის თამბაქოს კომბინატის მიერ აჭარის უმაღლეს სასამართლოში. ხსენებულმა საჩივარმა შეაჩერა შეწყალების აღსრულება ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის 29-ე მუხლის შესაბამისად (იხ. §115) და 1994 წ. 28 ნოემბრის განაჩენი სამართლებრივი საფუძველი იყო მომჩივნის პატიმრობისათვის. რადგანაც სამართალწარმოება ადმინისტრაციული სასამართლოების წინაშე დასრულდა სწორედ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2000 წ. 11 ივლისის განაჩენით, რომელმაც უარყო ბათუმის თამბაქოს კომბინატის საკასაციო საჩივარი ბოლო ინსტანციაში (იხ. წინამდებარე განაჩენის 29-ე პუნქტი), მომჩივნის 1999 წ. 1 ოქტომბრიდან 11 დეკემბრამდე პატიმრობის საფუძველი იყო 1994 წ. 28 ნოემბრის განაჩენი და ამიტომაც პატიმრობა შეესაბამება როგორც ეროვნულ კანონმდებლობას, ასევე კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლი (ა) პუნქტის მოთხოვნებს.

154. მთავრობის ადვოკატმა აღნიშნა, რომ მომჩივანი შეწყალებულ იქნა მხოლოდ და მხოლოდ პოლიტიკური მიზნების გამო. იგი დაეთანხმა მთავრობის წარმომადგენელს, რომ მომჩივნის პატიმრობა ხსენებულ პერიოდში ეფუძნებოდა აჭარის უმაღლესი სასამართლოს 1994 წ. 28 ნოემბრის განაჩენს.

2. მომჩივნის არგუმენტაცია

155. მომჩივნის პირველი მტკიცების თანახმად, მისი პატიმრობა 1999 წ. 1 ოქტომბრიდან განაჩენის გამოტანის დღემდე წარმოადგენდა ერთ მთლიან პერიოდს და იგი უკანონოდ იმყოფებოდა პატიმრობაში. ამასთან დაკავშირებით მან აღნიშნა, რომ ადგილი არ ჰქონია მისი სტატუსის რაიმე შესამჩნევ ცვლილებას სისხლის სამართალწარმოების პირველ ეტაპზე დაპატიმრებასა და სამართალწარმოების მეორე ეტაპზე პატიმრობას შორის და ის მთლიანი პერიოდი, რომელიც მან გაატარა პატიმრობაში შეწყალების შემდგომ, ემსახურებოდა აჭარის ხელისუფლების იმავე პოლიტიკურ მიზნებს. აქედან გამომდინარე, მომჩივანმა თხოვნით მიმართა სასამართლოს, მისი პატიმრობა 1999 წ. 1 ოქტომბრის შემდგომ განეხილა მთლიანობაში.

156. მომჩივანმა დაამატა, რომ 1999 წ. 1 ოქტომბრიდან 11 დეკემბრამდე პერიოდში არ არსებობდა რაიმე სამართლებრივი საფუძველი თუ კანონიერი ბრძანება მისი ხანგრძლივი პატიმრობისათვის. აგრეთვე ხაზგასმით აღნიშნა, რომ, მისგან განსხვავებით, სხვა ორი მსჯავრდებული პატიმარი, რომლებიც შეიწყალა საქართველოს პრეზიდენტმა იმავე განკარგულებით (იხ. § 22), დაუყოვნებლივ იქნენ გათავისუფლებული.

157. საჩივრის არსებით განხილვაზე დაშვების შემდგომ სასამართლოს წინაშე წარმოდგენილ მიმოხილვებში და 2003 წ. 19 ნოემბერს გამართულ არსებით განხილვაზე მომჩივანმა პირველად გამოთქვა პრეტენზია 1999 წ. დეკემბერში მის წინააღმდეგ აღძრულ გამოძიებასა და მის შემდგომ პატიმრობასთან დაკავშირებით მეორე სისხლის სამართალწარმოებისას. კერძოდ, მან საჩივარა, რომ „ექვსი არანაირი გონივრული საფუძველი არ არსებობდა“ მისი იმ კრიმინალური დაჯგუფების საქმიანობაში მოაზრებასთან დაკავშირებით, რომელსაც ხელმძღვანელობდა ბ-ნი დავით ასანიძე. 2001 წ. 29 იანვარს მისმა გამართლებამ ნათლად წარმოაჩინა, რომ მეორე სისხლის სამართალწარმოება აბსოლუტურად შეთხზული იყო და მისი პატიმრობაც ხსენებულ სამართალწარმოებასთან დაკავშირებით ასევე ეწინააღმდეგებოდა კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტის მოთხოვნებს.

3. სასამართლოს შეფასება

158. სასამართლო თავდაპირველად აღნიშნავს, რომ საქართველოს კანონმდებლობის თანახმად, საქართველოს პრეზიდენტის ნორმატიული გადაწყვეტილება წარმოადგენს ადმინისტრაციულ აქტს, რომელიც ექვემდებარება გადასინჯვას ადმინისტრაციულ სასამართლოებში (საქართველოს ადმინისტრაციული კოდექსის მე-60 მუხლი და ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი – იხ. წინამდებარე განაჩენის 117-ე და 115-ე პუნქტები). გამომდინარე იმ ფაქტიდან, რომ 1999 წ. 1 ოქტომბერს გამოცემული შეწყალების აქტი დაუყოვნებლივ იქნა გასაჩივრებული შიდა სასამართლოებში ბათუმის თამბაქოს კომბინატის მიერ, მისი აღსრულება შეჩერებულ იქნა ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის 29-ე მუხლის შესაბამისად და აღსრულება შესაძლებელი შეიქმნა მხოლოდ 2000 წ. 11 ივლისს, მას შემდეგ,

რაც საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ გააუქმა ბოლო ინსტანციაში კომბინატის მიერ შეტანილი საკასაციო საჩივარი (იხ. §29). ამავე დროს, 1999 წ. 11 დეკემბერს მომჩივანს წაეყენა ბრალი მეორე სისხლის სამართალწარმოების პროცესში, რის გამოც შეუძლებელი გახდა მისი გათავისუფლების უზრუნველყოფა (იხ. §§ 27, 34 და 35).

159. მომჩივნისაგან განსხვავებით, სასამართლო თვლის, რომ პატიმრობის პერიოდი 1999 წ. 1 ოქტომბრის პრეზიდენტის შეწყალების შემდგომ არ შეიძლება წარმოადგენდეს 2001 წ. 29 იანვრის (მისი გამართლების დღე) შემდგომ მისი ხანგრძლივი პატიმრობის განუყოფელ ნაწილს (იხ. §47). მიუხედავად იმისა, რომ არ არსებობდა დროის რაიმე ინტერვალი პატიმრობის ამ პერიოდებს შორის (გამომდინარე იქიდან, რომ მომჩივანი არ ყოფილა გათავისუფლებული), მათ წინ უძღოდათ პატიმრობის განსხვავებული პერიოდები, რომლებიც მომჩივანს შეეფარდა სამართალწარმოების ორ სხვადასხვა ეტაპზე და კანონის განსხვავებული დებულებების საფუძველზე.

ამგვარად, სასამართლომ უნდა განსაზღვროს, თუ რა მოცულობით განიხილავს იგი თითოეულ ამ პერიოდს (1999 წ. 1 ოქტომბრიდან 11 დეკემბრამდე და 2001 წ. 29 იანვრიდან დღემდე) საქმის არსებით განხილვაზე დაშვებადობის მარეგულირებელი ნორმების, კერძოდ, იმ ნორმის გათვალისწინებით, რომლის თანახმადაც, საჩივარი წარმოდგენილ უნდა იქნეს სტრასბურგის სასამართლოს წინაშე „ექვსი თვის ვადაში – საქმეზე საბოლოო გადაწყვეტილების მიღების დღიდან“, ანუ იმ გადაწყვეტილებიდან, რომელიც ამთავრებს „სამართლებრივი დაცვის შიდასახელმწიფოებრივი საშუალებების ამოწურვის“ პროცესს 35-ე მუხლის მნიშვნელობით (Kadikis v. Latvia (no. 2) (dec.), № 62393/00, 2003 წ. 25 სექტემბერი).

160. 2002 წ. 12 ნოემბერს პალატამ, რომელსაც საქმე თავდაპირველად გადაეცა, მომჩივნის მთლიანი საჩივარი მე-5 მუხლის 1-ელ პუნქტთან დაკავშირებით არსებით განხილვაზე დაშვებულად გამოაცხადა. თუმცადა, კონვენციის 35-ე მუხლის მე-4 პუნქტის შესაბამისად, სასამართლოს შეუძლია საჩივარი არსებით განხილვაზე დაუშვებლად გამოაცხადოს „სამართალწარმოების ნებისმიერ ეტაპზე“, ხოლო ექვსთვიანი ვადა არის ის სავალდებულო წესი, რომლის გამოყენების იურისდიქციაც სასამართლოს გააჩნია თავისი შეხედულებისამებრ (სხვა მაგალითებთან ერთად იხ. ზემოხსენებულ საქმეზე Kadikis v. Latvia (no. 2) გამოტანილი გადაწყვეტილება). მთავრობის მიერ წარმოდგენილი მიმოხილვებისა და საქმის სპეციფიკური გარემოებების გათვალისწინებით, სასამართლო თვლის, რომ წინამდებარე საქმეში საჭიროა ხსენებული წესის მხედველობაში მიღება იმ პერიოდების განხილვის დროს, რომელთა განმავლობაშიც მომჩივანი იმყოფებოდა პატიმრობაში.

161. რაც შეეხება პირველ პერიოდს (1999 წ. 1 ოქტომბრიდან 11 დეკემბრამდე), სასამართლო აუცილებლად არ მიიჩნევს ის საკითხის განხილვას, ექვსთვიანი ვადის ათვლა დაიწყო 1999 წ. 1 ოქტომბრიდან, როდესაც გამოცემულ იქნა პრეზიდენტის შეწყალება, თუ, როგორც ეს მთავრობამ წარმოადგინა, 2000 წ. 11 სექტემბრიდან, როდესაც საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ არ დააკმაყოფილა ბათუმის თამბაქოს კომბინატის საკასაციო საჩივარი (იხ. §152). რომელი თარიღიც არ უნდა იქნეს აღებული, სასამართლო პატიმრობის პირველ

პერიოდთან დაკავშირებით აღნიშნავს, რომ მე-5 მუხლის 1-ელ პუნქტთან დაკავშირებული საჩივარი წარმოდგენილი იყო სასამართლოს წინაშე ექსთვიანი ვადის დარღვევით, რადგანაც მომჩივანმა სასამართლოს წინაშე საჩივარი წარმოადგინა 2001 წ. 2 ივლისს. ხსენებულიდან გამომდინარე, საჩივრის ეს ნაწილი გამოცხადებულ უნდა იქნეს არსებით განხილვაზე დაუშვებლად ექსთვიანი ვადის გასვლის გამო.

162. რაც შეეხება მომჩივნის ბრალდებას 1999 წ. 11 დეკემბერს მეორე სისხლის სამართალწარმოებისას და მის პატიმრობას ხსენებულ დღესა და მისი გამამართლებელი განაჩენის გამოტანის დღეს შორის, სასამართლო აღნიშნავს, რომ აღნიშნული საკითხი მომჩივნმა პირველად 2003 წ. 23 სექტემბერსა და 19 ნოემბერს წამოჭრა (იხ. წინამდებარე განაჩენის 157-ე პუნქტი). შესაბამისად, იგი არ განხილულა 2002 წ. 12 ნოემბერს დაშვებადობის გადაწყვეტილების გამოტანისას, რომელიც განსაზღვრავს სასამართლოს მსჯელობის ფარგლებს (სხვა მაგალითებთან ერთად იხ. საქმეები *Peltier v. France*, №32872/96, §20, 2002 წ. 21 მაისი; *Craxi v. Italy* (no. 1), №34896/97, § 55, 2002 წ. 5 დეკემბერი; *Göç v. Turkey* [GC], № 36590/97, §36, ECHR 2002-V). ხსენებულიდან გამომდინარე, წინამდებარე საჩივარი სცდება იმ საქმის ფარგლებს, რომელიც განსახილველად გადაეცა დიდ პალატას.

163. ამგვარად, სასამართლო განიხილავს მომჩივნის საჩივარს მხოლოდ პატიმრობის იმ პერიოდთან მიმართებაში, რომელიც დაიწყო 2001 წ. 29 იანვრიდან.

ბ. პატიმრობის პერიოდი 2001 წ. 29 იანვრიდან დღემდე

1. მთავრობის არგუმენტაცია

164. მიუხედავად სასამართლოს თხოვნისა, მთავრობას სამართალწარმოების არც ერთ ეტაპზე არ წარმოუდგენია რაიმე სახის სამართლებრივი არგუმენტაცია მომჩივნის პატიმრობასთან დაკავშირებით, რომელიც გრძელდებოდა მის მიმართ 2001 წ. 29 იანვარს გამოტანილი გამამართლებელი გადაწყვეტილების შემდგომ. ექსკლუზიურად ფაქტობრივ მიმოხილვაში, რომელიც წარმოდგენილ იქნა 2002 წ. 18 აპრილს, მთავრობა აცხადებდა, რომ იგი შემოიფარგლებოდა წინამდებარე საქმის ფაქტებით (იხ. §4). შემდგომშიც მთავრობამ ასევე უარი საჩივარა, პასუხი გაეცა კითხვაზე ამ საჩივრის არსებით მხარესთან დაკავშირებით. თუმცადა, ადვოკატმა საჩივარა, რომ მომჩივნის ხანგრძლივი პატიმრობა, მიუხედავად 2001 წ. 29 იანვარს მისი გამართლებისა, აბსოლუტურად კანონიერი იყო, რადგანაც, კანონმდებლობის შესაბამისად, არ არსებობდა მისი გამართლების საფუძველი. აღნიშნულის მტკიცებისას იგი უმთავრესად ეყრდნობოდა პარლამენტის კომისიის მიერ 2002 წ. 26 სექტემბრის დასკვნას. მისი მტკიცებით, გამომდინარე იქიდან, რომ 2001 წ. 29 იანვრის გადაწყვეტილება უსაფუძვლო იყო, მომჩივნის პატიმრობის საფუძველი იყო 2000 წ. 2 ოქტომბერს გამოტანილი მსჯავრდება და სასჯელი (იხ. §44), რომელიც რჩებოდა კანონიერ ძალაში მეოფ ერთადერთ გადაწყვეტილებად. შესაბამისად, პატიმრობა ხვდებოდა კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლი (ა) პუნქტის

მოქმედების სფეროში და მთლიანად შეესაბამებოდა ხსენებულ დებულებას. როგორც ადვოკატმა აღნიშნა დამატებით, თუნდაც ეს ასე არ ყოფილიყო, მომჩივნის პატიმრობა გამართლებული იყო კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლი (გ) პუნქტით მაფიასა და ტერორისტულ დაჯგუფებებთან მისი სახიფათო კავშირების გამო. მთავრობის ადვოკატმა ასევე საჩივარა, რომ პარლამენტის კომისიის დასკვნა წარმოადგენდა ახლად აღმოჩენილი გარემოებებს, რაც შესაძლებელია გამხდარიყო მომჩივნის წინააღმდეგ აღძრული მეორე სისხლის სამართალწარმოების ხელახალი გადასინჯვის საფუძველი.

165. რაც შეეხება მომჩივნის პატიმრობის ადგილის შესაბამისობას პატიმრობის კანონიერებასთან კონვენციის ჭრილში, მთავრობამ მიუთითა

სასამართლოს მიერ გამოტანილ განაჩენზე საქმეზე *Bizzotto v. Greece* (1996 წ. 15 ნოემბრის განაჩენი, მოხსენებები 1996-V) და საჩივარა, რომ იმ შემთხვევაშიც კი, თუ ხსენებული ეწინააღმდეგებოდა ეროვნულ კანონმდებლობას, პატიმრობის ადგილი თავისთავად არ წარმოშობს კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტის დარღვევას.

2. მომჩივნის არგუმენტაცია

166. მომჩივანი ჩიოდა, რომ იგი პატიმრობაში იმყოფებოდა, 2001 წელს მისი გამართლების მიუხედავად, და მისთვის თავისუფლების აღკვეთას თვითნებურად მიიჩნევდა. მისი აზრით, იგი პატიმრობაში იმყოფებოდა იმის გამო, რომ ეს აწყოდა აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ხელისუფლებას, რომელიც პოლიტიკური ანგარიშსწორების მოტივით ასეთი ხერხით უსწორდებოდა მას.

167. სასამართლოს წინაშე 2003 წ. 23 სექტემბერს წარმოდგენილ კომენტარებში და 2003 წ. 19 ნოემბერს არსებით განხილვაზე მომჩივანმა პირველად საჩივარა, რომ მისი პატიმრობის ადგილი – ციხისმაგვარი საკანი აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უშიშროების სამინისტროს იზოლაციაში, რომელიც დაახლოებით ექვსი კვადრატული მეტრის ფართობის იყო – არაკანონიერი იყო ეროვნული კანონმდებლობის თანახმად. მისი დაკავების შემდგომ (1993 წლიდან) იგი იმყოფებოდა სრულ იზოლაციაში ხსენებულ ვიწრო საკანში, რომელიც მას შემდეგ არ დაუტოვებია.

მომჩივანმა აღნიშნა, რომ ეროვნული კანონმდებლობის შესაბამისად, ასეთი ტიპის საკნები განკუთვნილი იყო წინასწარ პატიმრობაში მყოფი პირებისათვის და, რომ პრეზიდენტის შეწყალებისა და მისი გამართლების გარეშეც კი იგი დაუყოვნებლივ უნდა გადაყვანილიყო მკაცრი რეჟიმის ციხეში 1994 წ. 28 ნოემბრისა და 2000 წ. 2 ოქტომბრის მსჯავრდებათა შემდგომ. მისი მტკიცებით, პატიმრობის ეს ასპექტი ასევე წარმოადგენდა კონვენციის მე-5 მუხლის I პუნქტით გარანტირებული მისი უფლებების დარღვევას. 168. სასამართლოს წინაშე 2003 წ. 23 სექტემბერს წარმოდგენილ კომენტარებსა და 2003 წ. 19 ნოემბერს არსებით განხილვაზე მომჩივანმა ასევე პირველად მიმართა თხოვნით სასამართლოს, რათა განეხილა მისი პატიმრობის ადგილის შესაბამისობის საკითხი კონვენციის მე-3 მუხლთან და დაედგინა, რომ იგი ექვემდებარებოდა დამამცირებელ მოპყრობას.

3. სასამართლოს შეფასება

(ა) იყო თუ არა პატიმრობა კანონიერი?

169. უპირველეს ყოვლისა, სასამართლო აღნიშნავს, რომ კონვენციის მე-5 მუხლი უზრუნველყოფს თავისუფლებისა და უსაფრთხოების ფუნდამენტურ უფლებას. ხსენებული უფლება ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესია „დემოკრატიული საზოგადოებისათვის“ კონვენციის გაგებით (De Wilde, Ooms and Versyp v. Belgium, 1971 წ. 18 ივნისის განაჩენი, სერია A № 12, გვ. 36, §65; და Winterwerp v. the Netherlands, 1979 წ. 24 ოქტომბრის განაჩენი, სერია № 33, გვ. 16, პუნქტი 37).

170. ყველა პირი უზრუნველყოფილია ამ უფლების დაცვით, რაც მოიაზრებს, რომ მათ არ უნდა აღეკვეთოთ ან არ უნდა გაუხანგრძლივდეთ თავისუფლების აღკვეთა (Weeks v. the United Kingdom, 1987 წ. 2 მარტის განაჩენი, სერია A № 114, გვ. 22, §40), გარდა იმ გარემოებებისა, რომლებიც მოცემულია მე-5 მუხლის 1-ელ პუნქტში. მე-5 მუხლის 1-ელ პუნქტში მოცემული გამონაკლისების სია ამომწურავია (Labita v. Italy [GC], № 26772/95, §170, ECHR 2000-IV; და Quinn v. France, 1995 წ. 22 მარტის განაჩენი, სერია A № 311, გვ. 17, §42) და მხოლოდ ამ გამონაკლისთა ვიწრო განმარტება შეესაბამება ხსენებული დებულების მიზანს, სახელდობრ, იმის უზრუნველყოფას, რომ არავის აღეკვეთოს თავისუფლება თვითნებურად (Engel and Others v. the Netherlands, 1976 წ. 8 ივნისის განაჩენი, სერია A № 22, გვ. 25, §58; და Amuur v. France, 1996 წ. 25 ივნისის განაჩენი, მოხსენებები 1996-III, გვ. 848, §42).

171. თუმცადა, ის ფაქტი, რომ თავისუფლების აღკვეთა ხორციელდება მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტით ნებადართულ ერთ-ერთ საფუძველზე, არ არის საკმარისი. დაკავებული ან დაპატიმრებული პირი უნდა სარგებლობდეს დაცვის სხვადასხვა საშუალებებით, რომლებიც მოცემულია მე-5 მუხლის მე-2–მე-5 პუნქტებში იმ მოცულობით, რა მოცულობითაც შესაძლებელია მათი გამოყენება (იხ. ზემოხსენებული საქმე Weeks v. the United Kingdom, გვ. 22, §40). ხსენებულიდან გამომდინარე მე-5 მუხლის დებულებები მოითხოვს, რომ პატიმრობა განხორციელდეს „კანონით განსაზღვრული წესის შესაბამისად“ და, რომ ეროვნული სასამართლოების მიერ მე-5 მუხლის სფეროში გამოტანილი ნებისმიერი გადაწყვეტილება შეესაბამებოდეს თავისუფლების აღკვეთის დროისათვის მოქმედი კანონმდებლობით განსაზღვრულ პროცესუალურ და მატერიალურ მოთხოვნებს (Agee v. the United Kingdom, კომისიის 1976 წ. 17 დეკემბრის გადაწყვეტილება, გადაწყვეტილებები და მოხსენებები (DR) 7, გვ. 165). კონვენცია აქ უწინარესად მიუთითებს ეროვნულ კანონმდებლობაზე, მაგრამ იგი ასევე მოითხოვს, რომ თავისუფლების ნებისმიერი აღკვეთა შესაბამისობაში იყოს მე-5 მუხლის მიზნებთან, სახელდობრ, პირთა თვითნებობისაგან დაცვასთან (იხ. ზემოხსენებული საქმე Quinn v. France, გვ. 18-19, §47; და Chahal v. the United Kingdom, 1996 წ. 15 ნოემბრის განაჩენი, მოხსენებები 1996-V, გვ. 1864, §118). მიუხედავად იმისა, რომ, პირველ რიგში, სწორედ ეროვნულ ხელისუფლებას (განსაკუთრებით სასამართლოებს) ევალება ეროვნული კანონმდებლობის განმარტება, მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტის თანახმად, ეროვნულ კანონმდებლობასთან შეუსაბამობა წარმოადგენს კონვენციის დარღვევას და სასამართლოს შეუძლია და ვალდებულია განიხილოს ამ კანონის

შესაბამისობის საკითხი (Scott v. Spain, 1996 წ. 18 დეკემბრის განაჩენი, გვ. 2396, მოხსენებები 1996-VI, §57; Benham v. the United Kingdom, 1996 წ. 10 ივნისი, მოხსენებები 1996-III, გვ. 753, §41; და Giulia Manzoni v. Italy, 1997 წ. 1 ივლისის განაჩენი, მოხსენებები 1997-IV, გვ. 1190, პუნქტი 21).

172. წინამდებარე საქმეში მომჩივანი დაპატიმრებული იყო აჭარის ხელისუფლების ორგანოების მიერ მე-5 მუხლის 1-ელ (გ) პუნქტში განსაზღვრული მიზნებისათვის 1999 წ. 11 დეკემბრიდან, ანუ იმ დღიდან, როდესაც მას ბრალი წაეყენა ახალ სისხლის სამართლის საქმეზე (იხ. წინამდებარე განაჩენის 34-ე პუნქტი). თუმცადა, ხსენებული სიტუაცია დასრულდა საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მიერ 2001 წ. 29 იანვარს მისი გამართლებით, რომელმაც ამავე დროს ბრძანა მისი დაუყოვნებელი გათავისუფლება (იხ. §§ 47 და 56). ამის შემდეგ, იმ ფაქტის მიუხედავად, რომ მისი საქმის ხელახალი განხილვა არ დაწყებულა და რაიმე შემდგომი სასამართლო ბრძანება არ ყოფილა გაცემული მის პატიმრობასთან დაკავშირებით, მომჩივანი პატიმრობაში დარჩა. ასე რომ, არ არსებობდა რაიმე საკანონმდებლო ნორმა ან სამართლებრივი საფუძველი 2001 წ. 29 იანვრის შემდგომ მომჩივნისათვის თავისუფლების აღკვეთისა. ამიტომაც პატიმრობა არ შეიძლება გამართლებულ იქნეს კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტის რომელიმე ქვეპუნქტით.

173. რაც შეეხება მომჩივნის პატიმრობის შესაბამისობას მე-5 მუხლის მიზანთან, რაც გულისხმობს თვითნებობისაგან დაცვას, სასამართლო აღნიშნავს, რომ დაუჯერებელია ის ფაქტი, რომ იმ სახელმწიფოში, რომელიც ექვემდებარება კანონის უზენაესობას, გრძელდებოდა პირისათვის თავისუფლების აღკვეთა, მიუხედავად გათავისუფლების შესახებ სასამართლოს ბრძანებისა.

174. როგორც საქმის მასალებიდან ჩანს, ხელისუფლების ცენტრალურმა ორგანოებმა თავად აღნიშნეს რამდენჯერმე, რომ არ არსებობდა საფუძველი მომჩივნის პატიმრობისათვის. ცენტრალური ხელისუფლების სასამართლო და ადმინისტრაციული ორგანოები პირდაპირ უცხადებდნენ აჭარის ხელისუფლებას, რომ მომჩივნის თავისუფლების აღკვეთა თვითნებური იყო ქვეყნის კანონმდებლობისა და კონვენციის მე-5 მუხლის მიზნებისათვის. თუმცადა, მათი მრავალი შესხენება და განმცხადების გათავისუფლების მოწოდება უპასუხოდ დარჩა (იხ. §§ 60-69).

175. სასამართლო თვლის, რომ პირის განუსაზღვრელი და განუჭვრეტელი ვადით პატიმრობა, რომელიც არ ემყარება კანონით გათვალისწინებულ დებულებას ან სასამართლო გადაწყვეტილებას, შეუსაბამოა სამართლებრივი გამჭვირვალობის პრინციპთან (იხ. *mutatis mutandis*, *Jecius v. Lithuania*, # 34578/97, *puncti* 62, ECHR 2000-IX), თვითნებურია და ეწინააღმდეგება კანონის უზენაესობის ფუნდამენტურ ასპექტებს.

176. შესაბამისად, სასამართლო ადგენს, რომ 2001 წ. 29 იანვრის შემდგომ მომჩივნის პატიმრობა თვითნებურია, რაც ეწინააღმდეგება კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტის დებულებებს.

(ბ) პატიმრობის ადგილი

177. წინამდებარე საქმეში მომჩივანი ასაჩივრებდა პატიმრობის სხვადასხვა ასპექტებს: პირველ რიგში, თავისთავად პატიმრობის ადგილს, რაც, მისი მტკიცებით, არაკანონიერი იყო ეროვნული კანონმდებლობის შესაბამისად, და, მეორე რიგში, იმ ფაქტს, რომ იგი სრულ იზოლაციაში იმყოფებოდა.

178. რამდენადაც დადგენილ იქნა, რომ მომჩივნის ხანგრძლივი პატიმრობა მისი გამართლების შემდგომ იყო თვითნებური, სასამართლო თვლის, რომ საჩივრის განხილვა მისი პატიმრობის ადგილის კანონიერებისა და ეროვნულ კანონმდებლობასთან შესაბამისობის კუთხით არაფერს შეჰმატებს იმ დარღვევას, რაც უკვე დადგინდა. შესაბამისად, სასამართლო არ თვლის აუცილებლად, ხსენებული საკითხი განიხილოს ცალკე კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტის ჭრილში. რაც შეეხება მომჩივნის საჩივარს იმასთან დაკავშირებით, რომ მისი სრულ იზოლაციაში ყოფნა აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უშიშროების სამინისტროს იზოლატორში წარმოადგენდა კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევას, სასამართლო აღნიშნავს, რომ ხსენებული საკითხი პირველად წამოჭრილ იქნა 2003 წ. 23 სექტემბერს (იხ. §166) და, შესაბამისად, არ იყო მითითებული 2002 წ. 12 ნოემბერს გამოტანილ საქმის არსებით განხილვაზე დაშვების გადაწყვეტილებაში, რომელმაც განსაზღვრა სასამართლოს მიერ განსახილველი სამართალწარმოების ფარგლები (სხვა მაგალითებთან ერთად იხ. ზემოხსენებული საქმეები *Peltier v. France*, §20; *Craxi v. Italy* (no. 1), §55; და *Göç v. Turkey* [GC], §36). აქედან გამომდინარე, წინამდებარე საჩივარი სცდება იმ საქმის ფარგლებს, რომელიც გადაეცა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდ პალატას განსახილველად.

IV. კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის სავარაუდო დარღვევა

179. მომჩივნის მტკიცებით, მისი გამამართლებელი განაჩენის აღუსრულებლობამ გამოიწვია კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის დაარღვა, რომლის თანახმადაც:

„... სისხლის სამართლებრივი ნებისმიერი ბრალდების განსაზღვრისას, ყველას აქვს უფლება კანონით შექმნილი დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი სასამართლოს მიერ გონივრულ ვადაში სამართლიან და საჯარო მოსმენაზე...“

1. მხარეთა არგუმენტაცია

180. მთავრობას არ წარმოუდგენია რაიმე არგუმენტაცია ხსენებულ საჩივართან დაკავშირებით. დაეყრდნო რა სასამართლოს განაჩენს საქმეზე *Hornsby v. Greece* (1997 წ. 19 მარტის განაჩენი, მოხსენებები 1997-II), მომჩივანმა თხოვნით მიმართა სასამართლოს, რომ დაედგინა მისთვის კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტით გათვალისწინებული უფლების დარღვევა.

2. სასამართლოს შეფასება

181. სასამართლო კვლავაც იმეორებს, რომ სასამართლოს მიერ გამოტანილი განაჩენის აღსრულება აღქმულ უნდა იქნეს როგორც სასამართლო განხილვის განუყოფელი ნაწილი მე-6 მუხლის მიზნებისათვის (იხ. *mutatis mutandis*, ზემოხსენებული საქმე *Hornsby v. Greece*, გვ. 510-11, §40; *Burdov v. Russia*, № 59498/00, §§34 და 35, ჩ დ 2002-III; და *Jasiuniene v. Lithuania*, № 41510/98, § 27, 2003 წ. 6 მარტი).

182. თუმცადა, კონვენციის მე-6 მუხლით მინიჭებული გარანტიები ილუზიური იქნებოდა, თუ ხელშემკვრელი სახელმწიფოს ეროვნული საკანონმდებლო ან ადმინისტრაციული სისტემა მისცემდა იმის შესაძლებლობას, რომ სასამართლოს გამამართლებელი გადაწყვეტილება დარჩენილიყო განუხორციელებელი გამართლებული პირის საზიანოდ. დაუჯერებელი იქნებოდა, რომ მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი, ამავე მუხლის მე-3 პუნქტთან ერთად აღებული, მოითხოვდეს ხელშემკვრელი სახელმწიფოსაგან პოზიტიური ნაბიჯების გადადგმას ყველა იმ პირთან მიმართებაში, რომლებსაც ბრალი წაყენათ სისხლის სამართლის დანაშაულის ჩადენაში (სხვა მაგალითებთან ერთად იხ. *Barberà, Messegué and Jabardo v. Spain*, 1988 წ. 6 დეკემბრის განაჩენი, სერია № 146, გვ. 33-34, §78) და დეტალურად განსაზღვრავდეს პროცესში მონაწილე მხარის გარანტიებს – სამართალწარმოება, რომელიც არის სამართლიანი, საჯარო და სწრაფი – და ამავე დროს არ იცავდეს გამამართლებელი გადაწყვეტილების განხორციელებას, რომელიც გამოტანილი იყო ასეთი სამართალწარმოების დასასრულს. სისხლის სამართალწარმოება შეადგენს ერთ მთლიან ნაწილს და მე-6 მუხლით გარანტირებული დაცვა არ წყვეტს მოქმედებას პირველ ინსტანციაში მიღებული გადაწყვეტილების შემდგომ (იხ. *mutatis mutandis*, *Belziuk v. Poland*, 1998 წ. 25 მარტის განაჩენი, მოხსენებები 1998-II, გვ. 570, პუნქტი 37).

183. წინამდებარე საქმეში ხსენებული პრინციპების გამოყენებისას, სასამართლო ხაზგასმით აღნიშნავს, რომ მომჩივნისათვის შეუძლებელი იყო იმ სასამართლოს მიერ გამოტანილი განაჩენის აღსრულების უზრუნველყოფა, რომელმაც განიხილა მის წინააღმდეგ არსებული ბრალდებები, კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის მნიშვნელობით. სასამართლო არ თვლის აუცილებლად იმის დადგენას, თუ ეროვნული ხელისუფლების რომელ ორგანოს ან ადმინისტრაციას ეკისრება პასუხისმგებლობა სამ წელზე მეტი ხნის წინ გამოტანილი განაჩენის აღსრულებლობისათვის. სასამართლო მხოლოდ აღნიშნავს, რომ ხელისუფლების ადმინისტრაციული ორგანოები მთლიანობაში აღებული ქმნიან სახელმწიფოს ერთ შემადგენელ ნაწილს, რომელიც ექვემდებარება კანონის უზენაესობას და მათი ინტერესებიც, შესაბამისად, თანმხვედრია მართლმსაჯულების ჯეროვნად განხორციელების აუცილებლობასთან (იხ. ზემოხსენებული საქმე *Hornsby v. Greece*, §41). იმ შემთხვევაში, თუ სახელმწიფო ხელისუფლების ადმინისტრაციულ ორგანოები უარს იტყოდნენ ან არ აღასრულებდნენ მომჩივნის გამამართლებელ გადაწყვეტილებას, ან თუნდაც გადაავადებდნენ აღსრულებას, მე-6 მუხლით დადგენილი გარანტიები, რომლებითაც მომჩივანი სარგებლობდა სასამართლო სამართალწარმოების ეტაპზე, ნაწილობრივ ილუზიური იქნებოდა.

184. შესაბამისად, ის ფაქტი, რომ 2001 წ. 29 იანვრის გადაწყვეტილება, რომელიც წარმოადგენს საბოლოო და აღსასრულებელ სასამართლო გადაწყვეტილებას, არ აღსრულებულა სამ წელზე მეტი ხნის განმავლობაში, კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტს უკარგავდა ყოველგვარ სასარგებლო ძალას.

V. კონვენციის მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტისა და მე-13 მუხლის საგარეულო დარღვევა

185. მომჩივნის მტკიცებით, ის ფაქტი, რომ არ იქნა აღსრულებული 2001 წ. 29 იანვრის გადაწყვეტილება, რომლის თანახმადაც იგი დაუყოვნებლივ უნდა გათავისუფლებულიყო, წარმოადგენდა კონვენციის მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტისა და მე-13 მუხლით გარანტირებულ უფლებათა დარღვევას. ამ მუხლების მიხედვით:

მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტი

„ყველას, ვინც თავისუფლება აღკვეთილია დაკავებით ან დაპატიმრებით, უფლება აქვს სასამართლო პროცესის წარმოებაზე, რომლის მეშვეობითაც სასამართლოს მიერ სწრაფად უნდა გადაწყდეს დაპატიმრების კანონიერება და გაიცეს ბრძანება მის გათავისუფლებაზე, თუ დაპატიმრება არ არის კანონიერი.“

მე-13 მუხლი

„ყველას, ვისაც დაერღვა ამ კონვენციით გათვალისწინებული უფლებები და თავისუფლებები, აქვს სამართლებრივი დაცვის ეფექტიანი საშუალება სახელმწიფო ხელისუფლების წინაშე, მიუხედავად იმისა, რომ ეს დარღვევა ჩადენილია პირთა მიერ, სამსახურებრივი უფლებამოსილების განხორციელებისას.“

186. მთავრობამ არ წარმოადგინა რაიმე არგუმენტაცია ხსენებულ საკითხთან დაკავშირებით. მთავრობის ადვოკატმა საჩივარა, რომ მომჩივანს ნებისმიერ დროს შეეძლო თავისი პატიმრობის კანონიერებისა და მართლზომიერების გასაჩივრება კონვენციის მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტისა და მე-13 მუხლის მოთხოვნათა შესაბამისად, რასაც მოწმობს მისი ბევრი განცხადება გათავისუფლების თაობაზე.

187. სასამართლო აღნიშნავს, რომ საჩივრები კონვენციის მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტსა და მე-13 მუხლთან მიმართებაში ემყარება სასამართლო განაჩენის სარეზოლუციო ნაწილის მე-2 დებულების აღსრულებას, რომლის თანახმადაც, მომჩივანი დაუყოვნებლივ უნდა გათავისუფლებულიყო (იხ. წინამდებარე განაჩენის 56-ე პუნქტი). აქედან გამომდინარე, საჩივრები წამოჭრის იმავე სამართლებრივ საკითხებს იმავე ფაქტებთან მიმართებაში, რომლებიც სასამართლომ უკვე განიხილა კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ელ პუნქტთან მიმართებაში. შესაბამისად, აუცილებელი აღარ არის ხსენებული საჩივრების ცალკე განხილვა.

VI. კონვენციის სხვა დებულებათა სავარაუდო დარღვევა

1. კონვენციის მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტის სავარაუდო დარღვევა

188. არგუმენტაციის წარმოდგენის გარეშე, მომჩივანმა საჩივარა, რომ მისი ხანგრძლივი პატიმრობა ავტომატურად მოიცავდა მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტის დარღვევას.

მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტი შემდეგნაირად არის ჩამოყალიბებული:

„ამ მუხლის 1-ლი პუნქტის (ვ) ქვეპუნქტის დებულებების თანახმად, დაკავებული ან დაპატიმრებული ყველა პირი დაუყოვნებლივ წარედგინება მოსამართლეს ან სასამართლო ხელისუფლების განხორციელებაზე კანონით უფლებამოსილ სხვა მოხელეს და მას უფლება აქვს სასამართლო პროცესის გონივრულ ვადაში ჩატარებაზე ან პროცესის განმავლობაში გათავისუფლებაზე. გათავისუფლების წინაპირობა შეიძლება იყოს სასამართლო პროცესზე გამოცხადების გარანტიები.“

189. მთავრობას არ წარმოუდგენია აღნიშნულ საჩივართან დაკავშირებით რაიმე კომენტარი სამართალწარმოების არც ერთ ეტაპზე.

190. სასამართლო აღნიშნავს, რომ პატიმრობის პერიოდი, რომლის განმავლობაშიც მომჩივანს შეეძლო ესარგებლა მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტით განსაზღვრული გარანტიებით, დასრულდა 2000 წ. 2 ოქტომბერს, როდესაც პირველ ინსტანციაში აჭარის უმაღლესმა სასამართლომ მას მსჯავრი დასდო (იხ. § 44), ანუ სცილდება კონვენციის 35-ე მუხლის 1-ლი პუნქტით დადგენილ ექვსთვიან ვადას (იხ. §§ 160-161). ხსენებულიდან გამომდინარე, წინამდებარე საჩივარი უარყოფილ უნდა იქნეს პროცედურულ ვადასთან შეუსაბამობის გამო.

2. კონვენციის მე-10 მუხლის 1-ლი პუნქტის დარღვევა

191. მომჩივნის მტკიცებით, მის მიმართ ადგილი ჰქონდა კონვენციის მე-10 მუხლის 1-ლი პუნქტით განსაზღვრული უფლებების დარღვევას. ამ დებულების შესაბამისად:

„ყველას აქვს უფლება გამოხატვის თავისუფლებაზე. ეს უფლება მოიცავს პირის თავისუფლებას, ჰქონდეს შეხედულებები, მიიღოს და გაავრცელოს ინფორმაცია და მოსაზრებები საჯარო ხელისუფლების მიერ ჩარევის გარეშე და საზღვრების მიუხედავად. ეს მუხლი არ უშლის ხელს სახელმწიფოებს, მოითხოვონ რადიოსამაუწყებლო, სატელევიზიო ან კინემატოგრაფიულ წარმოებათა ლიცენზირება.“

სამართალწარმოების არც ერთ ეტაპზე მომჩივანს არ წარმოუდგენია რაიმე არგუმენტი საჩივრის განსამტკიცებლად. მან მხოლოდ აღნიშნა, რომ მე-10 მუხლის 1-ლი პუნქტი „მჭიდრო კავშირში იყო კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ელ პუნქტთან.“

მთავრობას საპასუხოდ არ წარმოუდგენია რაიმე სახის კომენტარი.

192. ხსენებულ პირობებში სასამართლო ადგენს, რომ მომჩივნის საჩივარი კონვენციის მე-10 მუხლის 1-ელ პუნქტთან მიმართებაში დაუსაბუთებელია.

3. მე-4 ოქმის მე-2 მუხლის საგარაუდო დარღვევა

193. მომჩივნის მტკიცებით, მისი ხანგრძლივი პატიმრობა არღვევდა მე-4 ოქმის მე-2 მუხლით განსაზღვრულ უფლებას, რომლის თანახმადაც:

„1. ყველას, ვინც კანონიერად იმყოფება სახელმწიფოს ტერიტორიაზე, აქვს ამ ტერიტორიის ფარგლებში თავისუფლად გადაადგილების უფლება და საცხოვრებელი ადგილის არჩევის თავისუფლება.

2. ყველას აქვს ნებისმიერი, მათ შორის საკუთარი, ქვეყნის დატოვების უფლება...“

მთავრობის მტკიცებით, წინამდებარე საქმეში ადგილი არ ჰქონია ხსენებული დებულების დარღვევას, რადგანაც მომჩივანი სამართალწარმოების არც ერთ ეტაპზე არ დაქვემდებარებია ქვეყანაში გადაადგილების თავისუფლების შეზღუდვას ან ქვეყნის დატოვებას. აღიარებულ იქნა რა, რომ მომჩივნის პატიმრობამ შეუძლებელი გახადა მისთვის ამ მუხლით მინიჭებული უფლების განხორციელება, მისი გადაადგილების შეზღუდვა გამოწვეული იყო მისი ხანგრძლივი პატიმრობით, შესაბამისად, ადგილი არ ჰქონია მე-4 ოქმის მე-2 მუხლით გათვალისწინებული უფლების დარღვევას.

194. სასამართლო თვლის, რომ წინამდებარე საქმე ეხება არა გადაადგილების თავისუფლებაზე დაწესებულ შეზღუდვას მე-4 ოქმის მე-2 მუხლის მნიშვნელობით, არამედ, როგორც ეს ზემოთ იქნა დადგენილი, თვითნებურ პატიმრობას, რომელიც ხვდება კონვენციის მე-5 მუხლის მოქმედების ფარგლებში. ამიტომაც აუცილებელი არ არის საჩივრის განხილვა მე-4 ოქმის მე-2 მუხლთან მიმართებაში.

VII. კონვენციის 41-ე მუხლის გამოყენება

195. კონვენციის 41-ე მუხლის თანახმად:

„თუ სასამართლო დაადგენს, რომ დაირღვა კონვენცია და მისი ოქმები, და, თუ შესაბამისი მაღალი ხელშემკვრელი მხარის შიდასახელმწიფოებრივი სამართალი იძლევა ზიანის მხოლოდ ნაწილობრივი ანაზღაურების შესაძლებლობას, სასამართლო, საჭიროების შემთხვევაში, ანიჭებს დაზარალებულ მხარეს სამართლიან დაკმაყოფილებას.“

ა. ზიანი

196. მომჩივანმა პრეტენზია საჩივარა შემდეგზე: განცდილი მატერიალური ზიანისათვის (1999 წ. 1 ოქტომბრიდან დაკარგული ყოველთვიური შემოსავალი) – 12,000 ევრო; არამატერიალური ზიანისათვის – 3,000,000 ევრო.

197. მთავრობის მტკიცებით, 3,000,000 ევრო, რომელსაც მოითხოვდა მომჩივანი, „ძლიერ გაზვიადებული“ იყო. თავის არგუმენტაციაში მომჩივანს არ წარმოუდგენია რაიმე ჯეროვანი სამართლებრივი თუ ფაქტობრივი არგუმენტი, რომელსაც კავშირი ექნებოდა კონვენციის დარღვევასთან და გაამართლებდა

ასეთი დიდი გადასახადის დადგენის გამართლებას. აღნიშნა რა, რომ სასამართლოს განაჩენი, რომლითაც დადგინდება დარღვევა, სახელმწიფოს აკისრებს ვალდებულებას, მოახდინოს დარღვევის შედეგების რეპარაცია ისე, რომ მაქსიმალურად იქნეს აღდგენილი დარღვევის ჩადენამდე არსებული სიტუაცია (რესტიტუციო ინ ინტეგრუმ), მთავრობამ თხოვნით მიმართა სასამართლოს, არ დაეკმაყოფილებინა მომჩივნის მოთხოვნა სამართლიან დაკმაყოფილებასთან დაკავშირებით და უარი ეთქვა მომჩივნისათვის მისი მოთხოვნის დაუსაბუთებლობის გამო. მთავრობამ თხოვნით მიმართა სასამართლოს, რომ იმ შემთხვევაში, თუ სასამართლო არ უარყოფდა მოთხოვნას, მხედველობაში მიეღო საქართველოში არსებული მწვავე სოციალურ-ეკონომიკური კრიზისი და სახელმწიფოს ფინანსური სიტუაცია, რომელიც, მთავრობის მტკიცებით, გამორიცხავდა მომჩივნისათვის დიდი ოდენობის თანხის გადახდას ხანგრძლივი დროის განმავლობაში. ხსენებულიდან გამომდინარე, მთავრობამ თხოვნით მიმართა სასამართლოს, კონვენციის დებულებათა დარღვევის ფაქტის დადგენის შემთხვევაში, შეეზღუდა მომჩივნისათვის გადასახდელი არამატერიალური ზიანი გონივრულ ოდენობამდე.

მთავრობას არ გაუკეთებია რაიმე სახის კომენტარი მომჩივნის მიერ მოთხოვნილ თანხაზე განცდილ მატერიალურ ზიანთან დაკავშირებით.

198. სასამართლო იმეორებს, რომ, კონვენციის 46-ე მუხლის შესაბამისად, განაჩენთა აღსრულების კონტექსტში, განაჩენი, რომელშიც სასამართლო დაადგენს დარღვევას, ამ მუხლის თანახმად აკისრებს მოპასუხე სახელმწიფოს სამართლებრივ ვალდებულებას, აღკვეთოს დარღვევა და მოახდინოს დარღვევის შედეგების რეპარაცია იმგვარად, რომ მაქსიმალურად აღადგინოს დარღვევის ჩადენამდე არსებული სიტუაცია. მეორეს მხრივ, იმ შემთხვევაში, თუ ეროვნული კანონმდებლობა არ იძლევა ან ნაწილობრივ იძლევა დარღვევის შედეგების რეპარაციის შესაძლებლობას, 41-ე მუხლი უფლებამოსილებას აძლევს სასამართლოს, მიანიჭოს დაზარალებულ მხარეს ისეთი დაკმაყოფილება, რომელიც შესაბამისი იქნება მისი აზრით. აქედან გამომდინარეობს, ინტერალია, რომ განაჩენი, რომელშიც სასამართლო დაადგენს კონვენციისა თუ თანდართული ოქმების დარღვევას, აკისრებს მოპასუხე სახელმწიფოს არამართლ სამართლიანი დაკმაყოფილების შედეგად დაკისრებული შესაბამისი თანხების გადახდას, არამედ უფლებამოსილებას ანიჭებს, აირჩიოს და დაუქვემდებაროს მინისტრთა კომიტეტის ზედამხედველობას, ზოგადი და/ან, თუ ეს შესაბამისად ჩაითვლება, ინდივიდუალური ღონისძიებები, რომლებიც სახელმწიფომ უნდა განახორციელოს ეროვნულ დონეზე, რათა აღკვეთილ იქნეს სასამართლოს მიერ დადგენილი დარღვევა და განახორციელოს დარღვევის შედეგების ყველა შესაძლო რეპარაცია იმგვარად, რომ მაქსიმალურად იქნეს აღდგენილი დარღვევის ჩადენამდე არსებული სიტუაცია (Maestri v. Italy [GC], # 39748/98, §47, 2004 წ. 17 თებერვალი; Menten and Others v. Turkey (50-ე მუხლი), 1998 წ. 24 ივლისის განაჩენი, მოხსენებები 1998-IV, გვ. 1695, პუნქტი 24; და შცოზხარი ანდ Giunta v. Italy [GC], № 39221/98 და № 41963/98, §249, ECHR 2000-VIII). გარდა ამისა კონვენციიდან, კერძოდ, 1-ლი მუხლიდან, გამომდინარეობს, რომ კონვენციის რატიფიცირებისას ხელშემკვრელი სახელმწიფოები კისრულობენ ვალდებულებას, რათა ეროვნული კანონმდებლობა კონვენციასთან შესაბამისობაში მოიყვანონ. შედეგად, მოპასუხე სახელმწიფოს

ეკისრება ვალდებულება, ეროვნულ კანონმდებლობაში გააუქმოს ნებისმიერი ის სამართლებრივი ბარიერი, რომელმაც შესაძლოა ხელი შეუშალოს მომჩივნის მიერ ჯეროვანი ანაზღაურების მიღებას (იხ. ზემოხსენებული საქმე *Maestri v. Italy* [GC], §47).

199. წინამდებარე საქმეში, რაც შეეხება უკვე განცდილ არამატერიალურ ზიანს, სასამართლო აღგენს, რომ კონვენციის დარღვევამ უდავოდ მიაყენა მომჩივანს არსებითი ზიანი. იმყოფება რა თვითნებურ პატიმრობაში კანონის უზენაესობის უმნიშვნელოვანესი პრინციპის დარღვევით, მომჩივანი იმედგაცრუებული და შეცბუნებულია, რადგანაც მას არ ძალუძს გამოასწოროს არსებული სიტუაცია. მას უხდებოდა წინააღმდეგობის გაწევა აჭარის ავტონომიური ხელისუფლების ორგანოებისათვის, რომლებმაც უარი საჩივარეს დაახლოებით სამი წ. წინ გამოცემული გამამართლებელი განაჩენის აღსრულებაზე, და ასევე ცენტრალური ხელისუფლების უუნარობისათვის, ეიძულებინა ავტონომიური რესპუბლიკის ხელისუფლების ორგანოები, აღსრულებინათ განაჩენი.

200. რაც შეეხება მატერიალურ ზიანს, იმ ფაქტის გათვალისწინებით, რომ მომჩივანმა ვერ წარმოადგინა მტკიცებულება, რომელიც ასახავდა დაკავებამდე მის ყოველთვიურ შემოსავალს, სასამართლოს არ ძალუძს განახორციელოს ზუსტი გამოანგარიშება. თუმცადა, სასამართლო თვლის, რომ მომჩივანს უნდა განეცადა ასეთი დანაკარგი 2001 წ. 29 იანვრის შემდგომ უკანონო პატიმრობის გამო. ხსენებული თარიღის შემდგომ მას უნდა შეეძლებოდა სამსახურის ნახვა და საქმიანობის განახლება.

201. შესაბამისად, აღგენს რა თანასწორობის პრინციპის საფუძველზე და პრეცედენტული სამართლით დადგენილი კრიტერიუმების გათვალისწინებით, სასამართლო მომჩივანს ანიჭებს 150,000 ევროს პატიმრობის იმ პერიოდთან დაკავშირებით, რომელიც განისაზღვრება 2001 წ. 29 იანვრიდან ამ განაჩენის გამოტანამდე ერთად აღებული ყველა მისი საჩივრისათვის, იმ თანხებთან ერთად, რომლებიც შესაძლოა დაექვემდებაროს საშემოსავლო გადასახადს.

202. რაც შეეხება იმ დონისძიებებს, რომლებიც საქართველოს სახელმწიფომ დადგენილი დარღვევის აღკვეთის მიზნით უნდა განახორციელოს (იხ. § 198) მინისტრთა კომიტეტის მეთვალყურეობით, სასამართლო იმეორებს, რომ მის მიერ გამოტანილი განაჩენები ძირითადად დეკლარაციული ხასიათისაა და ზოგადად სწორედ შესაბამის სახელმწიფოს აქვს უწინარესად უფლება, აირჩიოს ეროვნულ სამართლებრივ დონეზე გამოსაყენებელი საშუალებები, რათა აღასრულოს კონვენციის 46-ე მუხლით დაკისრებული სამართლებრივი ვალდებულება, მაგრამ, ამავე დროს, ასეთი საშუალებები შესაბამისობაში უნდა იყოს სასამართლოს განაჩენში ჩამოყალიბებულ დასკვნებთან (სხვა მაგალითებთან ერთად იხ. საქმეები *Scozzari and Giunta v. Italy* [GC], № 39221/98 და № 41963/98, §249, ჩ დ 2000 VIII; *Brumarescu v. Romania* (სამართლიანი დაკმაყოფილება) [GC], № 28342/95, §20, ECHR 2001-I; კლივარ ანდ *Others v. Turkey*, 1998 წ. 1 აპრილის განაჩენი (50-ე მუხლი), მოხსენებები 1998-II, გვ. 723-724, §47; *Marckx v. Belgium*, 1979 წ. 13 ივნისის განაჩენი, სერია A №31, §58). ხსენებული დისკრეცია აღსრულების მეთოდთან დაკავშირებით ასახავს არჩევანის თავისუფლებას და, კონვენციის შესაბამისად, ხელშემკვრელ სახელმწიფოებს აკისრებს უწინარეს ვალდებულებას, უზრუნველყონ უფლებათა და

თავისუფლებათა დაცვა (1-ლი მუხლი) (მუტატის მუტანდის, აპამიცკალოპოულოს ვ. რეეცე, 1995 წ. 31 აგვისტოს განაჩენი (50-ე მუხლი), სერია A № 330-B, გვ. 58-59, §34). თუმცა, თავისი ხასიათით წინამდებარე საქმეში დადგენილი დარღვევა არ ტოვებს რაიმე რეალური არჩევანის საშუალებას იმ დონისძიებებს შორის, რომლებიც საჭიროა დარღვევის გამოსასწორებლად.

203. ყოველივე ზემოთ ხსენებულის გათვალისწინებით, მხედველობაში იქნა რა მიღებული საქმის კონკრეტული გარემოებები და კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტისა და მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის დარღვევის აღკვეთის მძაფრი აუცილებლობა (იხ. §§ 176 და 184), სასამართლო თვლის, რომ მოპასუხე სახელმწიფომ უახლოეს დღეებში უნდა უზრუნველყოს მომჩივნის გათავისუფლება.

ბ. ხარჯები და დანახარჯები

204. მომჩივანი მოითხოვდა 37,000 ევროს ხარჯებისა და გაწეული დანახარჯებისათვის, რომელიც შემდგენილად იყო გადანაწილებული: 2,000 ევრო – სამდივნო და სათარჯიმნო ხარჯები, რომლებიც მომჩივანმა გაწია სასამართლოს წინაშე სამართალწარმოებისას, 1,800 ევრო – მისი ადვოკატის მგზავრობისათვის თბილისსა და ბათუმს შორის ეროვნული სასამართლოების წინაშე დაცვის პოზიციის მომზადების მიზნით და 42,000 აშშ დოლარი (დაახლოებით 33,200 ევრო) – ბ-ნ ხატიაშვილის მიერ ეროვნული სამართალწარმოების მიმდინარეობისას და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს წინაშე გაწეული საადვოკატო მომსახურებისათვის. გარდა იმ შეთანხმებისა, რომელიც დადებულ იქნა ბ-ნ ხატიაშვილსა და მომჩივნის ვაჟს შორის 2000 წ. 30 ნოემბერს, მომჩივანს არ წარმოუდგენია რაიმე დოკუმენტალური მტკიცებულება თავისი მოთხოვნის გასამყარებლად. აღნიშნული მოთხოვნა ემყარებოდა სასამართლოს რეგლამენტის მე-60 მუხლის მე-2 პუნქტს. შეთანხმების თანახმად: „თუ თენგიზ ასანიძის ბრალდების საქმე ... იქნა მოგებული საქართველოს უზენაეს სასამართლოში ... და თენგიზ ასანიძე გაათავისუფლეს პატიმრობიდან, მაშინ მე, დავით ასანიძე, ... ვიღებ ვალდებულებას, ადვოკატ ზაზა ხატიაშვილს გადავუხადო ... 42 000 (ორმოცდაორი ათასი) აშშ დოლარის ექვივალენტი ლარებში.“

205. მთავრობას არ წარმოუდგენია კომენტარები აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით.

206. სასამართლო აღნიშნავს, რომ წინამდებარე საქმე მოიცავს წერილობითი მიმოხილვების ორ წყებას და შეჯიბრებითობის პრინციპის საფუძველზე გამართულ მოსმენას (იხ. წინამდებარე განაჩენის მე-4, მე-9 და მე-16 პუნქტები). ამასთან, სასამართლო აღნიშნავს, რომ, განიხილა რა მომჩივნის პრეტენზიები და მხედველობაში მიიღო რა ის ფაქტი, რომ გარკვეული ქვითრები არ არის წარმოდგენილი, ყოველივე ეს არ აღმოჩნდა საკმარისი იმის დასამტკიცებლად, რომ ხარჯები და გაწეული დანახარჯები რეალურად იქნა გაღებული დარღვევის აღკვეთის მიზნით. სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის თანახმად, სასამართლოს, ხარჯების ანაზღაურების დაკისრება

შეუძლია მხოლოდ იმ ოდენობით, რა ოდენობითაც ისინი რეალურად და საჭიროებისამებრ იქნა გაღებული იმ მიზნით, რომ აღკვეთილიყო ან მიღებულიყო ანაზღაურება იმ საკითხთან დაკავშირებით, რომელიც წარმოადგენდა კონვენციის დარღვევას (სხვა მაგალითებთან ერთად იხ. Tolstoy Miloslavsky v. the United Kingdom, 1995 წ. 13 ივლისის განაჩენი, სერია A № 316-B, გვ. 83, §77; და Malama v. Greece (სამართლიანი დაკმაყოფილება), № 43622/98, §17, 2002 წ. 18 აპრილი). სასამართლო ასევე ითვალისწინებს იმ დიდ სხვაობას, რომელიც აღინიშნება გადასახადების ოდენობებს შორის სხვადასხვა სახელმწიფოებში და ამიტომაც არ თვლის შესაბამისად, განახორციელოს უნივერსალური მიდგომა კონვენციის 41-ე მუხლის შესაბამისად გადასახდელ თანხებთან დაკავშირებით. სასამართლო ასევე იმეორებს, რომ არ თვლის თავს შეზღუდულად ქვეყანაში არსებული გაანგარიშებებითა და პრაქტიკით, თუმცადა სასამართლოს შეუძლია მიიღოს გარკვეული დახმარება მათგან (იხ. inter alia, M.M. v. the Netherlands, № 39339/98, §51, 2003 წ. 8 აპრილი).

207. დაადგინა რა თანასწორობის საფუძველზე და გაითვალისწინა რა ის თანხა, რომელიც მომჩივანს უკვე გადაუხადა ევროპის საბჭომ სამართლებრივი დახმარების სახით, სასამართლო ანიჭებს მას 5,000 ევროს, ნებისმიერი საშემოსავლო გადასახადთან ერთად, რომელიც შესაძლოა დაექვემდებაროს დაბეგვრას.

გ. საურავი

208. სასამართლო თვლის, რომ დადგენილ უნდა იყოს საურავი იმ განაკვეთით, რომელიც თანაბარი იქნება ევროპის ცენტრალური ბანკის სესხის განაკვეთისა, რასაც დაემატება სამი პროცენტი.

ზემოსხენებუდიდან გამომდინარე, სასამართლო

1. ერთხმად უარყოფს პირველად პრეტენზიებს სამართლებრივი დაცვის ეფექტიანი საშუალებების ამოწურვასთან დაკავშირებით (იხ. წინამდებარე განაჩენის 131-ე პუნქტი);

2. ერთხმად ადგენს, რომ გასაჩივრებული საკითხები შედის საქართველოს „იურისდიქციაში“ კონვენციის 1-ლი მუხლის მნიშვნელობით და, რომ კონვენციის თანახმად, პასუხისმგებლობა ეკისრება მხოლოდ საქართველოს სახელმწიფოს (იხ. § 150);

3. ერთხმად ადგენს, რომ მომჩივნის საჩივარი მე-5 მუხლის 1-ელ პუნქტთან მიმართებაში, რომელიც ეხება მის პატიმრობას 1999 წ. 1 ოქტომბრიდან 11 დეკემბრამდე, სცილდება სტრასბურგის სასამართლოში სამართალწარმოების ადჰერისათვის დადგენილ ვადებს (იხ. §161);

4. ერთხმად ადგენს, რომ მომჩივნის საჩივარი მე-5 მუხლის 1-ელ პუნქტთან მიმართებაში, რომელიც ეხება მის პატიმრობას 1999 წ. 11 დეკემბრიდან 2001 წ. 29 იანვრამდე, სცილდება საქმის საკითხების იმ ფარგლებს, რომლებიც მას გადაეცა განსახილველად (იხ. §162);

5. ერთხმად ადგენს, რომ მომჩივნის პატიმრობა 2001 წ. 29 იანვრის შემდგომ ითვლება თვითნებურად და არღვევს კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტის დებულებებს (იხ. § 176);

6. ერთხმად ადგენს, რომ აუცილებელი არ არის მომჩივნის პატიმრობის ადგილის საკითხის ცალკე განხილვა კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ელ პუნქტთან მიმართებაში (იხ. § 178);

7. ერთხმად ადგენს, რომ მე-3 მუხლთან დაკავშირებული საჩივარი სცილდება სასამართლო განხილვის ფარგლებს (იხ. § 178);

8. ადგენს თოთხმეტი ხმით სამის წინააღმდეგ, რომ ადგილი ჰქონდა კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის დარღვევას 2001 წ. 29 იანვრის გადაწყვეტილების აღუსრულებლობის გამო (იხ. წინამდებარე განაჩენის 184-ე პუნქტი);

9. ადგენს თოთხმეტი ხმით სამის წინააღმდეგ, რომ აუცილებელი აღარ არის საჩივრის განხილვა, რომელიც ეხება 2001 წ. 29 იანვრის გადაწყვეტილების აღუსრულებლობას კონვენციის მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტთან მიმართებაში (იხ. § 187);

10. ერთხმად ადგენს, რომ აუცილებელი აღარ არის საჩივრის განხილვა, რომელიც ეხება 2001 წ. 29 იანვრის გადაწყვეტილების აღუსრულებლობას კონვენციის მე-13 მუხლთან მიმართებაში (იხ. § 187);

11. ერთხმად ადგენს, რომ მომჩივნის საჩივარი მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტთან მიმართებაში სცილდება სტრასბურგის სასამართლოში სამართალწარმოების აღძვრისათვის დადგენილ ვადებს (იხ. §190);

12. ერთხმად ადგენს, რომ ადგილი არ ჰქონდა კონვენციის მე-10 მუხლის 1-ლი პუნქტის დარღვევას (იხ. §192);

13. ერთხმად ადგენს, რომ ადგილი არ ჰქონდა კონვენციის მე-4 ოქმის მე-2 მუხლის დარღვევას (იხ. § 194);

14. ერთხმად ადგენს, რომ

(ა) მოპასუხე სახელმწიფომ უახლოეს დღეებში უნდა უზრუნველყოს მომჩივნის გათავისუფლება (იხ. §§ 202 და 203);

(ბ) განცდილი ყველა ზიანისათვის მოპასუხე სახელმწიფომ მომჩივანს სამი თვის ვადაში უნდა გადაუხადოს 150,000 (ასორმოცდაათი ათასი) ევრო მომჩივნის პატიმრობისათვის 2001 წ. 29 იანვრიდან განაჩენის გამოტანის დღემდე, ამას დამატებული საშემოსავლო გადასახადი, რაც კონვერტირებულ უნდა იქნეს ქართულ ლარებში იმ კურსით, რომელიც გადახდის დღეს იქნება დაწესებული (იხ. § 201);

(გ) მოპასუხე სახელმწიფომ მომჩივანს სამი თვის ვადაში უნდა გადაუხადოს 5,000 (ხუთი ათასი) ევრო ხარჯებისა და გაწეული დანახარჯებისათვის, ამას დამატებული ნებისმიერი საშემოსავლო გადასახადი, რომელიც შესაძლოა დაექვემდებაროს დაბეგვრას, რაც კონვერტირებულ უნდა იქნეს ქართულ ლარებში იმ კურსით, რომელიც გადახდის დღეს იქნება დაწესებული (იხ. წინამდებარე განაჩენის 207-ე პუნქტი);

(დ) ზემოხსენებული სამი თვის ვადის გასვლის შემდგომ მორიგებად ქარიშხა დაემატება ზემოხსენებულ თანხებს იმ ოდენობით, რომელიც თანაბარი იქნება ევროპის ცენტრალური ბანკის სესხის განაკვეთისა, რასაც დაემატება სამი პროცენტი.

15. ერთხმად უარყოფს მომჩივნის დანარჩენ მოთხოვნებს სამართლიან დაკმაყოფილებასთან დაკავშირებით.

შესრულებულია ინგლისურ და ფრანგულ ენებზე, და გაცხადებულია წერილობით ადამიანის უფლებათა შენობაში, სტრასბურგი, 2004 წ. 8 აპრილს.

ლუციუს ვილდჰაბერი პრეზიდენტი

პოლ მაჰონი განმწესრიგებელი

კონვენციის 45-ე მუხლის მე-2 პუნქტისა და სასამართლოს რეგლამენტის 74-ე მუხლის მე-2 პუნქტის შესაბამისად, შემდეგი განცალკევებული აზრები თან ერთვის წინამდებარე განაჩენს:

- (ა) ბ-ნ ლოკაიდესის თანმხვედრი აზრი;
- (ბ) ბ-ნ კოსტას ნაწილობრივ თანმხვედრი აზრი;
- (გ) ბ-ნ კოსტას, სერ ნიკოლას ბრატსასა და ქ-ნ ტომასენის ერთობლივი ნაწილობრივ განსხვავებული აზრი.

მოსამართლე ლოკაიდესის თანმხვედრი აზრი

ვეთანხმები რა უმრავლესობის მიდგომას წინამდებარე საქმეში, სურვილს გამოვთქვამ, რამდენიმე სიტყვით შევეხო „იურისდიქციის“ ცნებას კონვენციის 1-ლი მუხლის მნიშვნელობით. ხსენებული საკითხი განხილულია წინამდებარე განაჩენის 137-ე და 138-ე პუნქტებში.

ჩემი აზრით, „იურისდიქცია“ ნიშნავს ხელისუფლებას, ანუ სახელმწიფოს ნება-სურვილის დაკისრებასა და მოხვევას ნებისმიერ პირზე მაღალი

ხელშემკვრელი მხარის ტერიტორიასა თუ ტერიტორიის გარეთ. ამიტომაც მაღალი ხელშემკვრელი მხარე, კონვენციის თანახმად, პასუხისმგებელია ნებისმიერი პირის წინაშე, რომლის მიმართაც პირდაპირ ხორციელდება ქმედება ასეთი ხელშემკვრელი მხარის ხელისუფლების მიერ მსოფლიოს ნებისმიერ წერტილში. ხელისუფლების ასეთი განხორციელება შესაძლებელია რამდენიმე ფორმით და შესაძლოა იყოს კანონიერი და უკანონოც. ჩვეულებრივი ფორმა მდგომარეობს სამთავრობო ხელისუფლებაში მაღალი ხელშემკვრელი მხარის ტერიტორიაზე, მაგრამ იგი შესაძლოა გავრცელდეს იმ ხელისუფლებამდე, რომელიც გულისხმობს სხვა ტერიტორიაზე სრული კონტროლის ფორმას, მიუხედავად იმისა, რომ

შესაძლებელია იგი კანონიერ ან უკანონო ფორმას ატარებდეს (Loizidou v. Turkey (პირველადი პრეტენზია), 1995 წ. 23 მარტის განაჩენი, სერია A № 310), აშკარად ოკუპირებული ტერიტორიები (Cyprus v. Turkey [GC], # 25781/94, ECHR-2001-IV). იგი ასევე შეიძლება გავრცელდეს

ხელისუფლებაზე, რომელიც შესაძლოა გამოხატულ იქნეს დომინანტურობის ან სხვა სახელმწიფოს მთავრობისათვის პოლიტიკური, ფინანსური, სამხედრო თუ სხვა არსებითი მხარდაჭერის გზით მასზე ეფექტური ზეგავლენით. ამასთან, ჩემი აზრით, მას შესაძლოა გააჩნდეს ფორმა სხვა სახელმწიფოს ნებისმიერი სახის სამხედრო თუ სხვა ქმედების სახით შესაბამისი მაღალი ხელშემკვრელი მხარის ნაწილში

მსოფლიოს ნებისმიერ წერტილში (იხ. საპირისპიროდ Bankovic-ის საქმეზე გამოტანილი ზემოხსენებული განაჩენი).

განხილვა ყოველთვის უნდა წარიმართოს იმ მიმართულებით, რომ პირმა, რომელიც აცხადებს, რომ იმყოფება იმ სახელმწიფოს „ურისდიქციაში“, რომელიც არის კონვენციის მაღალი ხელშემკვრელი მხარე, და ჩივის რომ დაერღვა უფლებები ცალკეული ქმედებების შედეგად, შეძლოს წარმოაჩინოს, რომ შესაბამისი ქმედება წარმოადგენდა შესაბამისი სახელმწიფოს ხელისუფლების განხორციელების შედეგს. ნებისმიერი სხვა განმარტება, რომელიც გამორიცხავს მაღალი ხელშემკვრელი მხარის პასუხისმგებლობას იმ ქმედებებისათვის, რომლებიც წარმოადგენდა სახელმწიფო ხელისუფლების განხორციელების შედეგს, მიგვიყვანდა იმ აბსურდულ მოსაზრებამდე, რომ კონვენცია აწესებს ადამიანის უფლებათა პატივისცემის ვალდებულებას მხოლოდ იმ ტერიტორიაზე, რომელიც იმყოფება ასეთი მხარის კანონიერი თუ არაკანონიერი კონტროლის ქვეშ და აღნიშნული კონტექსტის გარეთ, და არ ითვალისწინებს გამონაკლის გარემოებებს (რომელთა არსებობა გადაწყვეტილი იქნება თითოეულ საქმეში), შესაბამის მხარე სახელმწიფოს შეუძლია იმოქმედოს დაუსჯელად ქმედებათა იმ სტანდარტების დარღვევით, რომლებიც დადგენილია კონვენციაში. მე მჯერა, რომ კონვენციის დებულებათა გონივრულმა განმარტებამ მისი ობიექტის ჭრილში უნდა მიგვიყვანოს იმ დასკვნამდე, რომ კონვენცია უზრუნველყოფს ქცევის კოდექს ყოველი მაღალი ხელშემკვრელი მხარისათვის, ყოველთვის, როდესაც ისინი ახორციელებენ სახელმწიფო ხელისუფლებას, რასაც გარკვეული შედეგები მოაქვს კერძო პირებისათვის.

მოსამართლე კოსტას ნაწილობრივ თანმხვედრი აზრი

1. მე გადავწყვიტე, რომ დავეთანხმო ჩემს კოლეგა სხვა მოსამართლეებს იმასთან დაკავშირებით, რომ წინამდებარე განაჩენის სარეზოლუციო დებულებები უნდა შეიცავდეს მინიმუმს მოპასუხე სახელმწიფოს მთავრობისადმი, რომლის თანახმადაც, სახელმწიფომ უახლოეს დღეებში უნდა უზრუნველყოს მომჩივნის გათავისუფლება.

2. მსურს მოკლედ ჩამოვყალიბო ის კომენტარები, რომლებიც გამაჩნია ამ საკითხთან დაკავშირებით.

3. სასამართლოს პრეცედენტული სამართალი ამ სფეროში კარგად არის ცნობილი. ყველაზე უფრო ადრეულ განაჩენში *Marckxis saqmeze* [*Marckx v. Belgium*, 1979 წ. 13 ივნისის განაჩენი, სერია A № 31, §58]

სასამართლომ თავისი გადაწყვეტილებები მოიხსენია, როგორც უმთავრესად დეკლარაციული, რაც გულისხმობს იმას, რომ, როდესაც სასამართლო ადგენს კონვენციის დარღვევას, იგი უტოვებს სახელმწიფოს არჩევანს, თუ რა საშუალებები უნდა იქნეს გამოყენებული ეროვნულ სამართლებრივ სისტემაში, რათა შესრულდეს ვალდებულებები კონვენციის 46-ე [ადრე მოქმედი 53-ე მუხლი] მუხლის თანახმად, რომელიც მოიცავს სახელმწიფოს ვალდებულებას, დაემორჩილოს სასამართლოს განაჩენს.

4. განსხვავება საშუალებების არჩევანსა და კონკრეტული შედეგის მიღწევის ვალდებულებას შორის მიმართულია იქითკენ, რომ შეაჯეროს სუბსიდიარობის პრინციპი კონვენციით უზრუნველყოფილ უფლებათა და თავისუფლებათა კოლექტიურ გარანტიებთან. ჩვეულებრივ, ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტს, და არა სასამართლოს, ევალება სასამართლოს მიერ გამოტანილ განაჩენთა აღსრულების უზრუნველყოფა ამ მოპასუხე სახელმწიფოს მიერ კონვენციის დარღვევის გამოსწორების მიზნით მიღებულ ზოგად თუ ინდივიდუალურ ღონისძიებებზე ზედამხედველობის განხორციელების გზით. ეს აგრეთვე გამომდინარეობს 46-ე მუხლიდან.

5. პრეცედენტულ სამართალში ვხვდებით ისეთ საქმეებს, რომლებშიც სასამართლომ შეზღუდა სახელმწიფოს არჩევანი დარღვეული უფლების გამოსწორების საშუალებებთან მიმართებაში. იმ საქმეებში, რომლებიც მოიცავს საკუთრების ჩამორთმევას, სასამართლომ სარეზოლუციო დებულებებში აღნიშნა, რომ სახელმწიფო ვალდებულია, მომჩივანს დაუბრუნოს საკუთრება [იხ. *Papamichalopoulos v. Greece* (50-ე მუხლი), 1995 წ. 31 ოქტომბრის განაჩენი, სერია № 330-B; და *Brumarescu v. Romania* (41-ე მუხლი) 2001 წ. 23 იანვარი, მოხსენებები 2001-I]. მართალია, სასამართლოს არ განუხილავს, რომ მოვალეობა მთლიანად სავალდებულო ხასიათს ატარებდა, რასაც იგი მიუთითებს ხოლმე განაჩენებში, რომ „ასეთი რესტიტუციის განხორციელებლობის...“ შემთხვევაში გარკვეული თანხა უნდა გადაეხადოს მომჩივანს. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, რესტიტუციო ინტეგრუმ სავალდებულოა მხოლოდ ამ ტიპის საქმეებში იმ დონემდე, რა დონემდეც ეს არის შესაძლებელი (ასეთი დებულება აუცილებელია, ინტერალია, მესამე მხარის უფლებების დასაცავად, რომელიც კეთილსინდისიერად მოქმედებს).

6. ნებისმიერ შემთხვევაში, მაშინ როდესაც სასამართლოს ბრძანება, რომლითაც სახელმწიფოს მოეთხოვება კონკრეტული შედეგის მიღწევა,

სთავაზობს მინისტრთა კომიტეტის ამოცანის გამარტივების უპირატესობას, იგი ასევე ართულებს მას გარკვეულწილად. იმ სისტემის თანახმად, რომელიც მოქმედებდა მე-11 ოქმის ძალაში შესვლამდე იმ საქმეებში, რომლებშიც, იმის მაგივრად, რომ პასუხისმგებელი ყოფილიყო სასამართლოს განაჩენის აღსრულების ზედამხედველობაზე [ადრე მოქმედი 54-ე მუხლის თანახმად], მინისტრთა კომიტეტმა გადაწყვიტა, რომ ადგილი ჰქონდა კონვენციის დარღვევას [რისი უფლებაც მას ჰქონდა კონვენციის ადრე მოქმედი 32-ე მუხლის შესაბამისად], სახელმწიფოებმა იკისრეს ვალდებულება, დამორჩილებოდნენ მინისტრთა კომიტეტის გადაწყვეტილებებს და ელიარებიანთ ისინი, როგორც სამართლებრივად სავალდებულო [კონვენციის ადრე მოქმედი 54-ე მუხლის მე-4 პუნქტი]. ამჟამად მოქმედი სისტემის თანახმად, სახელმწიფოს სსენებული ვალდებულება მინისტრთა კომიტეტისადმი, სულ მცირე ერთი შეხედვით გაქრა, მიუხედავად იმისა, რომ ეს არ უშლის ხელს მინისტრთა კომიტეტს, როდესაც, 46-ე მუხლის მე-2 პუნქტის შესაბამისად, ახორციელებს განაჩენის აღსრულებაზე ზედამხედველობას, დაეყრდნოს 46-ე მუხლის 1ელ პუნქტს, რომლის თანახმადაც, „[სახელმწიფოები] ვალდებულებას კისრულობენ ადასრულონ სასამართლოს საბოლოო გადაწყვეტილებები ნებისმიერ საქმეზე, რომლის მხარეებიც ისინი არიან.“

7. რაც უფრო კონკრეტულია განაჩენის შინაარსი, მით უფრო ადვილი ხდება სამართლებრივი კუთხით მინისტრთა კომიტეტისათვის სახელმწიფოებზე დაკისრებულ ღონისძიებათა აღსრულებაზე ზედამხედველობის განხორციელება. თუმცადა, ეს არ არის აუცილებლად მართლზომიერი პოლიტიკური კუთხით, რადგანაც, თუ სახელმწიფოს არ აქვს არჩევანი განსახორციელებელ ღონისძიებებთან დაკავშირებით, მოპასუხე სახელმწიფოს რჩება მხოლოდ ერთი ალტერნატივა: ადასრულოს სასამართლოს ბრძანება (ამ შემთხვევაშიც ყველაფერი კარგად იქნება), ან წავიდეს რისკზე და სიტუაცია შეიყვანოს ჩიხში.

8. ასე რომ, წინამდებარე საქმემ საკმაო საფიქრალი წარმოშვა. გამომდინარე იქიდან, რომ იმ პირის ხანგრძლივი პატიმრობა, ყოველგვარი სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე, რომელიც გამართლებულ იქნა საბოლოო განაჩენით დაახლოებით სამი წ. წინ, წარმოადგენს მართლმსაჯულების უხეშ დარღვევას, რასაც სასამართლომ პასუხი უნდა გასცეს სამაგალითო სიმტკიცით. ამასთან, საყურადღებოა სასამართლო განაჩენის აღსრულებასთან დაკავშირებული პრაქტიკული სიძნელებები. მიუხედავად იმისა, რომ აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ხელისუფლების ორგანოებს აქამდე უნდა გაეთავისუფლებიათ მომჩივანი, ხსენებულის განუხორციელებლობა არ ყოფილა გამოწვეული ცენტრალური ხელისუფლების ორგანოების გამო [რომლებსაც განაჩენით სამართლიანად ეკისრებათ ერთპიროვნული პასუხისმგებლობა კონვენციის დარღვევისათვის (იხ. წინამდებარე განაჩენის 150-ე პუნქტი)], რომლებმაც მრავალჯერ მოუწოდეს და შეეცადნენ მომჩივნის ციხიდან გათავისუფლებას. წინამდებარე განაჩენის 59-ე და 71-ე პუნქტები საკმარისად ნათელია ამ საკითხთან დაკავშირებით. ამიტომაც საკითხი, რომელიც წამოიჭრება, მდგომარეობს შემდეგში: უნდა მოეცადა თუ არა სასამართლოს შედარებით შესაფერისი შემთხვევისათვის, რათა წინ გადაედგა ხსენებული ნაბიჯი პრეცედენტულ სამართალში. ანალოგიურად არ არსებობს საფრთხე, რომ მინისტრთა კომიტეტი აღმოჩნდეს ისეთ სიტუაციაში, რომელიც, მართალია

სრულიად კანონიერია, მაგრამ ამავე დროს განსაკუთრებით რთულია პრაქტიკაში?

9. მე გავაანალიზე თითოეული ეს პრეტენზია. ორმა მოსაზრებამ შეუწყო ხელი მათ უარყოფას. რაც შეეხება პრინციპს, რომელიც ყველაზე უფრო მნიშვნელოვანი ფაქტორია, ალოგიკური და ამორალურიც კი იქნებოდა, თუ ჩვენ დავუტოვებდით საქართველოს (სამართლებრივი) საშუალებების არჩევანს, მაშინ როდესაც ერთადერთ საშუალებას, რათა ბოლო მოეღოს თვითნებურ პატიმრობას, წარმოადგენს პატიმრის გათავისუფლება. ფაქტობრივი კუთხით, მაშინ როდესაც ურთიერთობა მოპასუხე სახელმწიფოსა და მის დეცენტრალიზებულ შემადგენელ ნაწილებს შორის შეიცვალა მნიშვნელოვნად და კვლავაც ნათლად ჩანს, სასამართლოს მიერ მიღებული განაჩენის შინაარსი უნდა დაგვეხმაროს იმის შეწყვეტაში, რაც წარმოადგენს აშკარა უსამართლობას, რომელიც ძალიან დიდი ხნის განმავლობაში გრძელდება, კერძოდ, საქართველო პასუხისმგებელი იქნება კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტის განგრძობადი დარღვევისათვის იმ დრომდე, სანამ ბ-ნი ასანიძე გათავისუფლდება.

10. ყველა შემთხვევაში, იმედს გამოვთქვამ, რომ წინამდებარე განაჩენს მოჰყვება მომჩივნის უახლოეს დღეებში გათავისუფლება. ასევე მინდა აღვნიშნო, რომ სასამართლომ წინ გადადგა, ჩემი აზრით, მოსაწონი და ლოგიკური ნაბიჯი ზემოხსენებული საკუთრების რესტიტუციასთან დაკავშირებული საქმეებიდან და არ დაადგინა, რომ საქართველომ უნდა გადაუხადოს მომჩივანს საკომპენსაციო თანხა, თუკი იგი ვერ უზრუნველყოფს მის გათავისუფლებას. სასამართლომ დაადგინა, რომ საგადასახადო ვალდებულება წარმოადგენს დამატებით ვალდებულებას და არანაირად არ ამცირებს მომჩივნის გათავისუფლების ვალდებულებას.

მოსამართლეების კოსტას, ბრატსასა და ტომასენის საერთო განსხვავებული აზრი

ჩვენ მთლიანად ვეთანხმებით სასამართლოს უმრავლესობის დასკვნასა და არგუმენტაციას გარდა იმ ნაწილისა, სადაც აღნიშნულია, რომ მომჩივნის გამამართლებელი განაჩენის აღუსრულებლობა წარმოადგენდა კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის დარღვევას და რომ, შესაბამისად, საჭირო აღარ იყო მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტთან დაკავშირებული საჩივრის განხილვა. ჩვენი აზრით, გადაწყვეტილება უნდა გაუქმდეს და დადგენილ იქნეს მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტის დარღვევა და ჩაითვალოს, რომ აუცილებელი აღარ არის კონვენციის მე-6 მუხლის განხილვა საქმის გარემოებებთან მიმართებაში.

მომჩივნის საჩივრის ძირითადი აზრი, კონვენციის თანახმად, მდგომარეობს იმაში, რომ, მიუხედავად მისი გამართლებისა ყველა ბრალდებაში საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მიერ, იგი მაინც რჩებოდა პატიმრობაში ეროვნული კანონმდებლობის დარღვევით და ყოველგვარი სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე 2001 წ. 29 იანვრიდან. აღნიშნულის შედეგად სასამართლომ დაადგინა, რომ მომჩივანი იმყოფებოდა თვითნებურ პატიმრობაში ხსენებული თარიღის შემდგომ მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტის დებულებათა დარღვევით.

დაადგინა რა, რომ უზენაესი სასამართლოს მიერ გამამართლებელი განაჩენის აღუსრულებლობა წარმოადგენდა კონვენციის მე-6 მუხლის დარღვევას, სტრასბურგის სასამართლოს უმრავლესობამ მიიღო და გამოიყენა პრინციპი, რომელიც პირველად განმარტებულ და გამოყენებულ იქნა საქმეში *Hornsby v. Greece* (1997 წ. 19 მარტის განაჩენი, მოხსენებები 1997-II). აღნიშნული პრინციპის თანახმად, „უფლება სასამართლოზე“, რომლის ერთ-ერთ ასპექტს წარმოადგენს სასამართლოზე ხელმისაწვდომობის უფლება, ილუზიური იქნებოდა იმ შემთხვევაში, თუკი სახელმწიფოს ეროვნული კანონმდებლობის თანახმად შესაძლებელი იქნებოდა საბოლოო, სავალდებულო გადაწყვეტილების აღუსრულებლობა ერთ-ერთი მხარის საზიანოდ. როგორც ეს სასამართლომ განმარტა თავის განაჩენში ხსენებულ საქმეზე, წარმოდგენელი იქნებოდა, რომ მე-6 მუხლის 1-ელ პუნქტს დეტალურად განემარტა სასამართლო სამართალწარმოებაში მონაწილე მხარეთა უფლებები – სამართალწარმოება, რომელიც არის სამართლიანი, საჯარო და სწრაფი – სასამართლო გადაწყვეტილებათა აღსრულების დაცვის გარეშე.

აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ ორნსბე-ს საქმე და შემდგომი გადაწყვეტილებები, რომლებიც ეხებოდა საქმეში ხსენებულ პრინციპებს, მოიცავდა სამოქალაქო და არა სისხლის სამართალწარმოებას. ჩვენ არ ვართ დარწმუნებულნი, რომ სასამართლოს არგუმენტაცია – მასში სასამართლო ხელმისაწვდომობაზე, განაჩენთა აღსრულებასა და საბოლოო, ძალაში შესული განაჩენის აღსრულებისათვის აუცილებელ ღონისძიებებზე მინიშნებით – შესაძლოა ადვილად იქნეს გადატანილი სისხლის სამართალწარმოების საქმეზე ბრალდებულთან მიმართებაში. ძალზედ მნიშვნელოვანია, ისევე როგორც წინამდებარე საქმეში, როდესაც ბრალდებული გამართლებულია სასამართლოს საბოლოო განაჩენით, მაშინ როდესაც ზოგადად ხელისუფლების ეროვნულ ორგანოებს არაფერი აქვთ აღსასრულებელი და, როდესაც არანაირი ღონისძიება არ არის აუცილებელი განაჩენის აღსასრულებლად. დამატებით უნდა აღინიშნოს, რომ სასამართლოს მხრიდან ორნსბე-ს საქმეში არსებულ იმ ფაქტზე დაყრდნობას, რომ მე-6 მუხლით განსაზღვრული პროცედურული გარანტიები სხვაგვარად ილუზიური იქნებოდა, გაცილებით ნაკლები ძალა გააჩნია ბრალდებულის გამართლების შემთხვევასთან მიმართებაში, თუკი გავითვალისწინებთ კონვენციის ორგანოების მყარ პრეცედენტულ სამართალს იმასთან დაკავშირებით, რომ მომჩივანს, რომელიც გამართლებულია, არანაირ შემთხვევაში არ შეუძლია საჩივაროს პრეტენზია იმასთან დაკავშირებით, რომ იგი წარმოადგენს ასეთი პროცედურული გარანტიების დარღვევის მსხვერპლს.

უფრო მეტიც, გამომდინარე იქიდან, რომ ხელისუფლების ეროვნული ორგანოების მიერ უზენაესი სასამართლოს განაჩენის აღუსრულებლობა წარმოადგენს სტრასბურგის სასამართლოსათვის ყველაზე მნიშვნელოვან ფაქტორს კონვენციის მე-5 მუხლის დარღვევის დაფიქსირებისათვის – რომელსაც, როგორც ღეს სპეციალის პირის თავისუფლებისა და უსაფრთხოების სფეროში, საქმე უფრო ბუნებრივად ეხება – ჩვენ ვერ ვხედავთ აუცილებლობას ნებისმიერ შემთხვევაში მე-6 მუხლის დამატებით ცალკე აღებულის დარღვევის დასადგენად.

მეორე მხრივ, ჩვენ ვთვლით, რომ ადგილი აქვს ცალკეულ და განსხვავებულ პრობლემას მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტთან მიმართებაში, რომელიც

თავისუფლებაადკვეთილ პირს ანიჭებს უფლებას, ხელი მიუწვდებოდეს სასამართლო პროცესის წარმოებაზე, რომლის მეშვეობითაც სწრაფად უნდა გადაწყდეს დაპატიმრების კანონიერება და გაიცეს ბრძანება მის გათავისუფლებაზე, თუ დაპატიმრება არ არის კანონიერი. ხსენებულ დებულებაში ასახული მოთხოვნის თანახმად, ეროვნულმა ორგანოებმა სწრაფად უნდა აღასრულონ გათავისუფლების ბრძანება. მთავრობა ამტკიცებს, რომ მომჩივანს ყოველთვის შეეძლო გაესაჩივრებინა მისი პატიმრობის კანონიერება და არსებითი მხარე ეროვნული სასამართლოების წინაშე. მაშინ როდესაც ეს შესაძლებელია ფორმალურად ასეც ყოფილიყო, არგუმენტი სრულიად არ შეესაბამება რეალობას, რომ ასეთი მიმართვა გამოიღებდა რაიმე შედეგს. წინამდებარე საქმეში უზენაესი სასამართლო არ შემოიფარგლა მხოლოდ მომჩივნის მსჯავრდების გაუქმებითა და მის წინააღმდეგ აღძრული სისხლის სამართალწარმოების შეწყვეტით. სასამართლო უფრო შორს წავიდა და ბრძანა მომჩივნის დაუყოვნებლივი გათავისუფლება. ვინაიდან გათავისუფლების ბრძანება გაცემული იყო მომჩივნის წინააღმდეგ აღძრული სისხლის სამართალწარმოების დასასრულს და არა ხანგრძლივი პატიმრობის კანონიერებასთან დაკავშირებული ცალკეული საჩივრის შედეგად – ფაქტი, რომ სამ წელზე მეტი ხნის განმავლობაში ხელისუფლების ორგანოები მუდმივად უარს ამბობდნენ პატივი ეცათ ან აღესრულებინათ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ბრძანება, ნათელ მტკიცებულებას წარმოადგენს მომჩივნის ხელთ არსებული სამართლებრივი დაცვის საშუალების არაეფექტურობისა და, შესაბამისად, სახელმწიფოს მიერ კონვენციის მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტიდან გამომდინარე ვალდებულების დარღვევისა.